

Årsrapport 2022

UNIVERSITETET
I OSLO

Include

Include Årsrapport 2022

Visjon

Vi trenger forskning som kan bidra med løsninger i den pågående klima- og miljøkrisen. Includes visjon er å bidra til at omstillingen til klima- og miljøvennlige samfunn skjer på en sosialt inkluderende og rettferdig måte. Samskaping av kunnskap og læring gjennom utprøving og eksperimentering utgjør pilarene i vår tilnærming.

01	Innledning	11	06	Utdanning	79
	Hilsen fra styreleder i Include, Vebjørn Bakken	13		Empowered futures	80
	Hilsen fra sekretariatet: Tanja, Hege, Erik, Øyvind og Iris	14		Etter- og videreutdanningskurs i bærekraftig omstillingsledelse	80
				Ph.d.-stipendiater og PostDoc	82
				Sammendrag av Includes master og sommerprosjekter i 2022	90
02	Include: mål, metodologi og forskningsplan	17	07	Internasjonalt samarbeid og spin-off prosjekter	103
	Overordnet mål	18		Internasjonalt samarbeid	104
	Hvorfor Include?	18		Spin-off: nye søknader/initiativer med utspring i Include	107
	Metodologi	19			
	Forskningsplan og arbeids-pakker (WP)	20			
	Organisering av Include	27			
	Partnere	42			
03	Include i tall	45	08	Kommunikasjon	111
				Smakebiter fra Includes kommunikasjon i 2022	112
				Egne arrangementer	114
				Arrangementer med eksterne	116
				Includes rapportserie og notat-serien	
				Resultater og anbefalinger	119
04	Forskning 2022	55	09	Innovasjon og spor av Include	121
	Forskningen i Include i 2022	56		Rapporterte Include-innovasjoner i 2022	123
	Glimt fra prosjektene	59		Øvrige innovasjoner og tegn på spor av Include	129
	Partnerinvolvering og partnerstyrte prosjekter	66		Arbeid med innovasjon gjennom publiseringsarbeid og nettverk	129
05	Includes miljøstrategi begynner å ha effekt	73	10	Vedlegg	131
	Reiser	74		Vedlegg A: Pågående prosjekter	132
	Mat	77		Vedlegg B: Personell	140
	Digitalt fotavtrykk	77		Vedlegg C: Finansiell oversikt	153
				Vedlegg D: Publikasjoner	155

Forkortelser

CICERO	CICERO Senter for klimaforskning
FIVH	Framtiden i våre hender
FME	Forskningssenter for miljøvennlig energi
FNI	Fridtjof Nansens Institutt
IOR	Institutt for offentlig rett (ved UiO)
IPED	Institutt for pedagogikk (ved UiO)
ISS	Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi (ved UiO)
ISV	Institutt for statsvitenskap (ved UiO)
ITS	Institutt for teknologisystemer (ved UiO)
KS	Kommunesektorens organisasjon
NITO	Norges ingeniør- og teknologiorganisasjon
NFR	Norges forskningsråd
NMBU	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
SUM	Senter for utvikling og miljø (ved UiO)
TØI	Transportøkonomisk institutt
UiA	Universitetet i Agder
UiO	Universitetet i Oslo
UiS	Universitetet i Stavanger
UiT	UiT Norges arktiske universitet
WP	Work package (arbeidspakke); tematisk inndeling av forskningen

01

Innledning

A just transformation

A just transformation,
not just a transformation.
We need the information
So listen here. So listen here.

What is an emergency?
Is it crisis?
Is it disruption?
What does emergency do?
What is an emergency?
Is it overwhelming?
Is it overpowering?
What does it do to you?

I walked through emergency this morning I felt it in the air.
I was disrupted.
I was disturbed.
I felt it in a stranger's stare.
What is an event?
event ruptures something.
An emergency gives us hope.
The emerging urgency of emergency emerged not fully formed,
the burgeoning, emerging urgency of emergency

A just transformation,
not just a transformation.
We need the information.
So listen here.

A claim of emergency
is a moment of fragility.
A claim of crisis is a moment of ambivalence.
A claim of emergency is a promise for the future.
A claim of hope is a minimal thing,
a claim of emergency is the receding horizon of an end.
A claim of a new normal is not an easy answer,
because the catering is stuck in traffic.

What emergency does is organize urgency.
The catering arrived with the urgent coffee,
the catering arrived with the urgent tea.
I'll just inhabit the interval, while the urgency of the catering gets here.
In the end, we're all the man on the fire exit side who thinks he
may as well run, although he also thinks everything will be fine,
and the catering was stuck in traffic.
And most importantly,
where did you get that sweater from?

A just transformation
Not just a transformation.
We need the information.
So listen here.
So listen here.

Musikerne Ian MacMillan og Carver Gross bidro med improviserte musikalske sammendrag av de akademiske diskusjonene under Includes konferanse i Durham i september 2022.

Vi lar utdrag fra de improviserte diktene krydre årsrapporten.

Hilsen fra styreleder i Include, Vebjørn Bakken

Det har vært en glede for meg og styret å følge Include-gruppens aktiviteter og innsats i 2022. Forsker- og stipendiatgruppen er godt etablert.

Nye studenter tiltrekkes vårt forskningsmiljø, og i sommer utførte fem studenter Include-relaterte sommerprosjekter med støtte fra UiO:Energi, den tverrfaglige, strategiske satsningen som jeg leder. Samarbeidet mellom partnerne og forskerne utgjør hovedstammen i metodologien til Include, og vi har flere prosjekter som er ledet av partnerne og som utføres i nært samarbeid med forskere. Ph.d.-gruppen teller nå 12 stipendiater. Vi er svært glade for at tre av disse kandidatene er tilknyttet Include som nærings- eller offentlig ph.d.'er, som styrker forskningens relevans for praksis og politikk.

Som et forskningscenter forventes Include å være en plattform for initiering av nye prosjekter, og det er imponerende å se hvordan gruppen leverer på dette området. I 2022 fikk fire nye prosjekter med utspring i Include støtte. Siden oppstarten i 2019/2020 har hele 20 spin-off prosjekter fra Include fått finansiering, og dette innebærer en tilslagsprosent på 57% (i forhold til antall innsendte søknader).

Include har 23 deltakende partnere fra offentlig, privat og frivillig sektor. Fem representanter fra partnerne sitter til enhver tid i styret, der hver representant velges for en to-årsperiode for å gi de fleste anledning til å kunne delta i løpet av Includes levetid (2020–27). Jeg vil benytte anledningen til å takke de fem partner-representantene som har sittet i styret de første to årene for deres solide

engasjement og verdifulle bidrag. Videre vil jeg ønske fem nye styremedlemmer velkommen til Include-styret: Viken fylkeskommune, Tromsø kommune, Kommunesektorens organisasjon (KS), Spire og TreFokus.

Include rapporterer årlig inn til Forskningsrådet den kjønnsmessige fordelingen av deltakerne i senteret, fra masterstudenter til styremedlemmer. Hovedbildet er at fordelingen mellom kvinner og menn er rimelig balansert, og vi bruker derfor ikke plass i årsrapporten til å dele detaljene i denne fordelingen.

Det pågår svært mange aktiviteter i Include, og det kan være vanskelig å holde oversikt over deltakere og alt som skjer – da kommer denne årsrapporten til nytte. God lesning!

Vebjørn Bakken

Vebjørn Bakken
Styreleder Include,
Direktør UiO:Energi og miljø

Hilsen fra sekretariatet: Tanja, Hege, Erik, Øyvind og Iris

I 2022 fikk Include-gruppen endelig anledning til å møtes fysisk, og det gjorde vi til gangs! Den tette koplingen mellom forskere og partnere er bærebjelken i Include. Vi ser nå flere tegn på at samarbeidet påvirker praksis. For å oppnå dette går vi tidlig ut med og drøfter resultater fra forskningen via Includes Partnerforum og andre arrangementer samt via jevnlig utgivelser av våre Include-serier Resultater og anbefalinger, Rapporter og Nyhetsbrev. Vi legger også vekt på å endre praksis i egne organisasjoner, fra kommuner til universiteter. Slike endringer dokumenterer vi systematisk, og vi har i år viet et eget kapittel i årsrapporten til å vise frem innovasjoner.

Gitt Includes praksisnære fokus, og på bakgrunn av en tidligere kartlegging av kompetansebehov, utviklet vi i 2022 et etter- og videreutdanningskurs på bærekraftig omstillingsledelse i samarbeid med SUM og insam. Kurset ble fulltegnet, og vi gjennomførte det første av i alt tre samlinger i høst. Den siste delen av kurset går våren 2023, og avhengig av evalueringen vil vi vurdere å arrangere kurset igjen senere.

På forskersiden ble Includes internasjonale konferanse i England i september et klart høydepunkt. 13 av deltakerne fra Norge reiste dit med tog gjennom Nord-Europa. Det var stor stemning og stor glede over at norske og britiske kollegaer endelig kunne møtes. Togreisen var noe strabasjos, men svært givende både sosialt og faglig. Vi fikk også noen nye forskervenner i Utrecht (Nederland), der vi stoppet på veien. Dette møtet resulterte blant annet i at vi får en

gjesteforsker/stipendiat fra Eindhoven Technical University til Include-rommet på SUM i Nydalen våren 2023.

De høye energiprisene i Europa og Norge i 2022 preget Include gjennom vår fremheving av rettferdighetsaspekter ved strømpriser og støtteordningen for husholdninger i ulike sammenhenger. Vi viderefører forskningen på feltet, blant annet gjennom et nytt prosjekt på energifattigdom. I tillegg til energifeltet reiser rettferdig omstilling også mange spørsmål om rettferdig by- og stedsutvikling, forbruk og kommuners omstillingsarbeid. Aktiviteten i Include i 2022 har også vært stor på disse områdene, som reflektert i denne årsrapporten.

Som forskningssenter retter vi oppmerksomhet både mot naturkrisen og klimakrisen i vårt arbeid med inkluderende omstilling. Under Durham-konferansen

fremhevet Ben Anderson i sitt innlegg at det er forskjell på krise (*crisis*) og *emergency*. Natur- og klimakrisen er *emergencies*, et begrep vi ikke har et ord for på norsk, så vidt vi vet. Forskjellen ligger i at en krise er avgrenset, konkret og gjerne oppleves og håndteres av regjeringer

og myndigheter, mens begrepet *emergency* er mindre konkret, oppleves av flere og bærer med seg en tidsdimensjon ved at det haster å finne løsninger. *Emergencies* innebærer også et håp, sa Anderson. Det er dette vi drives av som forskningssenter.

Tanja Winther
Professor og leder Include

Hege Westskog
Seniorforsker og program-
koordinator Include

Erik Berge
Kommunikasjonsansvarlig
Include

Øyvind Sundet
Prosjektleder/forsker

Iris Leikanger
Ph.d.-student

02

**Include: mål,
metodologi og
forskningsplan**

Include: mål, metodologi og forskningsplan

Overordnet mål

Includes overordnede mål er å produsere kritisk kunnskap om hvordan man kan oppnå en rettferdig omstilling til et klima- og miljøvennlig samfunn gjennom samarbeid mellom forskere og praktikere.

Include har en helhetlig tilnærming til studier av hvordan man kan oppnå et sosialt inkluderende og rettferdig klima- og miljøvennlig samfunn. Vårt navn, Include – Forsknings-senter for sosialt inkluderende energiomstilling – gjenspeiler disse ambisjonene. Include er finansiert av Norges Forskningsråd (NFR) som et samfunnsvitenskapelig Forsknings-senter for Miljøvennlig Energi (FME Samfunn), 2020–2027.

Hvorfor Include?

Omstilling til et klima- og miljøvennlig samfunn krever mer enn teknologiske løsninger, ovenfra- og ned reguleringer og innovative markedsløsninger. Include, forankret i samfunnsvitenskap, er godt rustet til å forstå og møte sentrale utfordringer knyttet til den omstillingen vi står overfor, og vi trenger slik kunnskap av flere grunner. For det første vil virkemidler som anses som relevante og rettferdige ha en høyere grad av legitimitet hos berørte lokalsamfunn og individer. Dette kan øke gjennomføringsmulighetene for tiltak og virkemidler. For eksempel, dersom reguleringer og initiativ fra statlige myndigheter *motvirker* tiltak og virkemidler som oppfattes som relevante på lokalt nivå, kan dette hindre omstilling. Protester mot bompenger illustrerer også at tiltak som ikke oppfattes som relevante og rett-

Foto: EU Civil Protection and Humanitarian Aid, flickr

↑ Pakistan 2022

ferdige blir mindre effektive. Dette understreker betydningen av å forstå ulike perspektiver og inkludere berørte styringsnivåer, organisasjoner, grupper og befolkningen generelt i prosessen med å utvikle omstillingspolitikk.

For det andre er det ikke alltid slik at de gruppene som ytrer seg høyest om klima- og miljøomstilling er de som berøres mest av tiltakene. Include bidrar også med å undersøke hvordan samfunnsmessige- og sosiale strukturer påvirkes av tiltak og virkemidler som kan innføres i omstillingsøymed: Vil de reproducere, øke eller utjevne eksisterende ulikhet, for eksempel relatert til geografiske forskjeller, styringsnivåer og/eller ulike sosio-økonomiske grupper?

Vi tar utgangspunkt i tre aspekter knyttet til rettferdighet: hvordan goder og kostnader knyttet til tiltak fordeles mellom ulike grupper og aktører (fordelingsmessig rettferdighet); i hvilken grad ulike grupper og aktører er involvert i beslutningsprosesser (prosessuell rettferdighet); og hvilke gruppers interesser som er representert (eller ignorert) og hvem som bærer ansvar (anerkjennelsesrettferdighet).

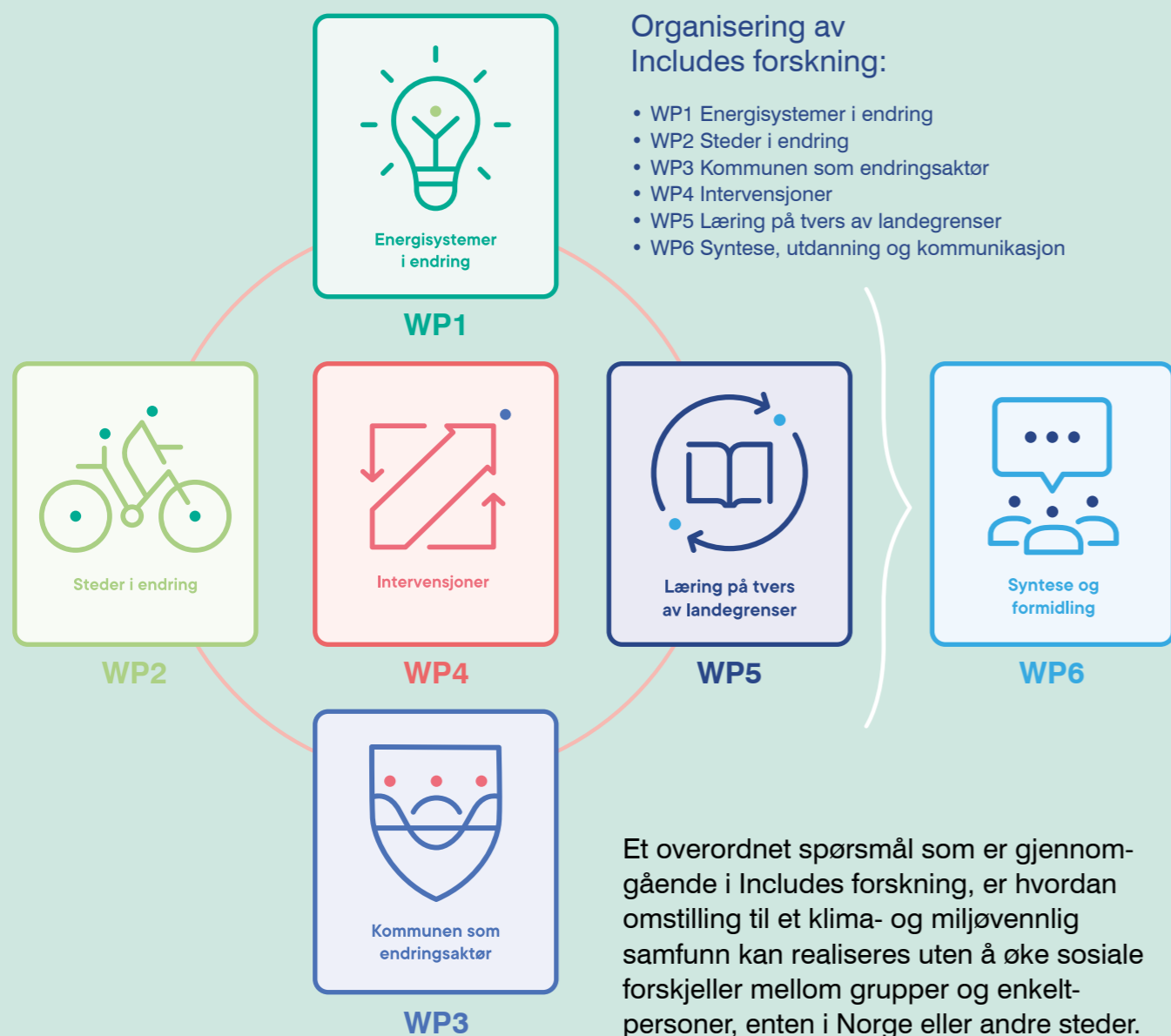
Includes arbeid omfatter ulike sektorer og disipliner som vektlegger ulike tematiske betoningene av rettferdighetsbegrepet, for eksempel energirettferdighet, mobilitetsrettferdighet og miljørettferdighet. På tvers av vår forskning retter vi oppmerksomheten mot prosesser, uavhengig av om de skjer innenfor kommunen selv, i møter mellom kommuner og lokalsamfunnsaktører eller i grasrotinitiativer. Vi har som utgangspunkt at inkluderende prosesser vil

styrke mulighetene for omstilling, men hva sosial inkludering betyr i praksis er et empirisk spørsmål.

Metodologi

Samskaping av kunnskap utgjør en av hjørnesteinene i Includes metodologi. Dette innebærer at kunnskap produseres gjennom samarbeid mellom partnere i offentlig, privat og frivillig sektor og forskerne i senteret. Som et resultat av dette samarbeidet ser vi nå flere tegn på at Include setter spor, gjennom innovasjon hos våre partnere. Derfor vier vi i år kapittel 9 til å vise frem slike samfunnseffekter (*impact*). Den andre hjørnesteinen er *læring gjennom eksperimentering*: basert på de empiriske resultatene vil vi teste ut og dokumentere effektene av lovende løsninger for klima- og miljøomstilling, og gi anbefalinger til politikuttforming for inkluderende og rettferdig klima- og miljøomstilling. Includes kjerneverdier (normative) er forankret i det presserende behovet for å ta vare på det globale og lokale miljøet samtidig som sosial inkludering og rettferdighet sikres.

Forskningsplan og arbeidspakker (WP)

WP1

Energisystemer i endring

Arbeidspakke 1 (WP1): Energisystemer i endring

WP1 adresserer stasjonære energisystemer, inkludert elektrisitet. Det norske elektrisitetssystemet er i hovedsak fornybart, og myndighetene antar at forbruket vil øke i tiden som kommer. Dermed blir sentrale spørsmål hvordan økt produksjon av ny, fornybar kraft vil påvirke miljø, lokalsamfunn og grupper i Norge og i land hvor nødvendige ressurser utvinnes og hvordan subsidier og reguleringer påvirker småskala-initiativer (vann, vind og sol) sammenliknet med storskala vannkraftproduksjon. Include forsker også på forbrukssiden av energisystemet og undersøker hvordan reguleringer og tiltak påvirker ulike befolkningsgrupper. Vi adresserer spørsmålet om diversifisering av Norges energibærere, og hvordan Norge forholder seg til og påvirkes av EU direktiver som har utallige implikasjoner for norsk energisektor.

WP1 forskningsmål

Hovedmål: Analysere og gi anbefalinger om hvordan ressurseffektivitet og verdiskaping kan økes og hvordan utslipp og forringelse av miljø kan reduseres på en sosialt inkluderende og rettferdig måte i det norske energisystemet.

Delmål:

- Forstå hvordan endringer i retning av mer desentralisering, flerveis utveksling og digitalisering av strømsystemet fastsettes, begrunnes og erfares av ulike aktører og sluttbrukere, og implikasjoner for energirettferdighet, miljø og verdiskaping.
- Utforske fordeler og ulemper av økt diversifisering av nasjonale energiressurser og -bærere med tanke på energirettferdighet, miljø og verdiskaping.
- Identifisere de viktigste driverne, barrierene og energirettferdighetsimplikasjonene relatert til norsk integrasjon i europeiske energimarkeder.

Høydepunkt

Spør av Include:

Forbrukerrådet og Lede Nett AS trekker fram at Includes arbeid har påvirket hvordan de jobber med energisårbarhet og utforming av modell for ny nettleie.

Foto: pexels.com

Foto: Kindel media, pexels.com

WP2

Steder i endring

Arbeidspakke 2 (WP2): Steder i endring

WP2 utvider forståelsen av energi til også å inkludere indirekte energibruk og har fokus på det romlige og 'flyt' av mennesker og varer, inkludert konsum. Ved å adressere offentlig planlegging og måten mennesker lever, arbeider, pendler og tilbringer fritiden sin på, vil WP2 undersøke hvordan en omstilling til et klima- og miljøvennlig samfunn kan skje på en rettferdig måte. Dette innebærer å studere hvordan planer og tiltak påvirker mennesker på tvers av sosiale markører som alder, kjønn, inntekt, utdanning, etnisitet, og geografisk, som mellom byer og steder, sub-urban versus urban, Nord- versus Sør-Norge, Norge versus andre land.

WP2 forskningsmål

Hovedmål: Analysere geografiske konsekvenser og konsekvenser for hverdagslige praksiser av direkte og indirekte energibruk og gi anbefalinger som sikrer sosialt rettferdig og inkluderende avkarboniserte steder.

Delmål:

- Utforske konsekvensene for direkte og indirekte energibruk i bygg og transport av dagens by- og regionalplanleggingspraksis for dekarbonisering. Identifisere i hvilken grad disse praksisene leder til sosial og romlig inklusjon og eksklusjon.
- Undersøke hvordan bærekraftig forbruk kan oppnås på en sosial rettferdig måte.
- Utvikle sosialt inkluderende og bærekraftige energiplanleggings- og designpraksiser gjennom samskaping med partnere.

WP3

Kommunen som endringsaktør

Arbeidspakke 3 (WP3): Kommunen som endringsaktør

Fokus for WP3 er kommunens rolle i klima- og miljøomstilling og hvordan behovene til ulike grupper kan sikres i denne. Dette inkluderer å undersøke og analysere hvordan kommuneorganisasjonen er forberedt på og arbeider med å implementere de nødvendige endringene, hvordan de involverer lokalsamfunnet i dette og hvordan ulike styringsnivåer samarbeider for å planlegge og gjennomføre en sosialt inkluderende omstilling. Vi har et spesielt fokus på de prosessene som leder fram til en inkluderende omstilling selv om vi også adresserer utfallet av omstillingstiltak og politikk for ulike grupper og aktører. Viktige spørsmål er hvilke geografiske nivåer, grupper og aktører som involveres i omstillingsprosesser, på hvilken måte og med hvilken begrunnelse.

WP3 forskningsmål

Hovedmål: Analysere og gi anbefalinger om hvordan kommuner kan utvikle strategier og tiltak som sikrer en sosialt inkluderende omstilling til et klima- og miljøvennlig samfunn.

Delmål:

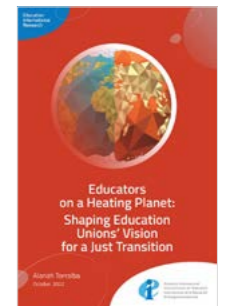
- Identifisere praksiser og strategier som kan iverksettes for å institusjonalisere sosialt inkluderende omstillings tiltak og politikk.
- Forstå hvordan kommuner og lokalsamfunnsaktører kan samskape løsninger for rettferdige omstillingsprosesser for overgang til et klima- og miljøvennlig samfunn.
- Forstå hvordan det regionale og nasjonale styringsnivået kan bidra til å realisere kommunenes potensial som aktør i sosialt inkluderende omstillingsprosesser og politikk.

Høydepunkt

Rettferdig omstilling som del av fagforbunds strategier.

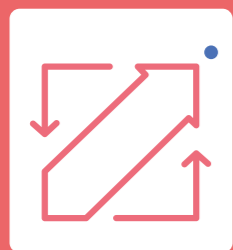
Utdanningsforbundet er del av den globale hovedsammenslutningen Education International (EI). I 2022 har de bidratt til en rapport fra EI om utdanning for rettferdig omstilling, med tittel «Educators on a Heating Planet. Shaping Education Unions' Vision for a Just Transition».

Vollebekk, Oslo

Foto: Miljøpakken, flickr

WP4

Intervensjoner

Arbeidspakke 4 (WP4): Intervensjoner

Målet til Include er ikke bare å studere hvordan man kan oppnå en sosialt inkluderende og rettferdig klima- og miljøomstilling, men også å arbeide sammen med partnere for å utvikle konkrete verktøy og metoder som kan bidra i omstillingsarbeid. I WP4 utvikles, testes og evalueres innovative intervensjoner for samfunnsmessig omstilling med utgangspunkt i forskningen i de andre WPene og kunnskap og erfaring hos Includes partnere. Samskaping er hovedpilaren for arbeidet i WP4. Intervensjonene utvikles gjennom ko-design med partnere i Include og andre relevante samfunnsaktører, og testes, evalueres og revideres i dialog med dem. I tillegg vil mange av intervensjonene fokusere på deltakende prosesser som motiverer innbyggere til å ta del i samskaping av sosiale og miljømessige praksiser i eget lokalsamfunn.

WP4 forskningsmål

Hovedmål: I samarbeid med våre partnere, utvikle og igangsette aktiviteter som kan bidra til en inkluderende klima- og miljøomstilling.

Delmål:

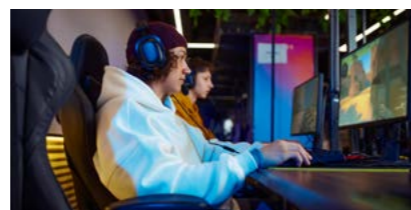
- Utforske hvordan innbyggerinvolvering og samskaping kan fremmes ved hjelp av digitale verktøy som sosiale media, digital medvirkning, energi-simulering, GIS-verktøy og mobile media.
- Forstå hvordan lokale organisasjoner kan innrettes for å forbedre sosialt inkluderende planlegging for et klima og et miljøvennlig samfunn.
- Identifisere verktøy, metoder og tilnærminger som er nødvendige for å utvikle meta-nivå undersøkelser som syntetiserer erfaringer fra de ulike intervensjonene til senere bruk.

Høydepunkt

Innovasjon gjennom praksis-nær forskning og formidling.

Forskerne og partnerne samarbeidet tett i en rekke prosjekter, hvorav noen også ble ledet av partnerne, for eksempel *Bynært landbruk* (Tromsø kommune), *Småskalalandbrukets rolle i klima- og miljøomstillingen* (KS) og *Spillet om klima* (Lillestrøm kommune). Prosjektet *Ung klimaledelse* (Asker kommune) har bidratt til flere innovasjoner for å unngå skinnmedvirkning og for å utvikle en modell som fremmer medborgerskap for barn og unge i Asker. I 2022 holdt partnere hele 53 presentasjoner relatert til Include.

Lillestrøm kommune og Include-forskere utvikler et klimaspill for ungdom, foto: colourbox.com

Foto: colourbox.com

WP5

Læring på tvers av landegrenser

Arbeidspakke 5 (WP5): Læring på tvers av landegrenser

I denne WP-en spør vi hva Norge kan lære av Storbritannia. Durham County Council har nylig erklært klimakrise og foreslått en handlingsplan for å iverksette tiltak for å redusere klimagassutslipp. Flere norske kommuner har også erklært klimakrise og utviklet klimahandlingsplaner. Det som skiller den britiske responsen fra den norske er på den ene siden omfanget av fattigdom og ulikhet i Storbritannia, der energisårbarhet (nært relatert til *energifattigdom*) er et betydelig spørsmål for britisk energipolitikk, og på den annen side den svake økonomiske og politiske posisjonen til britiske lokale myndigheter i en svært sentralisert struktur. Dette forklarer Durhams fokus på å energifattigdom og sårbare gruppers posisjon i deres klimaplan. I Norge ser det ut til at utgangspunktet for å utvikle lokal klima- og miljøomstillingspolitikk i mindre grad tar hensyn til rettferdighetsaspekter på grunn av større materiell rikdom og makt til det lokale forvaltningsnivået enn i Storbritannia. WP5 har som mål å trekke på britiske erfaringer for å reflektere over hvordan lokalt omstillingsarbeid i Norge i større grad kan integrere hensynet til sosial rettferdighet.

WP5 forskningsmål

Hovedmål: Analysere erfaringer og gi anbefalinger for en sosialt inkluderende omstilling til lavutslippssamfunnet gjennom komparativ forskning i Norge og Storbritannia.

Delmål:

- Identifisere strategiske mål til britiske kommuner med tanke på implementering av en sosial inkluderende klimaomstilling.
- Gjennomføre casestudier med Durham County Council med fokus på kunnskapsoverføring knyttet til spenninger mellom sosial rettferdighet og klimaomstilling og ved å vurdere rollen til sivilsamfunnsgrupper og andre aktører i utformingen av initiativer for omstilling.

Høydepunkt

Internasjonalt samarbeid.

2022 var året da Includes forskergruppe i Norge endelig fikk muligheten til å besøke sine britiske partnere! 13 personer tok togturen fra Oslo til Durham – via Utrecht, der vi møtte en nederlandsk forskergruppe. I Durham arrangerte vi Includes første internasjonale konferanse. Internasjonale forskere har gjestet Include, og Include-forskere har holdt keynote-foredrag i ulike internasjonale sammenhenger, samt bidratt i ulike fora i forbindelse med sosialt rettferdig energiomstilling.

Middag i Hamburg, på vei til Utrecht og Durham

- Bidra sammen med forskningskonsortiet til utvikling av pensum for kurs rettet mot ledere og saksbehandlere som jobber med bærekraftig omstilling i norske kommuner.

WP6

Syntese, utdanning og kommunikasjon

Arbeidspakke 6 (WP6): Syntese, utdanning og kommunikasjon

WP6 involverer alle forskerpartnere i syntetisering av forskningsfunn og adresserer tverrgående problemstillinger. Videre utvikler vi utdanningsprogrammer og forskeropplæring av relevans for Includes fokusområde. Til slutt, under denne arbeidspakken sikrer vi jevnlig kommunikasjon mellom forskning og partnere, og resultater spres også til øvrige målgrupper. Målgruppene for Includes kommunikasjonsaktiviteter er academia; partnere og interessenter; og allmennheten.

WP6 mål:

1. Syntetisere våre forskningsfunn
2. Adressere tverrgående problemstillinger av relevans for alle Includes forskere og partnere
3. Bidra til forskerutdanning og utdanning innen Includes fokusområde ved å utvikle og gjennomføre ph.d.-kurs, etterutdanningskurs samt masterkurs og skape fellesskapsfølelse blant studentene.
4. Sikre kommunikasjon mellom forskere og partnere og formidle resultater i vitenskapelig sammenheng, til partnere, relevante samfunnsaktører og allmennheten.

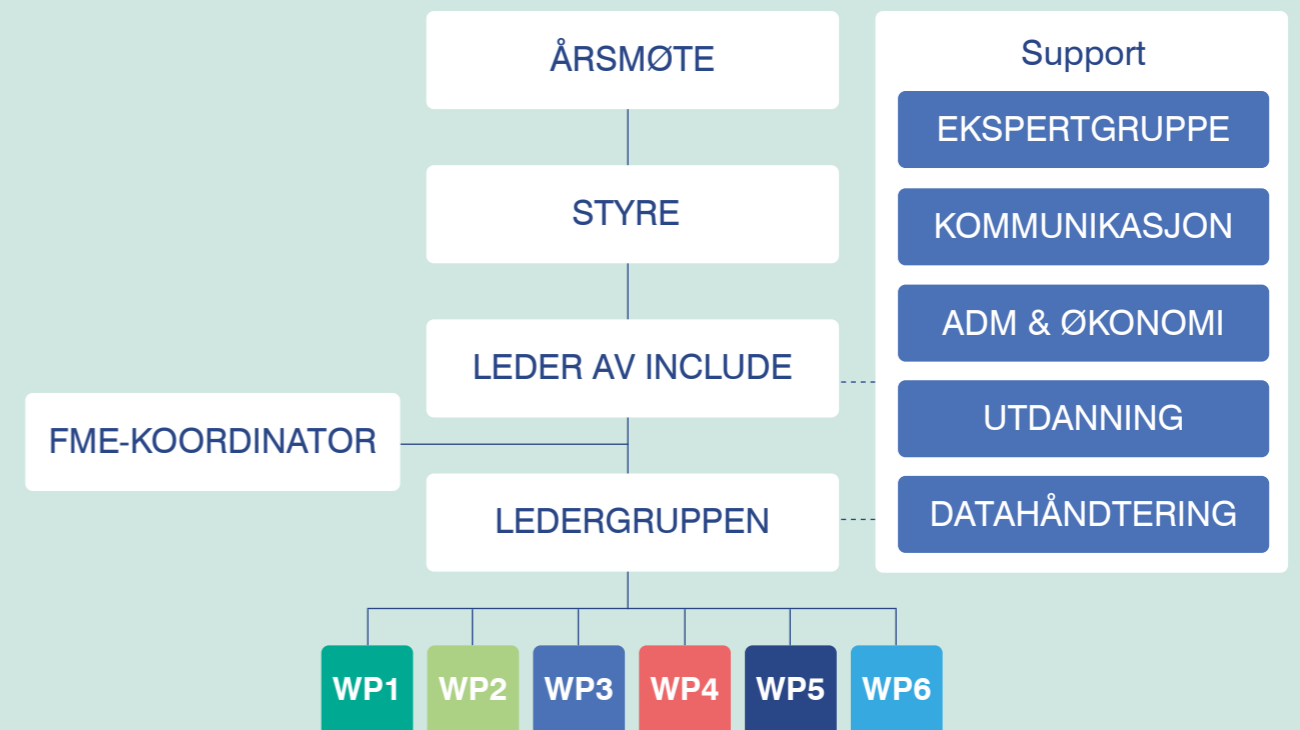

←
Forskersamling på Voksenåsen, Oslo

Organisering av Include

Organisasjonsstruktur

Include

Samling på Lysebu for
å skrive årsrapport.

Includes styre

Vebjørn Bakken
UiO

Kristin Halvorsen
CICERO

Iver Neumann
Fridtjof Nansens Institutt

Matteo Chiesa
UiT

Randi Julie Haldorsen
Viken

Sofie Ringdal
Spire

Aasmund Bunkholt
TreFokus

Kjetil Bjørklund
KS

Ernst Kloosterman
Tromsø kommune

Ledergruppen

Tanja Winther
Leder av Include,
SUM, UiO

Hege Westskog
FME-kordinator og leder av WP3,
SUM, UiO

Tor Håkon Jackson Inderberg
Leder av WP1,
Fridtjof Nansens Institutt

Per Gunnar Røe
Leder av WP2,
ISS, UiO

Ole Smørdal
Leder av WP4,
IPED, UiO

Simone Abram
Leder av WP5,
Durham University

Erik Berge
Kommunikasjonsansvarlig,
SUM, UiO

Kommunikasjon

Astrid Arnslett
CICERO

Bente Bakken
UiO

Anna Valberg
Fridtjof Nansens Institutt

Administrasjon og økonomi

Marius Bergh
SUM, UiO

Terje Røysum
SUM, UiO

Kristoffer Ring
SUM, UiO

Knut Kjæreng
SUM, UiO

Lobna Mohamed
SUM, UiO

Gitte Egenberg
SUM, UiO

Administrasjon og økonomi

Manhar Pat Harmansen
SUM, UiO

Galina Loginova
ISS, UiO

Synneva Laastad
ISS, UiO

Suzanne Tærud Day
CICERO

Sigrid Rian Song
CICERO

Claes Lykke Ragner
FNI

Trine Labahå
IPED, UiO

Kari-Anne Ulfsnes
IPED, UiO

Ilze Gehe
ISV, UiO

Gøril Heimland
UiT

Christian Hansen
UiT

Lisbeth Kjelstrup
TØI

Malin Dahlberg Løvereide
ISV, UiO

Øyvind Henden
IOR, UiO

Elisabeth Wenger-Hagene
IOR, UiO

Espen Refstie
TØI

Administrasjon og økonomi

Includes ph.d.-stipendiater

Eivind Hjort Matthiasen
FNI

Ingrid Christensen
CICERO

Iris Leikanger
SUM, UiO

Johannes Volden
SUM, UiO

Kirsten Hegsvold
TØI

Oskar Vågerö
ITS, UiO

Sigrid Jerpstad
ISS, UiO

Marieke van der Star
ISS, UiO

Neha Singh
IPED, UiO

Includes ph.d.-stipendiater

Julie Høie Nygård
UiT

Daniel Molin
ISS, UiO

Karianne Taranger
FNI

PostDoc

Anja Amundrud
IPED, UiO

Ulrikke Bryn Wethal
SUM, UiO

Forskere

Anders Tønnesen
CICERO

Arve Hansen
SUM, UiO

Asbjørn Torvanger
CICERO

Aud Tennøy
TØI

Bjørnar Sæther
ISS, UiO

Bård Sødal Grasbekk
insam

Camilla Houeland
FAFO

David Jordhus-Lier
ISS, UiO

Eivind Selvig
Civitas

Elin Anita Nilssen
UiT

Jon Birger Skjærseth
Fridtjof Nansens Institutt

Kacper Szulecki
ISV / SUM, UiO

Karen O'Brien
ISS, UiO

Karina Standal
CICERO

Katinka Holtmark
TØI / UiO

Kendra Dupuy
Fridtjof Nansens Institutt

Kirsten Jenkins
Edinburgh University

Kristiane Brudevoll
insam

Forskere

Forskere

Lars Books
TØI

Lars Gulbrandsen
Fridtjof Nansens Institutt

Lars Wang
insam

Mette Talseth Solnørdal
UiT

Mikkel Vindegg
CICERO

Monica Guillen-Royo
CICERO

Lene Foss
UiT

Magne Flemmen
ISS, UiO

Mari Lie Larsen
Fridtjof Nansen Institute

Nina Holmelin
CICERO

Nina Solberg
insam

Per Ove Eikeland
Fridtjof Nansens Institutt

Marianne Zeyringer
ITS, UiO

Marianne Aasen
CICERO

Marie Byskov Lindberg
Fridtjof Nansens Institutt

Peter Christiansen
TØI

Rolf Jacobsen
Gaia Arkitekter

Selma Schwendsen Lindgren
Fridtjof Nansens Institutt

Forskere

Forskere

Sigrid Stokstad
IOR, UiO

Sindre Hoff
SUM, UiO

Tanu Priya Uteng
TØI

Thea Sandnes
SUM, UiO

Tom Erik Julsrud
CICERO

Torbjørg Jevnaker
Fridtjof Nansens Institutt

Øyvind Sundet
SUM, UiO

Partnere

Senter for utvikling og miljø (SUM) ved Universitetet i Oslo er vertskap for Include. I tillegg er fem forskningsinstitusjoner, både universiteter og forskningsinstitutter, en del av konsortiet. Durham University i Storbritannia er vår internasjonale partner. Include har 23 dedikerte partnere som representerer både offentlige-, private- og sivilsamfunnsaktører. Våre partnere er aktivt involvert i senterets aktiviteter gjennom Includes styre hvor de har majoritet, gjennom Includes partnerforum, referansegruppemøter og i prosjektgrupper for enkeltprosjekter. De inviteres også til å delta på arbeidsverksteder, lunsjseminarer og i kommunikasjon fra Include gjennom å dele kunnskap som er essensiell for partnerrelevant forskning.

Forskningsinstitusjoner

UNIVERSITETET
I OSLO

FRIDTJOF NANSENS INSTITUTT
FRIDTJOF NANSEN INSTITUTE

Senter for klimaforskning

tøi Institute of Transport Economics
Norwegian Centre for Transport Research

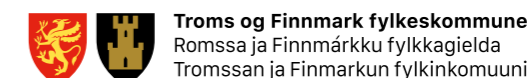

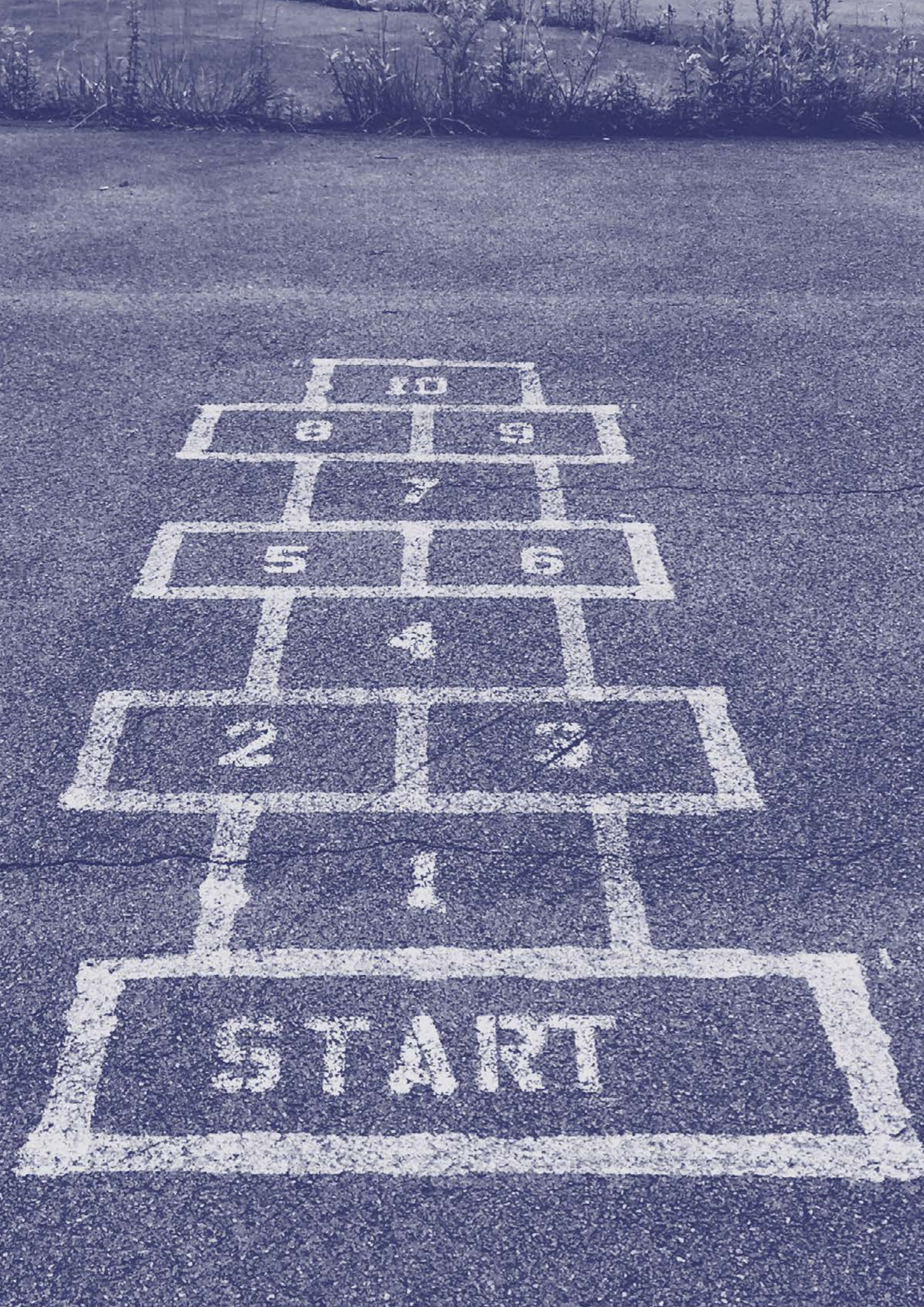
Durham
University

UiT Norges
arktiske universitet

Partnere

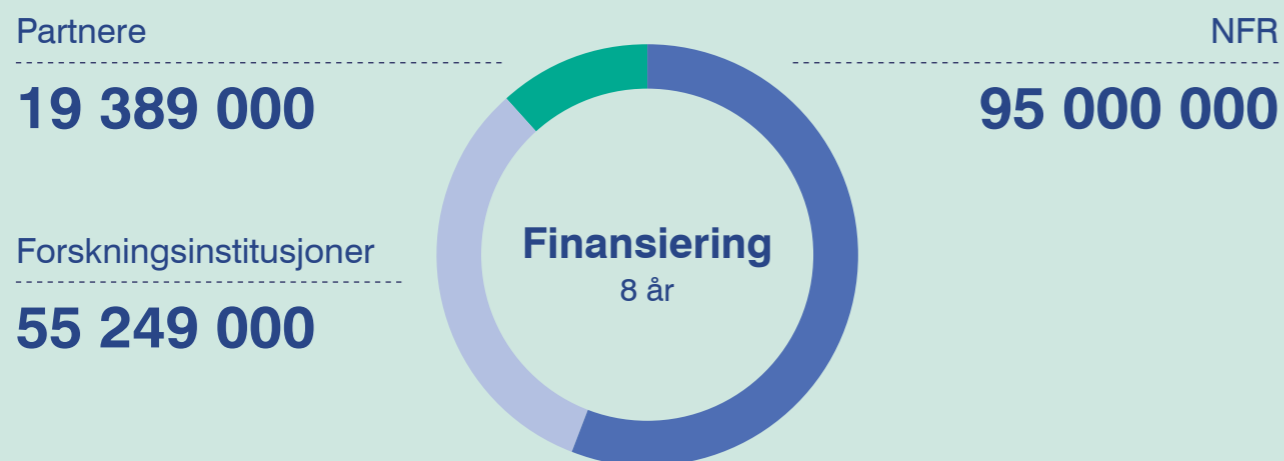

Include i tall

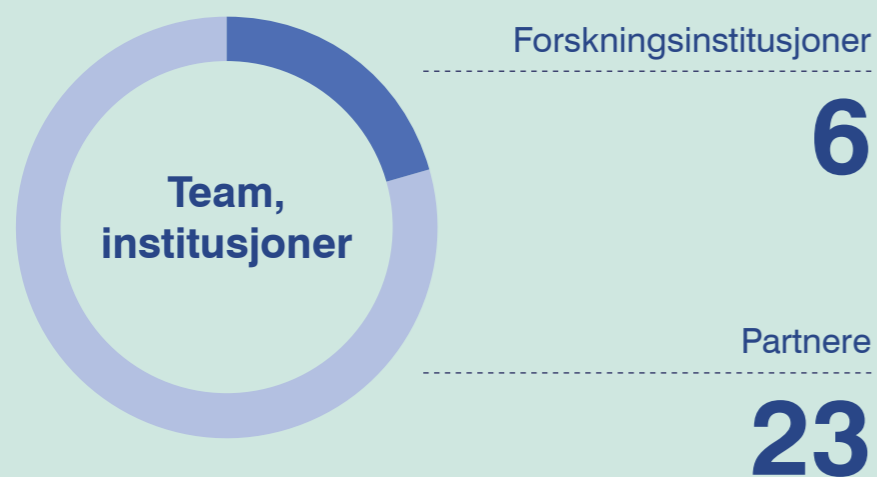
Include i tall

Overordnet

År: **8** Budsjett: **NOK 169 638 000**

Team, institusjoner

Team, menneskene

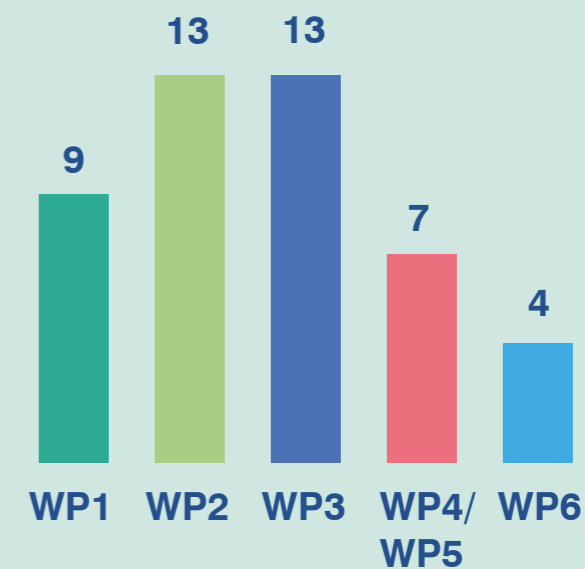

Prosjekter

Pågående prosjekter (inkl. ph.d.):

46
Pågående prosjekter

20
På tvers av WP-er (av de ovennevnte)

Spin-off-søknader

Spin-off-søknader (nasjonale og internasjonale):

8

Innsendt
i 2022

4

Innvilget
i 2022

50%

Include spin-off-søknader i 2022
har en tilslagsprosent på 50%

Totalt antall spin-off-søknader fra oppstart:

35

Innsendt

20

Innvilget

57%

Includes samlede spin-off-søknader
har en tilslagsprosent på 57%

CO₂-utslipp 2022

Registrerte CO₂-utslipp fra Includes reiseaktiviteter:

5 510 kg CO₂

Registrerte CO₂-utslipp spart ved å velge klimavennlige transportmidler:

3 500 kg CO₂

Sparte CO₂-utslipp i forhold til om ikke-klimavennlige transportmidler var blitt valgt:

39%

Utdanning 2022

Videreutdannings-/
Masterkurs organisert i 2022

1

Sommerprosjekter
i 2022

4

Ph.d.-stipendiater
rekruttert i 2022

6

Masteroppgaver
levert i 2022

9

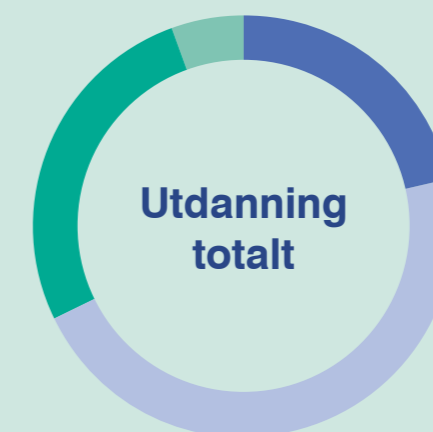
Utdanning totalt

Videreutdannings-/
Masterkurs organisert

3

Sommerprosjekter

15

Ph.d.-stipendiater
rekruttert

12

Masteroppgaver levert

26

Kommunikasjon

Akademiske publikasjoner
(fagfelleverderte artikler og bokkapitler)

26 **66**

I 2022 Totalt

Bokkapitler i 2022

9

Fagfelleverderte
artikler i 2022

17

Mediebidrag

Podkast i 2022

2

Radio i 2022

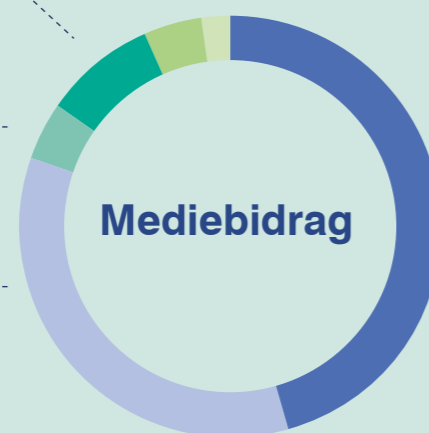
4

Blogg i 2022

2

Magasin i 2022

16

46 **133**

I 2022 Totalt

TV i 2022

1

Avis i 2022

21

Presentasjoner (etter målgruppe)

214 **482**

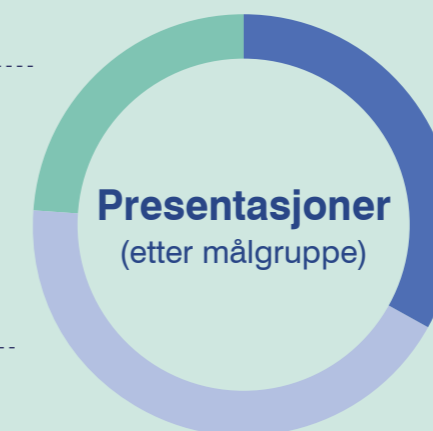
I 2022 Totalt

Internasjonalt
publikum i 2022

67

Partnere og øvrige
samfunnsaktører
i 2022

121

Akademiske
publikum i 2022

93

Digitale plattformer 2022

21 800

Nettsidetreff i 2022

76 200

Nettsidetreff totalt

521

Nyhetsbrev-
mottakere

498

Følgere på
Facebook

260

Følgere på
Twitter

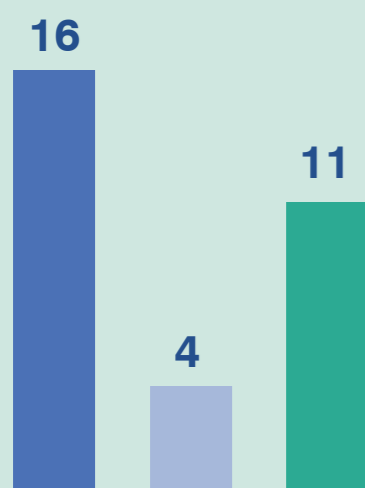
90

Deltakere på
Includes forsker-
konferanse 2022
i Durham

Møter og arrangementer

31 I 2022

82 Totalt

- Include-arrangementer med eksterne deltakere i 2022
- Interne møter og workshops for hele prosjektgruppen i 2022
- Ledergruppemøter i 2022

The nine million page report

Oh the nine million page report!
Oh the nine million page report!
Like a cheap holiday in a budget resort
The nine million page report.

No one's eyes glazed over
No one's eyes were double glazed. I personally just sat there, and I was amazed.
The Electrical Grids Commission's report was nine million pages long,
and it kept us warm through the winter
when we set fire to it.

Oh the nine million page report
the nine million,
like a budget holiday in a cheap resort.
the nine million page report

So many climate emergency declarations more ambitious than the people at the top.
So many local energy systems could be a movement you can't stop.
So much community energy to keep us all warm and lit
some of it technical, some of it social,
all of it trying to fit different circumstances,
all of it trying to fit

everything is linked
everything is linked before the signature is inked on the contract.
Remember, everything is linked.
Several transitions not one
Several transitions at one time, all the pathways, so many pathways to take, could
you take the wrong pathway, would that be a global mistake?

Transition is a lauded word almost too big for three syllables. Some people say it's
only wind. But there's more to that.
Transition is political.
There's transit in it.
There's a rant in it.
You can sit in it
and look at it.
There's no answer in it just half an answer

Oh the nine million page report!
Oh the nine million page report!
Like a cheap holiday in a budget resort
The nine million page report.

The hydrogen strategy is very interesting,
but everyone speaks very highly of the helium strategy

We have eaten the lunchtime. So perhaps we won't have time for the afternoon.

Oh the nine million page report!
Oh the nine million page report!
Like a cheap holiday in a budget hotel
The nine million page report.

*Dikt av Ian McMillan, framført av Ian sammen med Luke Carver Gross
under Includes internasjonale konferanse i Durham, 14. september 2022.*

04

Forskning 2022

Forskningen i Include i 2022

I 2022 hadde vi 46 pågående prosjekter i Include, de fleste av disse med partnerinvolvering. Våre prosjekter har både kortere varighet, for eksempel forprosjekter, og lengre varighet i form av forskerprosjekter og ph.d.-er. Vi har også prosjekter som ledes av partnerne. Alle prosjektene med unntak av ph.d.-prosjektene er godkjent av ledergruppen i Include på bakgrunn av en prosjektbeskrivelse (i mal). Ph.d.-prosjektene følger vanlig prosedyre med utlysning, opptak og med Include-forskere som veiledere. Arbeidspakkene i Include har delvis overlappende tematikk, og vi har utstrakt samarbeid på tvers av arbeidspakkene både for å utnytte synergier og for å skape et godt grunnlag for syntesen av Includes arbeid. Et eksempel er TØI og FNIs arbeid med et prosjekt om elbiler og solceller (et samarbeid mellom Include WP1 og WP2). Foreløpige resultater fra prosjektet ble blant annet presentert på Includes konferanse på Durham University i september 2022.

Et viktig mål med forskersamlingen vi hadde i mai 2022 var at forskere og stipendiater skulle bli kjent med hverandres tematikk og prosjekter. Vi jobbet også med muligheter for å koble resultatene fra ulike prosjekter. Våre stipendiater samles jevnlig og bidrar til tverrfaglige diskusjoner i Include. Etter en «flying start» i form av en eksklusiv samling for ph.d.-kandidater i Durham i september, ledet av Kirsten Jenkins og Andres Luque-Ayala, startet gruppen arbeidet med en felles, konseptuell artikkel om energirettferdighet og tilgrensende begreper (se Forskerutdanning og rekruttering).

I 2022 hadde mange av prosjektene pågått over noe tid og dette synes i form av resultater. Vi har i år derfor valgt å ta med kortere omtale av mange prosjekter fremfor kun noen få utvalgte for å vise fram interessante resultater og bredden i den forskningen vi gjør.

Høydepunkt

Bærekraftig forbruk.

Include-partner Framtiden i våre hender (FIVH) vant Bergensprisen 2022 for sitt arbeid med å bekjempe natur- og miljøkrisen og matsvinn. En Include-forsker bidro til to bøker i Palgrave-serien *Consumption and Public Life*, som kom ut høsten 2022. Include-partner Asker kommune har holdt mange innlegg om sine satsinger på bærekraftig forbruk og ombruk i Klimasats-forum, i avfallsnettverk og for egen kommune.

Foto: Foerster, Wikimedia Commons

INCLUDE TEMAOVERSIKT

ARBEIDSPAKKE

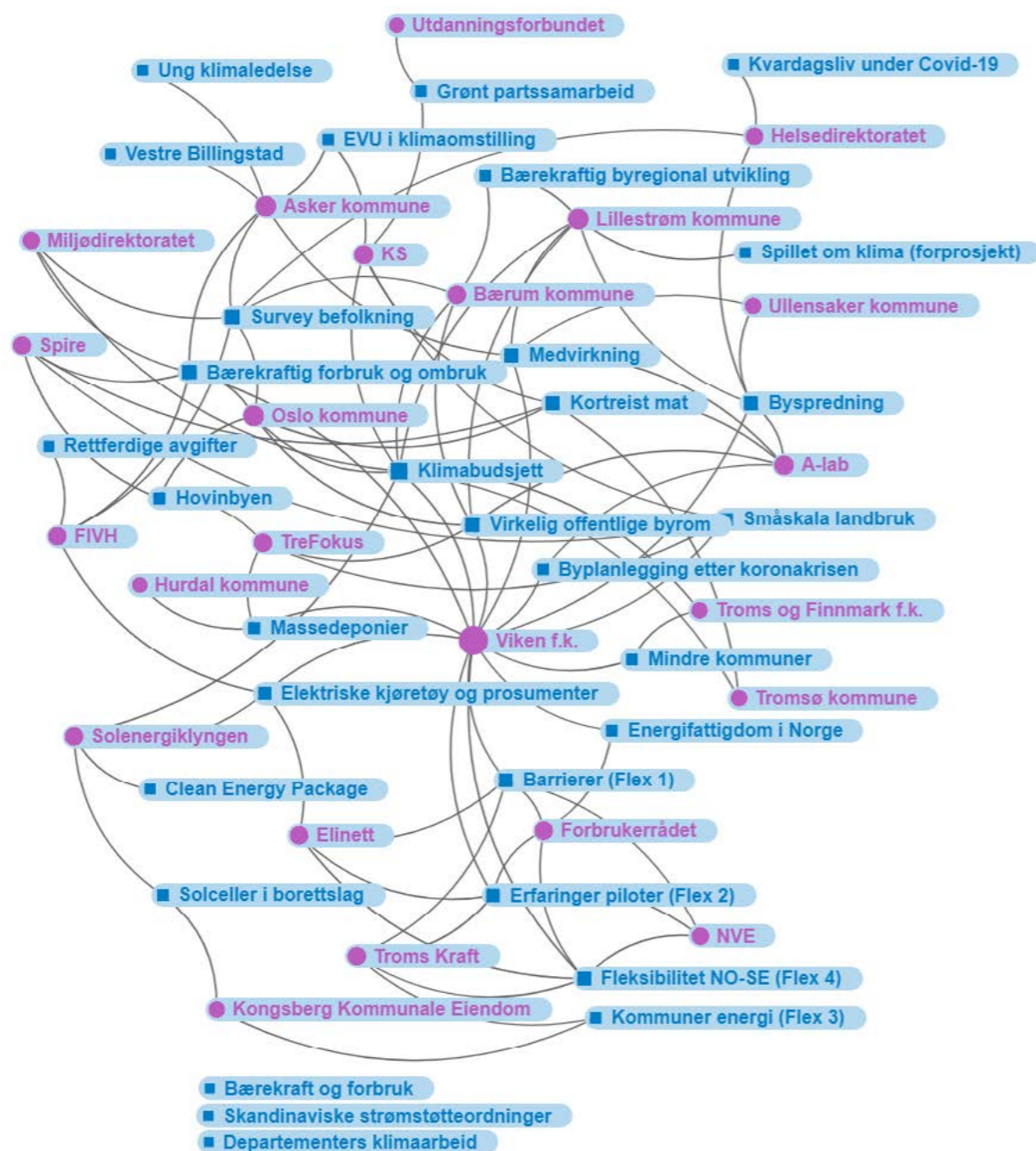

TEMAER

Den samlede prosjektporteføljen er illustrert i temaoversikten. Hovedtemaene innenfor hver arbeidspakke har prosjekter som belyser tematikken.

TYPE

- Partner
- Prosjekt

Nettverksfiguren viser alle Includes prosjekter (blå) knyttet til involverte partnere (røde). Figur laget av Henrik Bentzen.

Glimt fra prosjektene

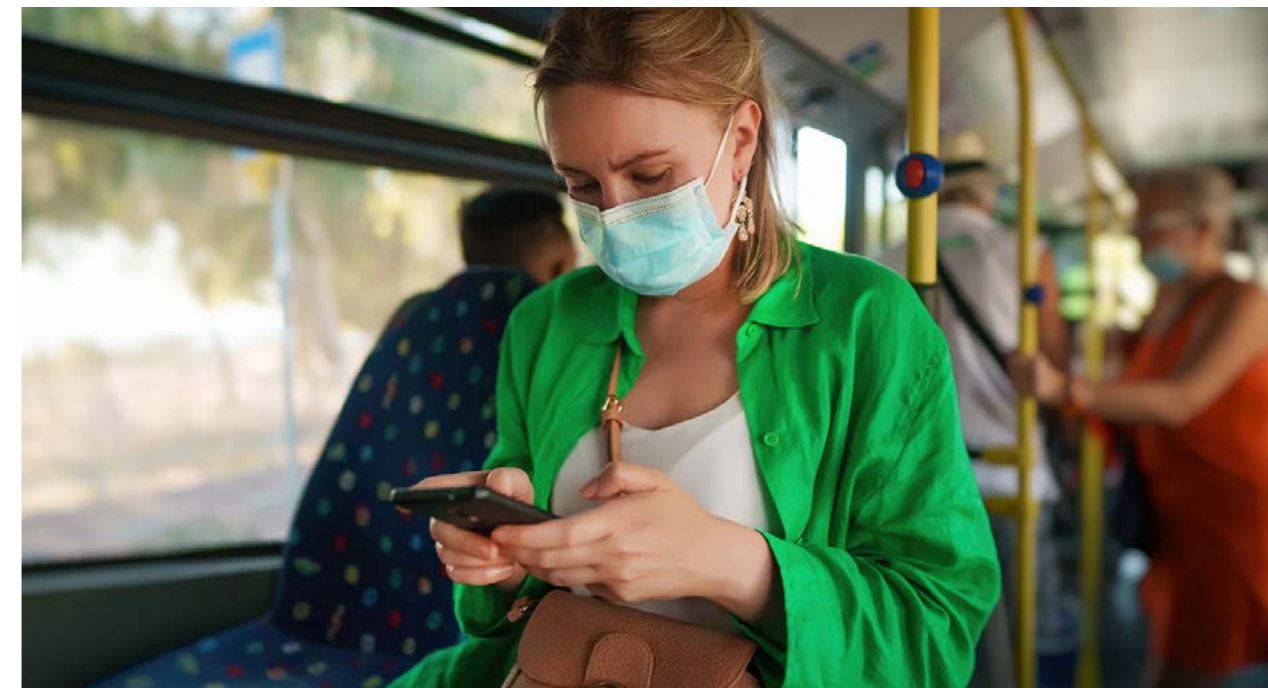

Foto: colourbox.com

Bærekraftige byer og regioner

To forskningsprosjekter om koronapandemien

Include har gjennomført to forskningsprosjekter om innvirkningen av koronapandemien på henholdsvis byplanlegging og hverdagsliv i husholdninger. Prosjektet *Korona, boligpreferanser og byplanlegging* undersøkte hvordan byplanlegging, sosioøkonomisk status og reisepreferanser påvirket smittespredning, samt pandemiens innvirkning på areal- og transportpolitikk og planlegging. Foreløpige resultater fra prosjektet viser blant annet at områder med lav sosioøkonomisk status og høy grad av trangboddhet hadde høyere smittetall, men at områder med høy bruk av kollektiv transport ikke var spesielt utsatt. Prosjektet *Covid-19 og hverdagsliv* er del av et større internasjonalt forsknings samarbeid om hvordan pandemien har påvirket, forsterket eller endret husholdningers rutiner og vaner knyttet til reise, mat og fritid. Forskerne har spesielt sett på vaner som ble varig endret etter at pandemien tok slutt. Hjemmekontor trekkes frem av mange som en praksis de ønsker å videreføre etter pandemien, og tiden som

Høydepunkt

Covid-19 med Include-briller.

To av Includes prosjekter har hatt fokus på Covid-19 og publisert fem fagfelle-vurderte artikler med tema hverdagsliv under Covid-19 som temanummer i tidskriftet *Sustainability: Science, Practice and Policy*. Include-forskere har også to artikler til fagfellevurdering, om implikasjoner av pandemien på arealbruk og transport i byområder.

frigjøres ved å unngå reising til og fra jobb brukes av flere til å trene, lage mat og bruke naturen mer. Forskingen viser imidlertid også at de sosiale ulikhetene har blitt forsterket under pandemien.

Bærekraftig byregional utvikling

Det NFR-finansierte prosjektet *Smart Mobility Suburbs* har blitt gjennomført i samarbeid med Include. Prosjektet har satt søkelys på forsteder, som har fått lite oppmerksomhet i tidligere forskning på byregioner og bærekraft. Prosjektet har undersøkt hvordan planlegging og styring av utviklingen i forsteder og regionbyer (som Sandvika, Ski og Lillestrøm) bidrar til å regulere og endre reisepraksiser i Osloregionen, og hvordan denne politikken kan

ha konsekvenser for geografisk sosial ulikhet. Forskningen viser at kommunene har tatt på seg en aktiv og krevende styringsrolle i arbeidet med fortetting av regionbyene rundt kollektivknutepunkter, men at de møter flere utfordringer i samordning av ulike krav og planstrategier, motstand fra befolkningen mot begrensninger i personbiltrafikken, og i samarbeid og medvirkning med utbyggere og sivilsamfunn.

Medvirkning i den rurale periferien (Medvirkning)

Prosjektet *Medvirkning* setter søkelys på hvilke utslag tiltak for overgang til lavutslippssamfunnet i byer og sentrale områder får for folk som bor i rural periferi. Lillestrøm kommune og Ullensaker kommune er case-kommuner. Forskere har analysert plandokumenter og intervjuet administrativt ansatte i kommunene. Funnene viser at innbyggere i rural periferi er lite synlige. De er ikke anerkjent som bærere av særlige interesser, det er ikke særlig tilrettelagt for medvirkning for denne gruppen, og de er ikke særskilt nevnt i plandokumenter og utredninger. Intervjuer med folkevalgte i kommunene viser at de folkevalgte til en viss grad bidrar til at innbyggere i rural periferi blir hørt, sett og tatt hensyn til. Men det er variasjon. De folkevalgte har ofte en lite systematisk tilnærming til tematikken. Et delprosjekt viser også at når bussrutene legges, rettes det lite oppmerksomhet mot situasjonen til innbyggere i rural periferi.

Høydepunkt

Bærekraftig byutvikling.

I 2022 har vi publisert flere vitenskapelige artikler fra prosjekter om bærekraftig byutvikling, og formidlet bredt populærvitenskapelig om temaet. Dette inkluderer publikasjoner om planlegging av Oslo-regionen, samt formidlingsaktiviteter ved TreFokus om sirkulære bygg, TØI om areal- og transportutvikling og Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi (ISS, UiO) om massedeponier fra byggeprosjekter.

Bærekraft i rurale områder

Attraktive og bærekraftige lokalsamfunn – Grønne soner

Dette forprosjektet hadde som mål å trekke ut erfaringer og kunnskap fra økolandsby-prosjekter for å utvikle konkrete modeller som kan benyttes i forskjellige former og i forskjellige lokalsamfunn i Norge. Det fokuseres ofte på urbane og grønne løsninger i byer, men en balansert utvikling framover vil kreve et tilsvarende fokus på bærekraftige lokalsamfunn også utenfor byene. Vi trenger gjennomføringsmodeller, basert på erfaringer fra prosjekter. Økolandsbyer er en slik modell, men den må fornyes slik at den både blir mer integrert i lokalsamfunnet og mer inkluderende, og dermed aktuell for "alle". Forprosjektet har hentet kunnskap og erfaring fra norske økolandsby-prosjekter, intervjuet ressurspersoner og gjort litteraturstudier. Resultatene viser at økolandsbyer representerer en interessant modell for lokalsamfunnsutvikling da den innebærer et helhetlig grep som knytter bærekraftige boliger, økologisk landbruk, arbeidsplasser, felleskap og sosialt/kulturelt liv sammen. Gjennom dette oppnås målbare resultater på flere felt, som et dokumentert og betydelig redusert økologisk fotavtrykk. Utfordringen er at det har vist seg svært krevende å realisere slike pro-

sjekter, og at det er en tendens til at disse prosjektene forblir delvis lukkede samfunn, som ikke er tilstrekkelig integrerte i lokalmiljøet. Hurdal økolandsby og Grønn Øy-prosjektet på Tjøme representerer et steg i retning av å skape en mer åpen og integrert modell. Gjennomføringen av bærekraftige boligprosjekter kan fungere som en generator for en bredere omstilling i lokalmiljøet. Basert på disse erfaringene skisserer forprosjektet en modell for grønn omstilling som vil kunne benyttes i mange ulike situasjoner og lokalmiljøer. Konkret foreslås det å opprette satsingsområder, kalt «grønne soner», hvor det gis støtte til utprøving og eksperimentering, samtidig som det fastsettes noen rammebetingelser som gjør at innovasjon og reell nyskaping kan skje. «Grønne soner» kan utvikles som en metode og et rammeverk for en større satsing, hvor samfunnet bringer inn økonomiske rammer og rammevilkår som gjør det mulig å forsøke ut en rekke type løsninger.

Bærekraftig arealbruk i kommuner med lav befolkning (Mindre kommuner)

I dette prosjektet har forskerne studert arealbruk i kommuner med lav befolkning. Innenfor fire kategorier av bygde strukturer i kommunene Sigdal, Frøya og Åfjord har det i løpet av en tiårsperiode vært en utvidelse av et samlet areal tilsvarende 700 fotballbaner. I Åfjord og Frøya er det rimelig å knytte den store arealbruken til utbyggingen av vindkraft. I Sigdal kan den omfattende arealbruken knyttes til at kommunen er en av landets største hytteutbyggere. For utkantkommuner anses muligheten til å avsette betydelige areal til ulike hensyn som et konkurransefortrinn sammenlignet med mer tettbygde strøk. Arealene tjener imidlertid ofte storsamfunnets behov. Omfattende utbygging av fritidseiendommer i Sigdal tjener Osloregionens behov, og utbygging av vindkraft på Frøya og i Åfjord er av nasjonal interesse. Flere aktører fra disse kommunene stiller spørsmål ved hva de får igjen for å avsette store areal. Den fjerde kommunen i denne studien, Flakstad, illustrerer også dette. For selv om den restriktive arealbruken her er forankret i et naturvernperspektiv, så er den også knyttet til en entreprenørstrategi for å tiltrekke internasjonale turister – som i seg selv ikke er bærekraftig. Det er derfor et behov for å se utover det lokale nivået som en referanseramme for å analysere arealbruk og lokale bærekraftstrategier.

↓ [Hurdal økolandsby](#)

Lokalmat som bærekraftig omstillingsstrategi

Kan – og i så fall på hvilken måte – sterkere satsing på lokalmat bidra til lokalsamfunnsutvikling? Dette spørsmålet har vært utgangspunktet for en Include-studie. Litteraturen peker på at lokalmat gir muligheter for å redusere negative eksternaliteter forbundet med globaliserte og industrialiserte matsystemer, som for eksempel dårlig dyrevelferd og negative effekter av monokultur, plantevernmidler og kunstgjødning på biologisk mangfold og økosystemtjenester. Lokale matsystemer kan videre bidra til å redusere avstand mellom forbruker og produsent og gi mer sosial bærekraft i lokalsamfunn enn konvensjonelle matsystemer. FNs Naturpanel argumenterer da også for et mer diversifisert landbruk som engasjerer andre aktører enn produsentene for å få et bærekraftig matsystem. Litteraturen peker videre på at lokalmat kan gi sterkere tilknytning til sted og lokalsamfunnsutvikling.

Studien er kvalitativ og basert på dokumentstudier og dybdeintervjuer på kommunalt nivå og blant lokalmat-aktører og husholdninger. Tre norske distriktskommuner har vært casene i studien; Hurdal, Inderøy og Vågå. Alle disse tre kommunene har satsinger på lokalmat, og at de er distriktskommuner var også ett av kriteriene for utvalg av kommuner. Resultatene fra studien viser viktigheten av uformelle og alternative kanaler for utveksling og distribusjon av lokalmat som grunnlag for lokalsamfunnsutvikling. Dette muliggjør en direkte kobling mellom produsenter og forbrukere av mat, og kan være viktig for lokalsamfunnsutvikling. Videre viser studien at produsenter og konsumenter av lokalmat ofte er motivert av såkalte moralske vurderinger som bidrag til kulturlandskap, dyrevelferd og støtte til lokale bønder. Profitt og egen nytte spiller selvsagt en rolle, men kommer ofte i andre rekke. Studien peker også på at lokalmat ofte er 'til for' folk med god råd eller for spesielle anledninger. Det finnes likevel spor av at lokalmat oppfattes som 'hverdagsmat' i våre casekommuner, hvilket reflekterer at denne type lokalmat også kan være for de mange og ikke bare de få. Det kreves uansett oppmerksomhet rundt matrettferdighet for å gjøre lokalmat tilgjengelig og relevant for alle grupper av lokalbefolkningen, som et viktig bidrag til en bærekraftig og rettferdig lokalsamfunnsutvikling.

Norges minste kommune som levende test-senter for ny energiteknologi (Lokalen)

Utsira, et værutsatt øysamfunn i Nordsjøen, er Norges minste kommune målt i befolkningstall. Samtidig er det nettopp øy-geografien som gjør Utsira til et særlig interessant sted for testing og utvikling av nye nettløsninger, på grunn av det begrensede koblingen til det regionale strømnettet. Øygruppen er vertskap for verdens første vind-til-hydrogenproduksjonsanlegg som leverer energi til husholdninger. I prosjektet *Lokalen* undersøker Include hvilke muligheter for rettferdig og inkluderende omstilling som ligger i overgangen til ny energiteknologi på Utsira. Prosjektet ser spesielt på kommunens rolle i samarbeid med næringslivsaktører og overfor egne innbyggere. Foreløpige resultater viser blant annet at kommunen har vært proaktiv og imøtekommende overfor bedrifter som har vært interessert i å etablere seg i kommunen. Kommunen spiller også en viktig rolle som tilrettelegger for at interesserte aktører blir klar over og kan spille på de lokale fordelene Utsira kan tilby. Samtidig er det viktig å

understreke at en imøtekommende holdning utad ikke er det samme som at alle forslag og initiativer blir akseptert. Utsira har et begrenset landareal til rådighet, hvor mye allerede er vernet, og enhver bruk av det fremdeles disponible arealet må være gjenstand for grundige og nøkterne vurderinger. Slik framsto også praksis i Utsira kommune. Likevel er det flere utfordringer for en liten kommune som Utsira i å tilrettelegge for store næringsaktører. Det kan gjøre ivaretagelse av fastboendes initiativer og interesser mer utfordrende gitt at arealet er begrenset, og dette kan påvirke kommunens relasjon til sine innbyggere.

Å legge opp til samarbeid mellom kommunen og det lokale nettselskapet er et nyttig utgangspunkt for kommuner til å skape drivkraft bak en lokal energiomstilling. En proaktiv holdning gjennom direkte kontakt med eget lokalt nettselskap for å utforske felles muligheter og interesser kan være en god strategi, men samtidig må fastboendes interesser og ønsker sikres i tilrettelegging for energiaktørene.

Modell på kommunehuset på Utsira

Høydepunkt

Kommuners omstillingsarbeid.

Prosjektet *Mindre kommuner* har vist hvordan bærekraft på lokalt nivå er knyttet til praksiser som ikke er bærekraftige på høyere geografiske nivå. Prosjektet *Medvirkning* påpeker at innbyggere fra rural periferi i liten grad anerkjennes som bærere av særlige interesser for klimatiltak i kommunesentra. Prosjektet *Kortreist mat* viser hvordan lokalmat kan ha en rolle i lokalt klima- og miljøomstillingsarbeid. Mange av Includes forskere samt partnere fra Miljødirektoratet, KS og Tromsø kommune har formidlet bredt om dette temaet i ulike fora.

Foto: Steinar Johansen, flickr

Bærekraftige energiløsninger

Bioenergi fra skogen i den grønne omstillingen i Norge

Denne studien har sett på hvor stort potensial bioenergi fra norske skoger har i den grønne omstillingen av samfunnet. Skogressurser som er aktuelle for bioenergi, er kartlagt sammen med en vurdering av hvordan dette kan avveies mot andre samfunnsinteresser, som produksjon av materiale, naturvern og friluftsliv. Fokus er på Viken og Oslo. Studien viser at bioenergi kan få en viktig rolle i den grønne omstillingen, men at potensialet ikke bør overvurderes. Produksjon av bioenergi må konkurrere med annen bruk av materiale fra skogen, først og fremst tømmer og fiber til industrien, som har høyere verdi enn bioenergi. Ved og pellets kan bli produsert lokalt og i liten

skala, mens biodrivstoff må produseres i stor og industriell skala og medfører derfor mer hogst. Lokal hogst og produksjon av ved er en viktig tilleggsnæring for bønder og små skogeiere, og dette er lettere å kombinere med naturvern og friluftsliv enn industriell hogst for biodrivstoff, tømmer, eller fiber. Skogen skal også sørge for økosystemtjenester som naturvern og biodiversitet, karbonlagring som klimatiltak, og friluftsliv. Det blir mindre konflikt med andre samfunnsinteresser dersom mer av skogen blir vernet, spesielt nær byene, mens andre skogsområder er åpne for hogst.

Energialderisme

Dette forprosjektet (sommerstudie utført av tre studenter, veiledet av en seniorforsker) hadde som mål å forstå mer om eldre menneskers forhold til eget strømforbruk og teknologi og hvordan dette kan forstås i lys av en rettferdig og inkluderende energiomstilling. Begrepet «energialderisme» betegner forskjellige former for eksklusjon og diskriminering av eldre i forbindelse med energiomstillinger.

Analysen viser at eldre i Norge generelt er over snitt på sosioøkonomisk status, har god plass, i stor grad er fornøyde med tilværelsen og har et bevisst forhold til energiforbruk. I tillegg er norske eldre i verdenstoppen når det kommer til digital kompetanse for sin aldersgruppe. De fleste eldre som ble intervjuet i studien følte seg ikke diskriminert på bakgrunn av alder. Opplevelser enkelte fortalte om, kan likevel tyde på at de blir diskriminert. Det har sammenheng med manglende digital kunnskap og bruk av digitale teknologier. Selv om mange eldre i dag har et godt forhold til teknologi, går utviklingen svært raskt. De klarer ikke å oppdatere sin egen kunnskap om dagens teknologier. Flere ser på deltagelse på kurs i digital opplæring som et nederlag da det synliggjør deres mangel på digital kunnskap og sosiale nettverk. Økende digitalisering og "smarte" løsninger kan øke hindringene for Eldres deltakelse etter hvert som energiomstillingen utfolder seg. Norske seniorer har en relativt god posisjon sammenlignet med samme aldersgruppe i mange land i verden, men det er behov for bevisst integrering av sosialpolitikk i energipolitikken, og overvåking av sosial inkludering i energiomstillingen.

Foto: colourbox.com

Utvikling av et teoretisk rammeverk for kjønnsforskjeller i energiomstilling

Dette prosjektet har utviklet et teoretisk rammeverk for å forstå hvorfor kvinner og menn ofte stiller med ulike forutsetninger for å kunne bli med på, og dra fordel av, en omstillingsprosess. Prosjektet bygger på data fra en Include-forskers doktorgradsarbeid, med implementeringen av solcelle-baserte mikronett (micro-grids) for strøm på den nord-indiske landsbygda som case.

Basert på studien av energiprojektet på den indiske landsbygda har prosjektet utviklet et teoretisk rammeverk som kombinerer begrepene «rettferdighet» og «kapital». Rettferdighet viser i denne sammenheng til tre prinsipper som ofte brukes i rettferdighetsteori: rettferdig fordeling, rettferdig anerkjennelse og rettferdige prosesser. Begrepet «kapital» skal få fram hvordan kvinner i mange kontekster mangler forskjellige typer sosial, kunnskapsmessig og økonomisk kapital, i tillegg til symbolsk kapital (mer skjult makt og relatert til status).

Studien av energiprojektet viser hvordan et slikt teoretisk rammeverk kan avdekke kjønnsforskjeller som gjør at kvinner i mange kontekster har mindre muligheter for deltagelse, mindre beslutningsmakt og oppnår færre fordeler i energiomstilling. Den gir viktig teoretisk og empirisk kunnskap om hvordan ulikhet i lokalsamfunn blir «overført» til nye energisystemer i overgangen til lavutslippssamfunnet, med mindre det aktivt iverksettes tiltak for å sikre at alle involverte anerkjennes som rettmessige aktører.

Partnerinvolvering og partnerstyrte prosjekter

Foto: colourbox.com

Include har en sterk involvering av partnere i sine forskningsprosjekter. Vi gjennomfører regelmessige møter mellom forskere og partnere for å diskutere forskningsspørsmål, forskningsdesign og foreløpige resultater. Partnere deler også av sin kunnskap gjennom presentasjoner og kommentarer. Forskere gir råd til partnere i deres arbeid. Et eksempel her er innspill fra forskere til kommuner i forbindelse med befolkningsundersøkelser som skal gjennomføres. Include har også flere brukerstyrte prosjekter hvor partnere har hovedansvar for prosjektgjennomføring og initiering av prosjekt. I 2022 har vi gjennomført fire partnerstyrte prosjekter innenfor temaene medvirkning og demokrati i klima- og miljøomstilling, bærekraftig stedsutvikling, bærekraftig landbruk og grønt partssamarbeid.

Medvirkning og demokrati

I samarbeid med Lillestrøm kommune undersøker Include muligheten for å benytte spillteknologi for å øke barn og unges demokratiske deltakelse i kommunens klimaplanlegging. Prosjektet *Spillet om klima* er et kvalifiseringsprosjekt, med mål om å utvikle en søknad om et større prosjekt. Det utvikles et spill som skal fungere som medvirkningsarena for barn og unge og som et læringsverktøy for undervisning om klima, bærekraft og medborgerskap. Det som er unikt med spillet er at det skal fungere som en bro mellom barn/unges engasjement og klimaplanlegging i Lillestrøm kommune. Dette innebærer avklaring av flere forhold; hvem som bør involveres i samarbeidet, aktuelle forskningsutfordringer, hvilke medvirkningsarenaer som er egnet for utprøving og hvordan de kan tilrettelegges. Resultatene så langt tyder på at en spillplattform kan ha

et potensiale for å styrke den demokratiske deltakelsen til barn og unge, samt arbeidet med medborgerskap som tema i skolen. Imidlertid er det mange utfordringer som handler om hvordan kommunen organiserer arbeidet, i hvilken grad kommunen er klar for å håndtere dialog med barn og unge og innspill som blir fremmet, og i hvilken grad arbeid basert på en samskappingsplattform kan integreres med det øvrige arbeidet med f.eks. planarbeid.

Include følger også arbeidet i SEIL (Senter for Innovasjon og Læring) i Asker kommune. Vi er særlig opptatt av det som handler om medborgerskap, klimaarbeid og oppvekst. *Ung klimaledelse* er et prosjekt ledet av Asker kommune som handler om hvordan barn og unge i kommunen kan inkluderes i klimaarbeidet. Det er to spor i dette arbeidet: Vi har fulgt ungdomsrådet i Asker og analysert hvordan de har blitt inkludert i det politiske arbeidet. Funn fra denne studien viser at det er behov for mer opplæring og tilrettelegging for ungdomsrådet, og at det ikke er

Foto: colourbox.com

etablert mekanismer i Asker for at Ungdomsrådet kan fremme egne saker. Studien viser også at ungdomsrådet utviklet en egen arena for å lære av hverandre om hvordan politiske saker blir behandlet. Denne studien vil danne grunnlag for videre arbeid knyttet til læringsmuligheter og -kultur i Ungdomsrådet, hvordan en kan unngå skinnmedvirkning, og vurderinger av hvilket handlingsrom Ungdomsrådet har i klimasaker.

Det andre sporet handler om utvikling av en modell for å fremme medborgerskap i Asker som inkluderer digitale plattformer. Dette er relatert både til innbyggere som helhet og til arbeidet med barn og unge. Vi har blant annet sett på en medvirkningsplattform, Decidim, som også er valgt som plattform av Smartbynettverkets arbeidsgruppe for innbyggerinvolvering, og som er støttet av KS. Det er kommet i gang diskusjoner om hvordan Decidim kan brukes og innføres i Asker, og dette arbeidet fortsetter. For barn og unge er det satt i gang en vurdering av Barnetråkk som en metode for å styrke samvirke mellom skole og planleggere i kommunen. Dette kan ha et stort potensial da kommunen er interessert i å gjennomføre systematisk bruk av Barnetråkk på et gitt trinn i alle skoler og bruke denne databasen som grunnlag for arealplanlegging.

Stedsutvikling

Forskere i Include deltar i en Pådriv-arena for stedsutvikling på Breivoll i Oslo. Dette er en arena som samler mange aktører som er opptatt av utviklingen av denne delen av Hovinbyen, særlig i forhold til mobilitet og til å bygge stedsutvikling på Breivolls historie med mange

mindre produksjonsbedrifter. Arenaen skal få frem konkrete forslag til pilotprosjekter og bidra til at disse realiseres. En Include-forsker er representert i styringsgruppen for denne arenaen. Noen av de overordnede spørsmålene som er diskutert er om det er plass til produksjonsbedrifter i fremtidens Breivoll, om det er mulig å dreie slik virksomhet i retning av mer bærekraftige løsninger basert på gjenbruk, ombruk, 'grønne arbeidsplasser' og utstrakt samarbeid mellom næringsliv og produksjonsbedrifter basert på kretsøkonomi. Videre er det diskutert hva som kreves for å få til en slik radikal blanding av funksjoner hvor både boliger og produksjon får plass.

Det er to arbeidsgrupper med fokus på:

- Breivoll som knutepunkt: Dette er basert på en idé om å etablere en stasjon ved jernbanen som går gjennom området. Dette vil kunne åpne opp for å betrakte Breivoll som et knutepunkt for offentlig transport, fortetting av ulike funksjoner rundt stasjonen, og enklere samarbeid for næringsliv og produksjonsbedrifter.
- Overføre erfaringer fra Vollebakk fabrikk til Breivoll: Mål om å etablere Breivoll fabrikk i eksisterende lokaler i området etter inspirasjon og modell fra Vollebakk fabrikk. Arbeidet innebærer kartlegging av mennesker, bedrifter og lokaler som ønsker eller kan være interessert i et slikt kretsløp, mulige koblinger til utdanningsinstitusjoner i området, reell inkludering av innbyggere, særlig barn og unge på Breivoll.

Foto: Ole-Martin Grav, VG, NTB scanpix

← Småskalabønder på gården Herfra Gårdsmat på Sokna

Bærekraftig landbruk

Bynært landbruk

Forskere i Include har gjennomført et prosjekt på bynært landbruk i tett samarbeid med Tromsø kommune. I studien av har vi utforsket hvordan kommunen kan bidra til å etablere kortreiste kretsløp for mat, hvordan lokalmat kan bidra til bærekraftig samfunnsomstilling og hvilke barrierer som finnes for slike kortreiste kretsløp. Resultatene brukes blant annet som innspill til Tromsø kommunes landbruksplan som nå er under revisjon. I vårt arbeid med studien har vi identifisert et sterkt lokalt engasjement for lokalmat i Tromsø kommune, men også at kjennskap til lokalmatstilbudet er begrenset og oppleves som lite tilgjengelig på grunn av pris, utsalgssteder/markeds plasser og fragmentert informasjon. Basert på våre resultater og funn har vi følgende anbefalinger og forslag til tiltak som kommunen kan bruke i sitt videre arbeid med bynært landbruk og kortreist mat i et omstillingsperspektiv: 1) Tromsø kommune kan i større grad benytte sin rolle som samfunnsaktør ved å tilrettelegge og initiere omstillingsprosesser i bærekraftig og sirkulær retning. Dette kan for eksempel innebære å koble lokale næringsaktører innen landbruket i et nettverk og igangsette prosesser i lokalsamfunnet for bærekraftig omstilling knyttet til landbruket; 2) Tidligere

forskning viser at direktekontakt mellom lokale matprodusenter og forbrukere kan ha positiv innvirkning på lokalbefolkningens opplevelse av stedsidentitet og utvikling av lokalsamfunn som underbygger sirkulære prosesser. Kommunen spiller en viktig rolle for å tilrettelegge for fysiske og digitale markeds plasser der lokalmatprodusenter og forbrukere kan møtes; 3) Kommunen har mulighet til å bruke sin innkjøpsmakt for å skape større etterspørsel, tilgjengeliggjøre og spre kjennskap om lokalmat til flere samfunnslag i kommunen; 4) Virkemiddelapparatet er oppsplittet. Her kan kommunen ta en rolle for å skape dialog og koble virkemiddelapparatet for å gi et mer helhetlig støttetilbud til lokalmatprodusentene; 5) Debatten som omhandler produksjon og forbruk av rødt kjøtt i et klimaperspektiv, viser at endring i adferd er utfordrende både blant forbrukere og produsenter. Kommunene spiller en viktig rolle som tilrettelegger og som premissleverandør i omstillingsdebatten mot et bærekraftig samfunn; 6) Tromsø kommune har i tidligere landbruksplaner og i arealplanarbeidet fokusert på jordvern i bynære områder. Studien underbygger viktigheten av dette arbeidet, og viser til behov for politisk tydelighet, langsiktighet i kommunens arealplanlegging, og oppfølging av vedtak. Større interaksjon og samskaping av opplevelser mellom kommunens innbyggere og bynære landbruksaktører kan videre bidra til større oppslutning om jordvern.

Småskala landbruk

Vi har også gjennomført et forprosjekt om småskalalandbruk i samarbeid med KS. Vi har belyst småskalaaktørers hverdag, motivasjon for og muligheter og barrierer de møter i sitt virke og gjennom dette gitt noen indikasjoner på om og hvordan småskalalandbruket kan bidra til lokal klima- og miljøomstilling. Vi viser at småskalaaktørene karakteriseres ved å ha fokus på kvalitet og mangfold i sin produksjon framfor kvantitet. Fordi det viste seg å være relativt få aktører som drev med småskalaskogbruk inkluderte vi også informanter som er tilknyttet miljøvennlig skogbruk, som tradisjonshåndverkere.

Motivasjonen for å drive småskalaaktivitet er i første rekke drevet av det som kan kalles moralske vurderinger og verdier for eksempel med å bringe tradisjoner videre, eller et sterkt klima- og miljøengasjement i egen drift. Barrierene informantene møter er mange. Både lav timelønn og kapasitet ble trukket fram av mange. De framhevet også skepsis fra lokalsamfunnet som en vesentlig barriere. Mulighetene i småskala ble framhevet både i tilknytning til klima- og miljøaspekter og gjennom videreføring og tilrettelegging for turisme. For at dette skal realiseres, ifølge våre informanter, må imidlertid landbrukspolitikken endres gjennom et bedre og mer tilrettelagt støtte-

system med tanke på natur- og klimavennlig drift. Her har kommunene en rolle å spille. Det ble også etterlyst en interesseorganisasjon for småskalaskogbruk.

Mange av våre informanter stilte spørsmålsteget ved hva som gis verdi i storsamfunnet, for eksempel ved å peke på at støttesystemer i landbruket er innrettet mot drift som i stor grad er fossilbasert, preget av kvantitet framfor kvalitet og i liten grad vektlegger aspekter ved biologisk mangfold eller enkeltmenneskers behov. De vektla også det enkle livet uten stor materiell velferd, og noen understreket at nedskalering kan være en vei å gå for dem for å få større livskvalitet og mer kvalitet i produksjon. Dette peker mot et behov for diskusjon av hvilke verdier vi ønsker å vektlegge i dagens landbruk og lokalsamfunnsutvikling i et klima- og miljøperspektiv.

Grønt partssamarbeid i kommunesektoren

I dette prosjektet undersøker vi betingelsene for grønt partssamarbeid i kommunesektoren. Kommunene er potensielt viktige endringsaktører i klimakampen og nett-opp derfor er det viktig å se på mulighetene for å involvere kommunens egne ansatte i slike prosesser. Det lokale partssamarbeidet og tariffavtalene dette bygger på er en grunnstein i den norske arbeidslivsmodellen, og bevisstheten rundt potensialet i å forankre omstillingsarbeidet i dette, er i ferd med å øke.

Dette prosjektet stiller følgende spørsmål:

- Hvorfor bør det lokale partssamarbeidet prioritere klima- og bærekraftomstillingsarbeid?
- Hvordan kan Hovedavtalens formålserklæring omsettes i lokal praksis?
- Hvordan kan tillitsvalgte engasjere seg i klima- og miljøomstilling?
- Hvordan kan forbundene legge til rette for at egne tillitsvalgte kan delta i slikt arbeid?
- Hvordan kan kommunen som arbeidsgiver legge til rette for en slik utvidet forståelse av partssamarbeidet?

Prosjektet er et samarbeid mellom forskere ved UiO, Utdanningsforbundet, Fagforbundet, NITO og KS – Kommunesektorens organisasjon. KS, som forhandler på vegne av alle norske kommuner unntatt Oslo kommune, har i sin hovedavtale med forbundene i kommune-Norge blitt enige om at miljø-, klima- og bærekraftarbeidet skal være en del av det lokale partssamarbeidet. Kommunens klima- og miljøtiltak skal med andre ord drøftes med de ansattes representanter. I prosjektet har vi i samarbeid med partnere utarbeidet en Include-rapport om lokalt partssamarbeid for bærekraft i kommunesektoren og tillitsvalgtes rolle i det kommunale klima- og miljøarbeidet. Her samles argumenter for hvorfor lokale tillitsvalgte bør engasjere seg i bærekraftsspørsmål, særlig knyttet til klima og miljø og mer praktiske forhold rundt hvordan tillitsvalgte kan engasjere seg i klima- og miljøomstilling gjennom det lokale partssamarbeidet. I tillegg er det skrevet et notat om hva som kjennetegner gode partsamarbeid lokalt, og hvordan dette kan overføres til lokalt samarbeid om klimatiltak på arbeidsplassen. Her gjennomgås den generelle forskningen på partssamarbeidet i offentlig sektor – ikke knyttet til klima- og miljøspørsmål, men med tanke på overføringsverdien dette feltet kan ha – i form av en kortfattet og lettlest kunnskapssammenstilling.

This poem is sustainable

This poem is sustainable
This poem
This poem uses recycled materials
This poem
Oh the nine million page report!

This poem is sustainable.
This poem uses recycled materials.
This poem rides an old bike.
This poem uses reused rhymes.
This poem is getting ready for the coming dangerous times.
This poem, isn't an Eco-jerk
This poem lays its own eggs.
This poem turned down the heat at certain times each day.
This poem fills up the washing machine – doesn't matter because Poets don't wash anyway.
This poem needs time and availability.
This poem isn't wrapped in Plastic crap.
This poem's Grandad bought it a dinosaur, but we'll all soon be extinct anywhere.
This poem grows its own metaphors.
This poem has pre-loved lines
This poem lives in a brand new house.
This poem lives close to a workplace.
This poem lives close to a bar
This poem live close to a library, because that's where the poets are.

This poem likes to walk to the shops on its metric feet
down the long and winding street,
This poem feels quite gentrified.
This poem feels urban and green.
This poem's got nowhere to run and hide
This poem is always seen.
This poem finds its way to central station
With a speed that's frankly obscene
This poem has spatial capital
This poem is not to be missed
This poem is on the up and up
It's a spatial capitalist
This poem has solar panels
Beneath its poet's cloak
This poem's lines are so heated
With every rhyme they seem to smoke
This poet cannot be insured
It's been flooded too many times
It has to rely on a dodgy landlord
Who steals its images and its lines.
This poem doesn't know what to do
This poem has been caught short
This poem, I have to say to you,
Needs a nine million page report

This poem
This poem is sustainable
This poem
This poem uses recycled materials
This poem
Oh the nine million page report!

A just transformation, not just a transformation
Oh the nine million page report!

Dikt av Ian McMillan, framført av Ian sammen med Luke Carver Gross under Includes internasjonale konferanse i Durham, 14. september 2022.

05

**Includes miljø-
strategi begynner
å ha effekt**

Includes miljøstrategi begynner å ha effekt

↑ Klar for avreise til Durham

Reiser

Include har lagt mye arbeid i å ha en god miljøstrategi og å praktisere denne i gjennomføringen av senterets arbeid. Vi har en egen policy for reiser. Reiser skal vurderes med tanke på om de er nødvendige og gjennomføres mest mulig klimavennlig (landbasert i hovedsak). Hvert år ber vi forskerne i Include om å registrere CO₂-utslipp for sine reiser samt oppgi hva de eventuelt har spart av CO₂ ved å reise med andre, mer klimavennlige alternativer enn fly. I 2022 ble det totalt registrert rundt 3 500 kg i sparte CO₂-utslipp i forbindelse med reiser til feltarbeid og konferanser. Ikke alle registrerer sine reiser, så tallet er trolig noe i underkant av hva vi har spart ved å bruke alternativ til fly.

Togreisen til Durham gir et godt eksempel på at vi sparte miljøet for betydelige CO₂-utslipp, uavhengig av hva hver forsker registrerte. Mange av de norske deltakerne på Include-konferansen i Durham reiste med tog til konferansen. Reisen Oslo-Durham for 13 personer med tog gir et utslipp på 3780 kg CO₂ gitt tallene fra Includes utslippskalkulator. Hadde disse personene reist med fly hadde dette betydd et utslipp på 6864 kg CO₂. I alt sparte gruppen altså 3084 kg CO₂ ved å reise med tog framfor fly, og dette er beregningen for kun én vei. I tillegg fikk vi gleden av hyggelig sosialt samvær, gode diskusjoner og økt samhold blant ph.d.-studentene, som betraktningene fra én av våre reiseledere reflekterer.

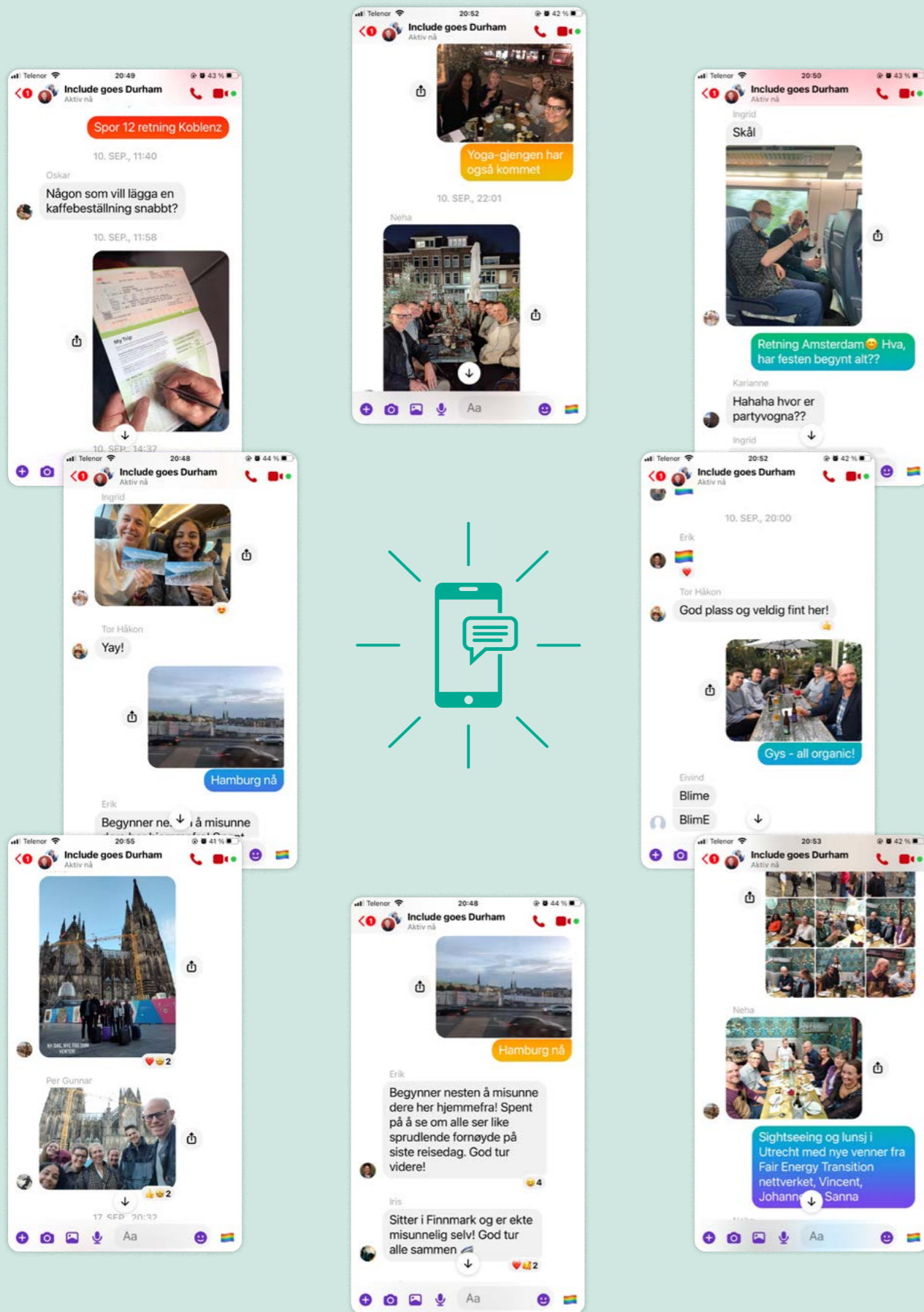
Betydningen av en lang togtur – miljøhensyn blir til sosialt lim

«Hvem hadde trodd at vi skulle gledet oss til å komme tilbake på toget i Durham etter tre intensive dager med å organisere og delta på konferanser? Etter *allerede* å ha tilbrakt tre dager på ti forskjellige tog og 2 600 km fra Oslo til denne vakre byen i Nordøst-England? Vi må innrømme at gruppen på 13 forskere og stipendiater i utgangspunktet bestemte seg for å reise med tog av *miljøhensyn*, etter å ha beregnet at reisen kun ville ha 55% av utslippene sammenlignet med å fly. Vi ville også bruke anledningen til å utforske hvor lett eller vanskelig det ville være å reise gjennom Europa – og hvordan UiO sitt reisebyrå kunne levere denne typen tjenester.

Men kanskje på samme måte som folk som bor i økolandsbyer har en tendens til å velge denne måten å leve på av miljømessige årsaker og ender opp med å feire sosiale aspekter – syntes togturen først og fremst å tjene som *sosialt lim* for vår nyetablerte gruppe og forskningscenter.»

↑ Reiserute Oslo-Durham via Utrecht 9.–12. september. Retur via Köln 16.–18. september. Kart laget av Marieke van der Star.

Mat

Include serverer bærekraftig og klimavennlig mat i forbindelse med arrangementer. Under Durham-konferansen i september, for eksempel, engasjerte vi en leverandør av måltider, 'Conscious Kitchen', som bruker ingredienser som er utgått på dato. Vi har nå utarbeidet et skjema for å registrere effekten av å velge bærekraftig mat i sparte CO₂-utslipp, og fra og med 2023 vil vi begynne å registrere CO₂-avtrykk fra matbestillinger systematisk. Her skiller vi mellom rødt kjøtt, kylling/svin, laks, torsk, vegetarisk og vegansk. I registreringsskjemaet oppgir vi beregninger for ulike typer måltider (lunsjservering med bagetter og middagstallerkener) slik at det skal bli enkelt å regne ut CO₂-avtrykket for måltider man serverer sammenliknet med servering av rødt kjøtt.

Digitalt fotavtrykk

Vi har også startet arbeidet med bevisstgjøring av vårt digitale fotavtrykk. SUM arrangerte i august 2022 et seminar med Eivind Skogen fra Netlife om digitalt søppel. Include ble inspirert og arrangerte i desember 2022 en digital julerengjøring hvor vi fikk råd av Eivind Skogen og Kristoffer Ring fra SUM om konkrete tiltak vi kan gjøre for å redusere vårt digitale fotavtrykk. Vi lærte blant annet at globale klimautslipp fra skylagring utgjør fra 2,5% til 3,7%

av verdens totale klimagassutslipp – og overgår dermed utslipp fra all kommersiell flytrafikk (ca 2,4%). I møtet jobbet hver enkelt med sine filer og epost-kontoer for å redusere CO₂-avtrykket. Vi sorterte blant annet filer og eposter etter størrelse og slettet store filer der dette var mulig. Vi registrerte også hvor mye vi slettet og hvor mye dette utgjorde i spart CO₂. 11 personers arbeid med sitt digitale fotavtrykk i en times tid resulterte i en reduksjon på 205 kg CO₂. Her brukte vi en dummy-verdi for beregningen fra Stanford Magazine hvor 1 gigabyte (GB) tilsvarer 2 kg CO₂ per år. Vi ser for oss å gjøre slike rengjøringer jevnlig.

Beskriv med tre ord hvordan du opplevde den digitale rengjøringen du nettopp gjorde

06

Utdanning

Utdanning

Empowered futures

Include er partner i den arbeidslivsrettede forskerskolen Empowered Futures, som har fått en bevilgning fra Norges forskningsråd for en periode på 8 år med oppstart i 2022. Prosjektet ledes av NMBU. Include/UiO er partner sammen med UiB, UiS og UiA og Include er representert i styret og i en arbeidsgruppe, som skal koordinere arbeidet med forskerskolen. Forskerskolen, som særlig retter seg mot ph.d.-kandidater (men som også inviterer postdoktorer), fokuserer på de samfunnsmessige implikasjonene og sosiale kontroversene som følger av energiomstilling, både når det gjelder energiproduksjon, -systemer, -forbruk og -planlegging. Dette er en arbeidslivsrettet forskerskole, som legger opp til en rekke ulike aktiviteter og læringsarenaer i tillegg til ordinære ph.d.-kurs; kommunikasjonsworkshop, "field visits", internship, m.m. Vi har rekruttert en rekke partnere fra offentlig og privat sektor, som også er representert i styret. Vi regner med at dette blir en viktig læringsarena for mange ph.d.-kandidater. Dessuten ønsker vi at dette skal være en arena for samarbeid og kunnskapsutveksling med ikke-akademiske partnere.

Etter- og videreutdanningskurs i bærekraftig omstillingsledelse

Høsten 2022 startet Include et etter- og videreutdanningskurs om bærekraftig omstillingsledelse i samarbeid

med SUM (vertskap) og insam. Kurset er et masteremne og tar sikte på å imøtekomme lokale behov for styrket omstillingskompetanse i møte med utfordringene – og mulighetene – som ligger i klima- og bærekraftutfordringene. Det retter seg mot fagpersoner og ledere i offentlig, privat og frivillig sektor som har, eller ønsker å ha, ansvar for lokale omstillingsprosjekter eller annet utviklingsarbeid rettet mot bærekraftig omstilling. Kurset består av tre samlinger og hver samling går over tre dager. Første samling var i november 2022, og de to siste samlingene vil gjennomføres våren 2023. Studentene leverer tre refleksjonsnotater relatert til samlingene og pensum, og dette er grunnlaget for vurdering om kurset består eller ikke.

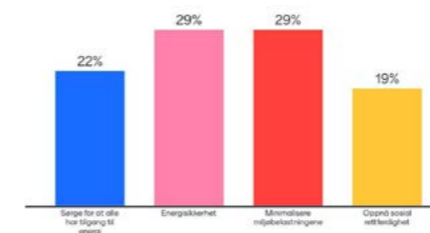
Omstilling til et klima- og miljøvennlig samfunn vil kreve radikale endringsprosesser og utvikling av nye arbeidsformer, roller og ansvarsfordeling i kommunene. Det samme gjelder for kommunens relasjoner til aktører i lokalsamfunnet og mellom kommuner og andre forvaltningsnivåer. I løpet av studiet skal deltakerne tilegne seg innsikt i det komplekse utfordringsbildet som knytter seg til bærekraftig omstilling, hva omstilling kan innebære i en lokal kontekst og mulige strategier og tiltak for lokal omstilling. Forskere fra Include står for undervisningen, sammen med andre fagfolk fra forsknings- og praksisfeltet.

Kursopplegg og læringsmål ble utformet i samarbeid med flere kommuner og fylkeskommuner i et prosjekt støttet av Klimasats. Include arrangerte også et Partnerforum i mai 2022 med omstillingskompetanse som tema. Innspill derfra ble tatt med ved utforming av kursopplegget.

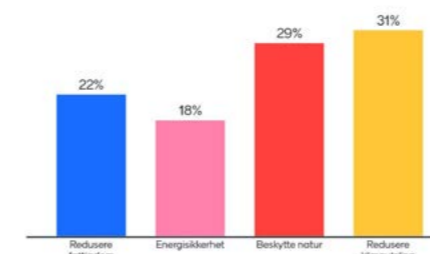

↑ Studenter på kurset Bærekraftig omstillingsledelse

Forestill deg at du er en beslutningstaker hos energimyndighetene. Hva ville vært dine tre viktigste prioriteringer?

Nå er du en overordnet beslutningstaker: Hvilke tre mål ville du prioritert?

↑ Fra studentoppgaver på kurset Bærekraftig omstillingsledelse

Høydepunkt

Etter- og videreutdanning i bærekraftig omstillingsledelse.

I 2022 har Include i samarbeid med insam og Senter for utvikling og miljø (SUM, UiO) utviklet og gjennomført første del av masterkurset *Bærekraftig omstillingsledelse*. Dette er et etter- og videreutdanningskurs rettet mot lokale behov for styrket kompetanse i møte med utfordringene og mulighetene som ligger i bærekraftutfordringene.

Gruppearbeid på kurset Bærekraftig omstillingsledelse

Ph.d.-stipendiater og PostDoc

I 2022 rekrutterte Include seks nye ph.d.-stipendiater og senteret har nå en gruppe på 12 stipendiater. Disse er fordelt med tre stipendiater i WP1, fire i WP2, fire i WP3 og en i WP4. Av de fire ph.d.-stipendiatene i WP2 er to offentlige ph.d.-er (fra Miljødirektoratet og Oslo kommunes klimaetat) og en næringslivs-ph.d. (fra Rambøll). For å legge til rette for faglig samarbeid, erfaringsutveksling og sosialt samvær blant stipendiatene har Include etablert en ph.d.-gruppe som ledes av en av Include-stipendiatene. Gruppen deltok aktivt under Include sin forskersamling 24.-25. mai. Gruppen deltok også under Durham-konferansen og en eksklusiv ph.d.-workshop på temaet Socially just and inclusive transitions. Inspirert av denne samlingen har ph.d.-gruppen, inkludert tre deltakere fra Durham, startet arbeidet med en felles perspektivartikkel om rettferdig energiomstilling.

Ulrikke Wethal, som innehar én av PostDoc-stillingene i Include er ansatt ved SUM, UiO og prosjektleder for 'Lokale initiativer for bærekraftig forbruk' og deltar i flere andre prosjekter tilknyttet WP2 og WP3. PostDoc Anja Amundrud, tilknyttet WP4 leder prosjektet 'Demokrati og bærekraftig utvikling gjennom digitale dialoger', er ansatt ved Institutt for pedagogikk (IPED), UiO.

Norske og britiske stipendiater på ↑
Includes ph.d.-workshop i Durham

Sigrid Jerpstad

Tittel på prosjekt: Providing inclusive public spaces in newly developed urban areas
Tilhørighet: Rambøll Management Consulting AS / Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO

Utvikling av kompakte byer og tettsteder fremmes som et sentralt bidrag til det grønne skiftet. I denne prosessen blir tidligere industriområder transformert til multifunksjonelle urbane boligområder. Kompakt byutvikling og fortetting fører til høy arealutnyttelse og kan legge press på eksisterende offentlige rom og gjøre det vanskelig å etablere nye fellesrom, særlig i en situasjon hvor mye av byutviklingen skjer gjennom enkeltprosjekter fremmet av private utbyggere. I dette prosjektet undersøker jeg hva som utgjør velfungerende og gode byrom i nylig etablerte urbane boligområder. Gjennom en kvalitativ casestudie, undersøker jeg nettverket av offentlig tilgjengelige byrom i Kværnerbyen, Nydalen og på Vollebekk i Oslo. Jeg innhenter perspektiver fra kommune, utbyggere, arkitekter involvert i planleggingen, utbyggingen og driften av områdene, samt innbyggere. Ved å belyse erfaringer og utfordringer fra transformasjonsområder kan prosjektet gi innsikt om hvordan beslutningstakere, planleggere, private utbyggere og arkitekter kan skape velfungerende og gode byrom i nye urbane boligområder.

Karianne K. Taranger

Tittel på prosjekt: Norske husholdningers opplevelser av å være energifattige og treffsikkerheten til Norges politikk for å redusere problemet
Tilhørighet: Fridtjof Nansens Institutt

PhD prosjektet tar sikte på å forstå sentrale årsaker til og opplevelser av energifattigdom, og hvordan det håndteres i ulike norske husholdninger. Det skal også undersøke effekten av gjeldende og alternativ politikk til å redusere problemet. Prosjektet vil spesifikt se nærmere på:

- Hvordan norske energifattige husholdninger opplever sin situasjon og hva de sentrale årsakene til energifattigdom er.
- Hvilke håndteringsmekanismer energifattige husholdninger tar i bruk.
- Hvilke gjeldende relevante politiske tiltak for å redusere energifattigdom eksisterer i Norge, og hvilke effekter de har.
- Undersøke om det finnes innovative politikkeksempler fra den europeiske konteksten som kan være bedre egnet til å bekjempe energifattigdom enn de som er gjeldende i Norge

Marieke van der Star

Tittel på prosjekt: Flyttemønstre og boligmobilitet i den grønne kompakte byen: klassebasert fordeling av urbane ressurser. Tilhørighet: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO

Prosjektet vil undersøke hvordan (i lys av fortettingsprosesser) boligmobiliteten og flyttemønstre har endret seg sosialt og romlig for innbyggere med ulike former for (sosial, kulturell, økonomisk og romlig) kapital og i ulike husholdningssituasjoner i Oslo. Studien vil spesielt ta hensyn til hvilken betydning den stedlige konteksten (eller romlig kapital) har og hvilken rolle den spiller i valg av bolig både med hensyn til faktisk beliggenhet og mobilitetsmuligheter. Så vil denne studien undersøke i hvilken grad den bærekraftige og klimavennlige by- og boligpolitikken fører til en skjev og ulikhetsskapende fordeling av ressurser gjennom boligmarkedet ved bruk av longitudinale stedfestede registerdata, samt spørreundersøkelse.

Julie Høie Nygård

Tittel på prosjekt: Bruk av klimabudsjett som verktøy for omstilling i norske kommuner
Tilhørighet: Handelshøgskolen, UiT

Prosjektet har som mål å studere hvordan norske kommuner implementerer og arbeider med klimabudsjett som et verktøy for klimaomstilling. Prosjektet fokuserer på hvordan klimabudsjett fungerer som et styringsverktøy, og hvordan det tilpasses og oversettes til en lokal kontekst.

Klimabudsjett har blitt presentert som et styringsverktøy for å oppnå reduksjon i klimautslipp og andre vedtatte klimamål. Siden 2017 har flere kommuner valgt å ta i bruk klimabudsjett som en del av deres klimasatsing og som et konkret verktøy for å nå utslippsmålene som kommunen har satt. Til tross for økende bruk av klimabudsjett på alle styringsnivåer i Norge, er kunnskapsgrunnlaget rundt hvordan det tas i bruk og implementeres, tynt. Gjennom dokumentstudier, intervjuer og observasjoner i et utvalg kommuner vil prosjektet bidra med viktig kunnskap rundt hvordan kommunene arbeider med omstilling til lavutslippssamfunnet og hvordan klimabudsjett som verktøy påvirker en slik omstilling.

Neha Singh Gabrielsen

Tittel på prosjekt: Undervisning om bærekraftig utvikling i en kommune – muligheter og utfordringer for læreres undervisningspraksiser
Tilhørighet: Institutt for pedagogikk, UiO

Prosjektet vil undersøke læreres undervisning om bærekraftig utvikling i en kommune. Bærekraftig utvikling er et overordnet tverrfaglig tema i Læreplanen for Kunnskapsløftet (LK20), der elever skal tilegne seg kunnskaper, utvikle ferdigheter og handlingskompetanse for et bærekraftig samfunn. Policyer og lokale mål, skolars organisering, læreres kompetanse og økonomiske midler er faktorer som spiller inn på skolars undervisning om bærekraftig utvikling. Samtidig får flere aktører med ulik kompetanse om bærekraft innpass ved ulike skoler. Slike samarbeid og strukturer kan både være verdifulle og by på utfordringer for læreres undervisning om bærekraft.

I dette prosjektet undersøkes arbeidet til en læringsenhet i case kommune, der samarbeid med interne og eksterne aktører kartlegges. Videre i prosjektet rekrutteres et utvalg av lærere med formål om å observere deres undervisning om bærekraftig utvikling ved deres respektive skoler i kommunen. Prosjektet gjennomføres med en etnografisk tilnærming, ved observasjoner, intervjuer og samtaler og dokumentanalyse, samt designintervensjoner senere i prosjektet. Formålet med prosjektet er å bidra til økt kunnskap og forståelse for faktorer som har innvirkning på undervisning om bærekraftig utvikling på flere nivåer, samt belyse strukturer innad i case kommunen som bidrar til å støtte dette arbeidet.

Daniel Molin

Tittel på prosjekt: Fra bensinstasjoner til ladenettverk
Tilhørighet: Miljødirektoratet / Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO

I prosjektet mitt analyserer jeg statens rolle som 'systembygger' i etablering av et nytt teknologisk system. Historisk er samfunnet vårt bygget opp av en rekke store teknologiske systemer av infrastruktur og det offentlige har spilt ulik stor, og ulik aktiv, rolle i etableringen av dem. Slike 'infrastruktur-systemer' er av distribuerende natur og tett knyttet til spørsmål om sosial fordeling og geografi. Elektrifisering av transport bygger på introduksjon av et nytt energisystem i det eksisterende transportsystemet. Med utgangspunkt i systemteori innenfor STS trekker jeg på nyere teoretisk utvikling av rettferdighetsperspektiver knyttet til både energi og infrastruktur for å forstå statens posisjonering og rolle i omstilling av transportsektoren.

Kirsten Hegsvold

Tittel på prosjekt: Byvekstavtaleordningen – et bidrag til rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet?

Tilhørighet: Transportøkonomisk Institutt

Tema for doktorgraden er byvekstavtaleordningen. De fire største byområdene i Norge har inngått byvekstavtaler med staten, og målet for byvekstavtalene er et nullvekst-mål for personbiltransport. Det økte transportbehovet skal møtes med økt bruk av kollektivtransport, sykkel og gange. Prosjektet studerer i hovedsak policyprosesser, inkludert rollen til eksperter og ekspertkunnskap i utforming av lokal klimapolitikk. Prosjektet fokuserer på graden av samordning mellom aktørene i nettverket, hvordan politikkprosesser påvirkes av ekspertkunnskap, hvorvidt det finnes koalisjoner med ulike mål og interesser, og hvordan dette eventuelt påvirker rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet. Ph.d.-en undersøker i hvilken grad *procedural justice* og *distributional justice*, hvis dette legges til grunn, kan endre legitimiteten til beslutningene i byvekstavtaleordningen.

Eivind Hjort Matthiasen

Tittel på prosjekt: Forståelsen av forbrukeres evne til å omstille seg til bærekraftige energipraksiser:

Like forutsetninger eller en ønskedrøm?

Tilhørighet: Fridtjof Nansens Institutt

Prosjektet undersøker hvordan ulike klasser i det norske samfunnet blir påvirket av endringer som innføres for det grønne skiftet, enten i form av ny politikk eller introduksjon av teknologiske løsninger. Gjennom bruk av praksisteori og det teoretiske rammeverket knyttet til energirettferdighet, vil prosjektet kartlegge hvordan ulike husholdninger bruker strøm i hverdagen for så å si noe om hvordan forskjeller eller likheter i hverdagslig bruk av strøm kan forstås. Arbeidet ønsker å si noe om hvilket grunnlag forskjellige klasser har til å være energifleksible eller energieffektive, ved å se på hvordan hverdagen struktureres.

Johannes Volden

Tittel på prosjekt: Mot et bærekraftig proteinsystem? Kartlegging av barrierer og muligheter for å oppskalere bærekraftig proteinforbruk i norske husholdninger.

Tilhørighet: Senter for utvikling og miljø, UiO

Dette ph.d.-prosjektet utforsker alternative proteiner og hvordan økt bruk av slike kan bidra til bærekraftig og rettferdig matforbruk i norske husholdninger. Det er bred enighet om at konvensjonell kjøttproduksjon og -forbruk må reduseres for en bærekraftig framtid. Spørreundersøkelser indikerer at forbrukere er mer villige nå enn tidligere til å forsøke alternativer til kjøtt. Vi vet likevel ikke nok om hvordan matvaner endres i praksis. Gjennom bruk av ulike metoder, i første rekke kvalitative, vil prosjektet undersøke hvordan ikke-bærekraftige proteiner i forbrukeres diett kan endres i retning av mer bærekraftige alternativer, som en del av en større omstilling til bærekraftig mat og proteinsystemer. Prosjektet har særlig interesse av nye alternative proteiner – som plantebaserte kjøttanaloger, spiselige insekter og laboratoriefremstilt kjøtt – og barrierer og muligheter for tilbydere av disse til å utfordre dagens kjøttforbruk på en måte som er sosialt rettferdig og miljøvennlig. Gjennom innsikt i dynamikken i dagens matforbruk og hvordan kjøtt og kjøttfri mat blir integrert i sosiale praksiser, vil prosjektet søke å bidra til diskusjonen om en bærekraftig og rettferdig matframtid.

Oskar Vågerö

Tittel på prosjekt: Sosialt rettferdig design av energisystemer – Sosial aksept og energirettferdighet i energimodellering.

Tilhørighet: Institutt for teknologisystemer, UiO

Prosjektet vil undersøke hvordan sosiale aspekter ved energisystemer kan integreres i teknisk-økonomisk modellering av energi- og kraftsystemer for å fremme sosialt rettferdig design av slike systemer. Vi vil bruke sosial aksept av vindkraftutbygging som case og trekke veksler på rammeverket for energirettferdighet. Arbeidet har tre milepæler:

- Undersøke eksisterende energisystemmodeller, studere om og hvordan ulike dimensjoner knyttet til energirettferdighet inngår i slike samt hvorvidt energirettferdighet er egnet fra et system-perspektiv. Metoder: litteraturgjennomgang og tverrfaglig workshop.
- Innhente data og utvikle en metodologi og et rammeverk for kvantifisering av holdninger til vindkraft (sosial aksept) i ulike lokalsamfunn i Norge.
- Benytte den innhentede kunnskapen til simuleringer i hhv kraft- og energisystemmodeller for å analysere implikasjonene av å inkludere sosial aksept i design av Norges kommende, nullutslipps kraft- og energisystem.

Ingrid Christensen

Tittel på prosjekt: Samarbeidsstyring i omstillingen til sirkulærøkonomi: En studie av sirkulære initiativer i norske kommuner
Tilhørighet: CICERO

Prosjektet vil undersøke hvordan kommuner kan oppnå omstilling til sirkulær økonomi gjennom samarbeidsstyring. I prosjektet undersøkes det hvordan kommuner kan samarbeide med næringslivet for å oppnå økt sirkularitet, samtidig som de ivaretar legitimitet i prosessen og demokratisk ansvarlighet. Gjennom casestudier, intervjuer, dokumentstudier og kvalitativ komparativ analyse, ser prosjektet nærmere på sammenhengen mellom betingelser i samarbeidsprosesser og resultater av samarbeidet. Det vil også undersøkes hvorvidt og hvordan kommuner kan legge til rette for samarbeidsstyring og hva slags type prosessdesign av samarbeidsstyring som kan resultere i vellykkede sirkulære løsninger.

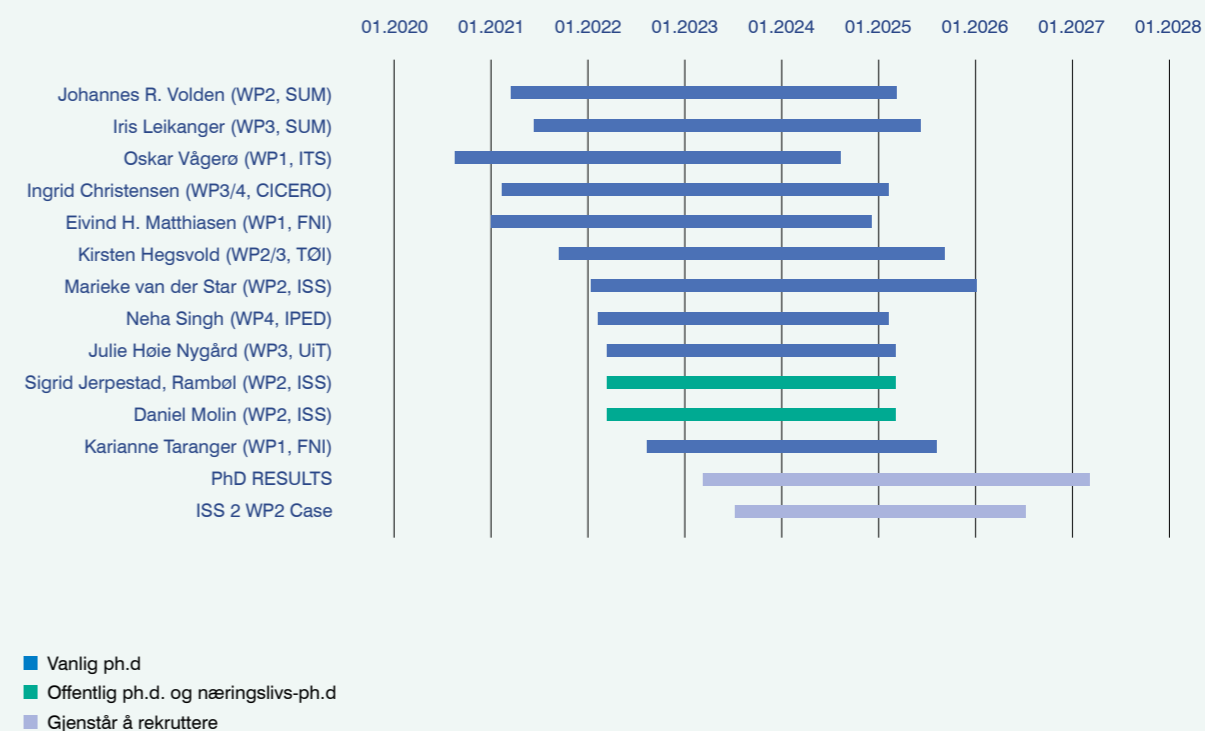
Iris Leikanger

Tittel på prosjekt: Samskaping av lokal bærekraft? Norske kommuner og klimasamarbeid
Tilhørighet: Senter for utvikling og miljø, UiO

Ambisjoner om deltakelse og samarbeid eller samskaping blir stadig mer sentrale i diskusjoner om hvordan verden skal nå målet om omstilling til lavutslippssamfunnet. Dette reflekteres i klima- og kommuneplanene til mange norske kommuner og deres mål om å samarbeide med/legge til rette for samarbeid med aktører i privat, akademisk og sivil sektor. I denne sammenhengen er det viktig å få en bedre forståelse av hvordan slike samarbeid på tvers av sektorer fungerer, og hvordan de innvirker på sosial inkludering og rettferdighet – både i form av rettferdighets- og inkluderingsdimensjoner i selve samarbeidsrelasjonene, og hvordan samarbeid med ulike aktører innvirker på hva slags rettferdighets- og inkluderingsdimensjoner som tas opp i kommuners klimaarbeid.

Dette prosjektet har som mål å studere hvordan samarbeidsrelasjoner mellom aktører i og utenfor kommuneorganisasjoner bidrar til kommuners arbeid med klimaomstilling. Prosjektet fokuserer spesielt på hvordan roller og ansvar fordeles mellom ulike aktører i samarbeidsprosjekter og hvordan samarbeid og samskaping påvirker hvilke temaer som blir sentrale i kommuners omstillingsstrategier.

Oversikt over ph.d.-prosjekter i Include og deres tidslinje

Sammendrag av Includes master og sommerprosjekter i 2022

Mange masterstudenter er tilknyttet Include, og gruppen møtes en gang i halvåret sammen med seniorforskere i Include for å diskutere studentenes temaer, spørsmål og utfordringer. Under presenteres sammendrag av masteroppgavene som ble avsluttet i 2022.

Hvert år inviterer UiO:Energi forskere ved UiO til å foreslå temaer for sommerprosjekter. Sommeren 2022 utførte studenter prosjekter på følgende Include-relevante temaer: regulering av vindkraft i Europa, solceller i boligselskap, 'energialderisme' (diskriminering av eldre) samt beslutningsprosesser i forbindelse med planlegging av busstilbudet i den rurale periferien.

Master og sommerprosjekter

Masteroppgave: Byrommenes fremtid i kompaktbyens transformasjonsområder: En studie av planlegging, design og bruk av byrommene på Løren i Oslo

Av: Milla Bjerkestrand

Målsettingen om å sikre tilgang til gode og mangfoldige byrom for byens innbyggere står sterkt i samtidens byplanlegging. Som arenaer for byers sosiale, politiske og kommersielle liv, kan offentlige byrom forstås som essensielle elementer i den fysiske bystrukturen. Den kompakte byutviklingsstrategien har imidlertid medført en arealknapphet som legger press på lavt utnyttede arealer i byen, herunder offentlige byrom. Markedsdreiningen i planleggingsfeltet og inntreden av flere private aktører setter også nye rammer for ivaretagelsen av målet om allmenn tilgjengelighet til gode og varierte byrom for byens innbyggere.

Masteroppgaven retter søkelyset mot hvordan planlegging, design og bruk av nyutviklede byrom på Løren i Oslo formes av disse samfunnsmessige og bypolitiske tendensene. Studiens funn tyder på at det oppstår utfordringer i arbeidet med å imøtekomme målet om en kompakt og økonomisk formålstjenlig byutvikling uten å forringe byrommenes kvaliteter slik det oppleves fra ståstedet til enkelte planleggere og beboere. Mangelen på mangfold, fleksibilitet og flerfunksjonalitet i byrommene indikerer at det er utfordrende å omsette overordnede visjoner til fysisk planleggingspraksis. I lys av det økende omfanget av privat-initierte transformasjonsprosjekter i Oslo, tyder studien på at det er et behov for å styrke aktørsamarbeidet i byutviklingen for å sikre tilgang til gode, offentlige byrom for alle i den kompakte byen.

Masteroppgave: Grønn rettferdighet og tilgang til urbane grøntområder – En romlig kvantitativ studie av tilgjengelighet til grøntområder etter sosioøkonomisk status i Oslo, Norge

Av: Marie Elverud Skålnes

Urbane grøntområder tilbyr mange helsemessige, sosiale og miljømessige fordeler, og knyttes i økende grad til bærekraftighetsstrategier som forsøker å øke urbane miljøers levedyktighet. Litteraturen demonstrerer at befolkningsgrupper med lav sosioøkonomisk status har dårligere tilgang til urbane grøntområder enn grupper med høyere sosioøkonomisk status. Ved å undersøke om dette grønne urettferdighetsproblemet eksisterte i Oslo, Norge, hadde studien som formål å studere forholdet mellom tilgang til urbane grøntområder og sosioøkonomisk status ved hjelp av geografiske informasjonssystemer (GIS) og kvantitativ metode. Spesifikt ønsket studien å finne ut hvordan tilgangen til grøntområder fordeles romlig etter sosioøkonomisk status og til hvilken grad grøntområdene opplever potensiell (over)belastning, og om dette uttrykkes romlig. Grøntområdene ble kategorisert ved hjelp av en hierarkisk typologi basert på grøntområdenes størrelse. Resultatene viser at det er en forskjell mellom tilgang til grøntområder etter sosioøkonomisk status, men forskjellen øker imidlertid ikke parallelt med grøntområdets hierarkiske kategori. Når det gjelder belastning på grøntområder fant imidlertid studiet at det er en forskjell i belastning på Oslos grøntområder etter sosioøkonomisk status målt etter grøntareal per innbygger. Oppgaven konkluderer med at det finnes bevis som demonstrerer eksisterende ulikhetsmønstre, men funnene er inkonsistente og dette bildet må forstås med hensyn til andre ytterligere forhold.

Masteroppgave: Fra rigg til rikdom – En case-studie av olje- og gassdekommisjonering i Nordsjøen fra et rettferdig omstillings-perspektiv

Av: Peder Østring

Denne oppgaven undersøker hvordan prosessen med dekommisjonering (decom) av olje og gass, det vil si demontering av offshoreinstallasjoner, kan sies å være en del av en rettferdig omstilling. Mens eksisterende litteratur om dekommisjonering av olje og gass i hovedsak har et teknisk fokus, har denne avhandlingen søkt å bidra med en vurdering av de kvalitative aspektene ved dekommisjonering, og å kartlegge de relasjonelle geografiene som produseres av denne industrien. Dette har også ført til en undersøkelse av hvordan fossilindustrien i Nordsjøen er internt knyttet til utnyttende relasjoner mellom 'beaching' og skipsoppugging i det globale sør. Undersøkelsen finner også at fagorganisert arbeidskraft støtter aktiviteten med dekommisjonering, i den grad det kan skape anstendige lokale arbeidsplasser og unngå å bidra til miljødeleggelse og utnyttelse av arbeidere i det globale sør. Arbeidet med demontering og gjenvinning av offshoreinstallasjoner har ellers vist seg å ha koblinger til de delene av olje- og gassindustrien som er mest sårbare for omstillingen, både når det gjelder realkapital, kompetanse og hvor denne aktiviteten foregår. Både romlige og tidsmessige aspekter ved dekommisjonering gjør den til en nøkkelindustri for diversifisering bort fra olje og gass, med potensial for ytterligere funksjonell oppgradering til fremtidige næringer. Mens decom viser stort potensial, er det barrierer for videre oppskalering, for eksempel uforutsigbarheten av når plattformer endelig vil bli fjernet og resirkulert. Her finner studien at en planlagt utfasing av olje og gass vil kunne muliggjøre rasjonell bruk av de eksisterende decom-verftene, samtidig som potensialet for grønne arbeidsplasser i sektoren økes betydelig.

Masteroppgave: En menneskerettighetsbasert tilnærming til miljøvern: Menneskerettighetenes rolle i å beskytte miljøet og takle klimaendringer

Av: Eliška Šottová

Min forskningsoppgave utforsket anvendelsen av en menneskerettighetsbasert tilnærming i jakten på miljøvern og presserende behov for klimatiltak, med vekt på sosiale og juridiske aspekter ved energioverganger. Målet var å undersøke fordelene og begrensningene ved anvendelsen av en menneskerettighetsbasert tilnærming til miljøspørsmål og klimaendringer, og å ytterligere bestemme dens juridiske og praktiske konsekvenser. Studien fokuserte på utvikling av menneskerettighetsargumenter gjennom globale miljørettssaker. Den evaluerte videre konsekvensene av anvendelsen av en menneskerettighetsbasert tilnærming i en juridisk tvist mellom Tsjekkia og Polen om en miljøskade forårsaket av kullgruveaktivitet.

Masteroppgave: Catching the Sun: A multi-level case analysis of a prosuming community in Norway

Av: Ada Eldevik

Verden går i økende grad over til fornybare energikilder på veien mot lavkarbonsamfunnet. Fordi Norges kraftsystem hovedsakelig er fundert på fornybar vannkraft, er elektrifisering av karbonintense sektorer sett på som en viktig del av landets energiomstilling. Dette fører til økt strømnettspress og forhøyet press på strømmettet. Med dette som bakteppe forsøkes det å desentralisere og digitalisere kraftsystemet blant annet ved at forbrukere får mulighet til å bli 'prosumenter', altså produsere energi til eget forbruk. For øyeblikket møter norske husholdninger flere hindre på veien mot å bli prosumenter, spesielt husholdninger i borettslag.

Denne avhandlingen utforsker faktorer som hindrer eller muliggjør egenproduksjon av strøm for konsum og deling i borettslag i Norge. Ved å undersøke et byutviklingsprosjekt som har implementert løsninger for egenproduksjon og energideling, søker avhandlingen å forstå erfaringene

til forskjellige aktører involvert i å skape et 'prosuming community' – et samfunn som både produserer og consumerer egen energi. Avhandlingen undersøker barrierer, og muliggjørende faktorer og drivkrefter som påvirker prosjektets utfoldelse og utvikling. Gjennom intervjuer med aktører involvert i prosjektet – husholdninger, entreprenører, kommunen, og energimyndigheter – er målet å forstå hvordan et nisjeprosjekt som tar del i en energiomstilling kan utfolde seg og ekspandere, samt hvorvidt utvikling av energisamfunn kan bidra til demokratisering av energiresurser. Funnene viser at aktører fra det etablerte kraftregimet bidrar til endringsprosesser, samtidig som de utviser noe skepsis til ekspansjon av energisamfunn. Reguleringer, økonomiske støtteordninger og eksisterende infrastruktur kan opptre som barrierer for å etablere eller ekspandere energisamfunn i Norge i dag. I strid med antakelsen om at desentralisering av energiresurser nødvendigvis fører til økt demokratisering og 'bottom-up' styring av energiresurser, vil privat eierskap og monopolisert styring kunne oppstå ved fravær av reguleringer. Det er derfor behov for ytterligere forskning på spesifikke prosesser og kontekster av demokratisering i energiomstillingen.

Masteroppgave: Ung klimaledelse

Av: Marit Ytterdal og Annika Barlinn Kjelstad

Klimautfordringene som verden står overfor, gir unge en viktig rolle. I Norge betraktes unges engasjement og deltakelse i klimasaker som essensielt for å gjennomføre nødvendige samfunnsendringer. Det ble i 2019 lovpålagt for alle kommuner å sikre ung medvirkning gjennom et ungdomsråd eller annet medvirkningsorgan i saker som gjelder unge. Ungdomsrådet fungerer som et rådgivningsorgan som skal ha mulighet til å uttale seg i alle saker som omhandler unge. Vår casestudie, ung klimaledelse, inngår som del av et større utviklingsprosjekt i Fjell kommune, med mål om å styrke ungdomsrådets posisjon og nedslagsfelt i klimaarbeidet i kommunen. Masteroppgaven har følgende problemstilling:

Hvilket handlingsrom har ungdomsrådet i Fjell kommune til å medvirke i kommunens klimasaker?

1. Hvordan administrasjonen i Fjell kommune tilrettelegger for at ungdomsrådet kan medvirke?
2. På hvilken måte opplever ungdomsrådets medlemmer å få medvirke i kommunen?

Casestudien bygger på et sosiokulturelt perspektiv, og har en kvalitativ tilnærming. Datamaterialet ble innhentet gjennom semistrukturerte intervjuer, observasjon og styringsdokumenter. Videre ble datamaterialet analysert gjennom en induktiv tematisk analyse og ved bruk av standpunkttriangelet. Gjennom analyse og diskusjon har vi avdekket en rekke forhold og omgivelser som påvirker rådets muligheter for å medvirke. Våre funn viser at de nasjonale retningslinjene som skal sikre ung medvirkning kan begrense rådets muligheter til å ta rollen som ledere. Det blir trukket frem at rådsmedlemmenes forutsetninger til å delta i og lede medvirkningsprosesser ikke samsvarer med tilretteleggingen de får. Rådets manglende klimaengasjement, kunnskap om saksprosesser og et lite tilgjengelig språk i saksdokumenter blir betraktet som hindringer for at rådet kan medvirke.

Vi ønsker at oppgaven kan bidra til å gi et innblikk i hvordan unge opplever å få medvirke i praksis gjennom et ungdomsråd.

Masteroppgave: En studie av tre fagforeningers klimaaktørskap i det kommunale partsforholdet

Av: Ingrid Andrea Rabben Holland

I møte med den globale klimakrisen peker et stadig voksende forskningsmiljø på fagforeningers klimaaktørskap som viktig for å sikre rettferdighet og arbeidstakeres interesser i klimaomstilling. Med dette som utgangspunkt undersøker denne studien tre norske fagforeninger; Fagforbundet, Utdanningsforbundet og NITO, sitt klimaaktørskap og handlingsrom i det kommunale partsforholdet. Studien finner at fagforeningenes klimastrategier kan forstås som en institusjonelt betinget omarbeidende prosess basert på økologisk modernisering, der fagforeningene søker å utvide sitt handlingsrom i det lokale partssamarbeidet gjennom forpliktende samarbeid nedfelt i hovedavtalen. Denne tilnærmingen anses av fagforeningenes forhandlingsavdelinger som et strategisk første steg i en lengre prosess. Denne tilnærmingen legger opp til en ansvarsforflytning som skaper store forventninger til den enkelte tillitsvalgte. Imidlertid finner studien at de tillitsvalgtes klimaaktørskap i det lokale partsforholdet foreløpig er av en mer passiv karakter. Dette kan forklares gjennom enkelte tillitsvalgtes snevre forståelser av eget mandat, varierende forståelser av ansvarfordeling på tvers av nivåer internt i fagforeningene og ulike forståelser av hvilke tilfeller hvor kommunale klimatiltak faller innunder partssamarbeidets medbestemmelsesrett og plikt. Videre gir studien holdpunkter for allerede eksisterende, og mulige fremtidige, interessemotsetninger mellom fagforeningenes klima-interesser og kommunesektorens klimatiltak. Til tross for at fagforeningenes klimaaktørskap betinges av strukturene og kontekstene de handler innenfor, argumenterer studien for at fagforeningene, gjennom helhetlig integrering av egne klimastrategier, har mulighet til å benytte sin organisatoriske og institusjonelle makt til å skape nye handlingsrom for sine klimainteresser i partsforholdet.

Masteroppgave: OBOS Bostart – et boligsosialt kinderegg? En kvalitativ studie av kjøpsmodellen OBOS Bostart

Av: Benedicte Elisabeth Hestnes Andresen

Boligpolitikken i Norge er dominert av et mål om at flest mulig skal eie sin egen bolig. Imidlertid har denne politiske konsensusen de siste årene blitt vanskeligere å opprettholde. Blant annet har Finanstilsynet, av hensyn til det økonomiske systemets bærekraft, flere ganger de siste årene strammet inn kravene for å få boliglån. Dette har ført til at boligkjøpekraften til unge og sårbare grupper er satt under press. Flere kommersielle aktører har reagert på de økte etableringsutfordringene med å lansere innovative boligkonsepter for å gjøre veien til boligdrømmen for denne gruppen kortere. Denne studien analyserer ett av disse boligkonseptene, nemlig OBOS Bostart. Gjennom intervjuer med sentrale eiendomsaktører og kjøpere av OBOS Bostart undersøker denne studien OBOS som en sentral aktør i boligforsyningen. Hva er bakgrunnen og strategien til OBOS for lanseringen, og i hvilken grad oppfyller Bostart sitt formål? Ved bruk av Bo Bengtsson sitt arbeid konkluderer studien med at det er et sammensatt bilde for lanseringen av Bostart. På den ene siden viser Bostart at OBOS tar et større sosialt ansvar for å løse etableringsutfordringene med ny innovasjon. På den andre siden diskuteres det om et slikt omdømmearbeid på sikt kan byttes inn i markedsfordeler.

Masteroppgave: «Og gode liv betyr at vi har god klima- og miljøpolitikk» – en diskursanalyse av klimapolitikk og -tiltak i Ullensaker og Lillestrøm.

Av: Anne Sofie Hovden

Den kompakte byen blir presentert som en *cure-all* innenfor bærekraftig byutvikling, med konsekvenser som er positive både for miljøet, folkehelsen, arealbruk, biodiversitet, vern av matjord og en by med større variasjon i sosiodemografi (Westerink et al., 2013, s. 474–475, i Kjærås, 2021, s. 1178). Men hvilke konsekvenser har dette nærmest ensidige fokuset på kompaktbyen som klimaløsning på lokalsamfunnene som finnes utenfor byene i Norge? I kommuner som Lillestrøm og Ullensaker har utviklingen av kommunesentrene i en kompakt by-retning ført til at de som bor utenfor sentrum blir mer avhengige av å transportere seg hit. Med andre ord påvirkes også de som bor utenfor sentrum, på bygda og i mindre tettsteder, også av endringsprosesser som skjer i kommunesentrene i Lillestrøm og Jessheim (Enger, 2021). Hvordan stiller kommunens administrasjon seg til dette? Johanne Heen Engers rapport fra 2021 viser at administrasjonen i liten grad har inkludert denne befolkningsgruppen i planprosessene i sentrumsutviklingen av disse byene. I min egen rapport fra 2022, som undersøker folkevalgtes i de

to kommunenes meninger om folk på bygda, viser det seg at folkevalgte lar seg påvirke av egne meninger og erfaringer når de tar politiske beslutninger. Dermed har de muligheten til å etterspørre bredere medvirkning enn den administrasjonen har ment var relevant, og på denne måten inkludere folk på bygda i medvirkningen. Samtidig er dette avhengig av hvordan de folkevalgte ser på folk på bygda.

I denne oppgaven undersøker jeg hvilke forforståelser de folkevalgte har om folk på bygda og om de er påvirket av det jeg har identifisert som en diskurs om kompaktbyen som en løsning på klimakrisa. Funnene viser at de har både implisitte og eksplisitte meninger om folk på bygda, og flere av dem har også 'godtatt' forestillingen om kompaktbyen som løsning. Dette har jeg funnet ved å utføre en diskursanalyse av intervju materialet fra min egen rapport fra 2022. Implikasjonene av dette er at folk på bygda ikke blir inkludert i medvirkning i planprosesser for kompakt byutvikling. Forestillingen om kompaktbyen som en løsning på klimakrisa, har også implikasjoner. Når kompaktbyen er et ikke-spørsmål, blir det vanskelig å diskutere andre strategier for bærekraftig arealplanlegging enn denne, noe som får konsekvenser for alle innbyggergrupper, ikke bare for folk på bygda.

Sommerprosjekt: «Det er lettere å snakke om klima i byen enn på bygda» – en undersøkelse av folkevalgtes oppfatninger

Av: Anne Sofie Hovden

Dette prosjektet undersøkte folkevalgtes oppfatninger om fortetting og om medvirkning fra innbyggere i rural periferi i planprosesser for klimatilak og klimaomstilling i Ullensaker og Lillestrøm. Disse byene er utpekt som prioriterte vekstområder i regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus. Blant annet på bakgrunn av dette har begge kommunene utarbeidet byutviklingsplaner med mål om å øke bruken av miljøvennlige transportformer og redusere bilbruken i sentrum. Innbyggere bosatt i periferien bruker også sentrum, og det er derfor interessant å undersøke hvordan denne gruppen blir inkludert og ivaretatt i planprosessene. Prosjektet bygger på Johanne Heen Engers rapport fra 2021, som viser at denne gruppen innbyggere ikke blir inkludert som en gruppe med spesielle interesser i medvirkningsprosesser gjennomført av kommunenes administrasjoner i planprosesser for klimaomstilling, og at sosialt rettferdige utfall for innbyggere bosatt ruralt ikke er lagt spesielt vekt på i planprosessene. Funnene i dette prosjektet viser at måten de folkevalgte utfører vervet sitt på, kan gi rurale innbyggere muligheten til å bli sett og hørt i medvirkning til planprosesser for klimaomstilling. Ses dette funnet i sammenheng med Heen Engers funn, er det de folkevalgte, som siste instans i vedtaksprosessen, som har muligheten til å etterspørre bredere medvirkning enn det administrasjonen har vurdert som relevant. Prosjektet har brukt et teoretisk rammeverk med grunnlag i litteraturen om energirettferdighet og sosial rettferdighet i grønn samfunnsomstilling, der de tre prinsippene fordelingsrettferdighet, anerkjennelsesrettferdighet og prosessuell rettferdighet.

Sommerprosjekt: Kartlegging av forskrifter for vindenergiplanlegging i Europa: Rapport om prosedyrer og forskrifter for vindkraftplanlegging i utvalgte europeiske land & Komparativ analyse & Oversikt over REPowerEU's lovgivningspakke

Av: Eliška Šottová

Mitt sommerprosjekt hadde som mål å samle inn og gjennomgå nasjonale vindkraftforskrifter og annen diverse dokumentasjon om vindkrafttillatelse i forbindelse med tildelingsprosedyrer på tvers av utvalgte europeiske land (Norge, Tsjekkia, Irland og Tyskland). Gjennomgangen identifiserte videre sosio-politiske faktorer som påvirker vindkraftproduksjon og energiplanlegging og tillatelsesprosedyrer i landene. I tillegg gjennomgikk rapporten andelene og målene for vindkraftproduksjon i de utvalgte landene, evaluerte vindenergiplanlegging og tillatelsesprosesser, og identifiserte deres viktigste egenskaper. Rapporten inneholder også en oversikt over de viktigste endringene og konsekvensene som er relevante for utvikling av fornybar energi, som foreslått av REPowerEU-lovgivningspakken utstedt av EU-kommisjonen som reaksjon på den russiske invasjonen av Ukraina.

Sommerprosjekt: Solceller i boligselskaper i Skandinavia

Av: Johanne Elise Nyen

Dette prosjektet har kartlagt rammevilkår for solcelleanlegg i boligselskaper i Sverige og Danmark. For å sikre en sosialt rettferdig overgang til lavutslippssamfunn er det nødvendig å avdekke varierende muligheter til å etablere fornybar energiproduksjon. Tidligere undersøkelser av Lindberg og Inderberg (INCLUDE) har avdekket hindre i den norske reguleringen for etablering av solcelleanlegg i boligselskaper. De fant at manglende mulighet for fellesmåling av strømforbruk forhindret boligselskaper fra å kunne forbruke egenprodusert strøm fra solcelleanlegg kostnadsfritt i sine boenheter.

Denne rapporten undersøker hvorvidt lignende hindre eksisterer i Sverige og Danmark. Reguleringen av solcelleanlegg kartlegges med vekt på å beskrive skatter, avgifter og støtteordninger knyttet til etablering og drift av solcelleanlegg og muligheter for fellesmåling av strømforbruk. Funnene viser at både Sverige og Danmark åpner for fellesmåling av boligselskaper og at dette bidrar til at boligselskapene i stor grad kan forbruke egenprodusert strøm kostnadsfritt i sine boenheter. Imidlertid avdekkes hindre i begge land som interesseorganisasjoner har uttalt seg kritisk til, deriblant krav om utskiftning av eksisterende målere og ledningsnett.

Sommerprosjektet: «Hvem bestemmer hvor det går buss?»

Av: Florina Baru

Dette prosjektet har gjennomført en sosiologisk analyse av beslutningsprosesser som kartlegger hvem som bestemmer hvordan busstilbudet blir, hvor omfattende disse tjenestene er i Lillestrøm og Ullensaker kommuner, og hvem som blir hørt i disse prosessene. Prosjektet benytter rammeverket energirettferdighet. Med fokus på sosial inkludering i beslutningsprosesser rundt busstilbud, og hensyn til redusert bilbruk, har prosjektets empiriske analyse hatt som mål å vise om personer bosatt i periferiene til Lillestrøm og Ullensaker kommuner gis mulighet til å delta i prosesser knyttet til tiltak for grønnere mobilitet. Beslutningsprosessene rundt busstilbudet foregår hovedsakelig med fylkeskommunen Viken og selskapet Ruter AS som sentrale aktører, selv om visse beslutninger ligger til de enkelte kommunene, som plassering av holdeplasser og lignende. Ved å undersøke ulike aspekter av sentrum-periferi-dimensjonen i overgangen til et lavutslippssamfunn i Lillestrøm og Ullensaker kommuner, viser denne rapporten at kollektivtrafikken er ujevnt fordelt i disse to kommunene. Det er enkelte rurale eller mer perifere områder som representerer en utfordring for kollektivtrafikken, og som kommuneadministrasjonen fortsatt prøver å komme med et kollektivtilbud som utgjør alternativer til privat bilbruk.

Det illustreres med funn at personer som bor i distriktsperiferien til disse to kommunene får begrenset innflytelse i beslutningsprosesser som bestemmer hvordan busstilbudet blir. Vi konkluderte derfor med at institusjonene og virksomheten som har ansvar for å inkludere kommunene og deres innbyggere i de overordnede rammene for kollektivtransport har en svak mekanisme for å motta innspill fra folk og kommuner om de aktuelle problemstillingene, og mangler derfor sterke virkemidler for perifer deltakelse i urbane avkarboniseringsprosesser.

Sommerprosjekt: Energialderisme – er alder en eksklusjonsfaktor i Norges energiomstilling?

Av: Håkon Tomter, Maria Aspen Neerland og Cecilie Agathe Blomberg Wæringsaasen

Prosjektet hadde som mål å forstå mer om eldre menneskers forhold til eget strømforbruk og teknologi og hvordan dette kan forstås i lys av en rettferdig og inkluderende energiomstilling. Vi var også svært inspirert av hvordan Žuk og Žuk (2020) brukte begrepet energialderisme (energy ageism) for å analysere mulige eksklusjonsmønstrene i forbindelse med energiomstillinger. Gjennom innsamling av kvantitative og kvalitative data har vi undersøkt tema som høye strømpriser, bilbruk, økende digitalisering av samfunnet og manglende hensyn til eldre brukere i denne prosessen. Den kvantitative delen av prosjektet brukte datasett som tok for seg eierskap av elbil, varmepumpe, energiforbruk, samt digitale ferdigheter blant eldre. Dette pekte i retning av inkludering, god håndtering av forhøyede

strømpriser og gode digitale ferdigheter sammenlignet med eldre i andre land. Gjennom intervju med et utvalg eldre kom det fram at de ikke følte seg diskriminert. Derimot fortalte noen om opplevelser de hadde hatt som likevel tydet på en viss grad av diskriminering – for eksempel konflikter med strømselskap eller teleselskap som ikke hadde løst seg før deres barn ble involvert. Mange av informantene anså den raske digitaliseringen av samfunnet som en eksklusjonsfaktor, og hadde også bekjente som var langt dårligere stilt enn dem selv på dette området. Energialderisme og den pågående energiomstillingen kan dermed settes i sammenheng med digital kunnskap og bruk av digitale teknologier. Vi konkluderte derfor med at den økende digitaliseringen av alle aspekter av livet, inkludert energibruk, samhandling med energiselskaper og myndigheter, samt transport/mobilitet, kan gjøre hindringene for Eldres deltakelse høyere etter hvert som energiomstillingen utfolder seg.

A poem about different kinds of emergencies

Sami reindeer herders
at the edge of something
the very edge of something,
because the ice is melting and the herding might be ending.

Someone sits in Durham
at the very edge of living
the very edge of living,
because the fire's not working and the money might be ending

Electric car drivers
at the edge of cities,
the very edge of cities
because the bus is missing and the tram lines are all rusting.

Someone asks the question
at the edge of knowing
the very edge of knowing,
because the answers must be coming, because the world's door might be closing

*Dikt av Ian McMillan, framført av Ian sammen med Luke Carver Gross
under Includes internasjonale konferanse i Durham, 14. september 2022.*

07

**Internasjonalt samarbeid
og spin-off prosjekter**

Deltakere på Includes konferanse i Durham ↑

Internasjonalt samarbeid

Endelig fysisk kontakt i forskergruppen på tvers av Nordsjøen

Includes forskergrupper i Storbritannia og Norge møttes fysisk i 2022. En gruppe av våre ph.d.-studenter og forskere (13 personer) reiste med tog til Durham via Utrecht hvor vi hadde et inspirerende møte med forskere ved Utrecht University og Eindhoven University of Technology. Dette vil blant annet resultere i at en gjesteforsker fra Eindhoven kommer til Include/SUM våren 2023.

I Durham arrangerte vi Includes internasjonale konferanse *Climate Emergency! Energy Crisis! A symposium on responsibility, inclusion and place-based action* 14.–15. september, som hadde 36 fysiske deltakere og 29 personer som deltok digitalt. I tillegg til Includes egne bidragsytere

fra britisk og norsk side deltok Janet Stephenson (Otago, New Zealand, digitalt) og Katarina Eckerberg (Sverige), som begge er medlemmer av Includes Ekspertgruppe. Den resterende delen av Ekspertgruppen deltok ellers via Zoom i den tidlige planleggingen av konferansen. Øvrige britiske bidragsytere under konferansen inkluderte Ben Anderson (om kriser), Helen Stockton (energifattigdom), Tracy Millmore (elbilsatsing Durham) og Jamie Cross (om universitetenes rolle i omstillingen). Serveringen var ved 'Conscious Kitchen', som benytter ingredienser utgått på dato. Musikerne Ian McMillan og Luke Carver Goss bidro med improviserte, musikalske oppsummeringer av de faglige diskusjonene, og vi lar biter av de improviserte diktene krydre denne årsrapporten.

Includes internasjonale Advisory Board

Alan Warde

Institute of Sociology, School of Social Sciences, University of Manchester, UK

Janet Stephenson

Centre for Sustainability, University of Otago, New Zealand.

Roger Keil

Faculty of Environmental Studies, York University, Toronto, Canada

Desmond McNeill

Centre for Development and the Environment, University of Oslo, Norway

Mariëtte de Haan

Faculty of Social and Behavioural Sciences, Utrecht University, the Netherlands

Michèle Knodt

Institute for Political Science, TU Darmstadt, Germany

Lars Coenen

Mohn Centre for Innovation and Regional Development, Western Norway University of Applied Sciences, Norway

Simin Davoudi

School of Architecture, Planning & Landscape, University of Newcastle, UK

Katarina Eckerberg

Department of Political Science, Umeå University, Sweden

←
Tanja Winther i video fra
Nordic Energy Research

Gjesteopphold fra utlandet til Norge, aktiviteter i Storbritannia og deltakelse i internasjonale sammenhenger

Internasjonale forskere har deltatt i ulike Include-aktiviteter i Oslo: Mary Greene (Wageningen University) og Paloma Pavel (Fullbright professor og President for Earth House Center i Oakland, California). Include-forskere fra Durham var medarrangør for panelet *Commoning-Decommoning Dynamics in climate and Energy Politics*, under den årlige konferansen til European Association of Social Anthropologists, Queen's University Belfast, 27.–28. juli. Chima Michael Anyadike-Dane sin artikkel *Whose witnesses: An examination of the potential pitfalls of producing electronic vehicle futures through experimentation* ble også benyttet som case-studie for EPSRC Transports ph.d.-sommerskole *Accelerating the Decarbonisation of transport* i York (UK) i september.

Include forskere deltok i konsultasjoner hos International Energy Agency/OED og holdt keynote-foredrag under

henholdsvis Durham Energy Institute sitt årlige forskersymposium *Earth, Wind & Fire* og *The Launch Event for First Volume on Gender and Energy* i New Delhi, India. En Include-forsker holdt hovedinnlegg under et symposium organisert av the Housing Finance Corporation i England, der hun drøftet viktigheten av også å inkludere folk som leier sin bolig i tiltak for å avkarbonisere sosiale boliger. På bakgrunn av dette vil hun skrive en artikkel for Housing Finance International i Storbritannia. Include-forskere ble intervjuet i forbindelse med to filmer fra Nordic Energy Research. *Forskergruppen* har også holdt forelesninger i MA-kurs ved Durham University, holdt keynote-foredrag under *Fair Energy Transition Webinar*, Nederland, og deltatt i et energipanel under årskonferansen til Oslo SDG Initiative.

I lys av Ukraina-krigen og høye strømpriser i Europa har flere Include-forskere vært intervjuet og deltatt i det offentlige ordskiftet om energisikkerhet i Norge, Polen og internasjonalt.

Spin-off: nye søknader/initiativer med utspring i Include

Siden Include startet opp i 2020 har 20 prosjektsøknader som springer ut av senteret fått finansiering (hvorav 4 ble tildelt finansiering i 2022). I tillegg har Include-forskere fått finansiering til ni prosjekter med tematikk som er relatert til Include, og som Include samarbeider med (tre av disse ble tildelt finansiering i 2022).

Nye søknader / Spin-off-prosjekter i 2022 som springer ut av Include

- **PowerPoor (finansiert av NFR)** – FNI ledet en søknad til et prosjekt om energifattigdom, som ble innvilget i 2022. Prosjektet springer ut av Include og inkluderer flere andre Include-forskere i prosjektgruppen, inkludert Durham University i Storbritannia. Prosjektet starter opp i januar 2023. Forskningsprosjektet skal bote på de store kunnskapshullene som finnes om energifattigdom i Norge. Dette er et mye studert fenomen i andre land, men har nylig kommet høyere på dagsorden i Norge. Prosjektet vil kartlegge energifattigdom i Norge, undersøke underliggende årsaker til fenomenet og utforske ulike løsninger og politiske virkemidler for å bekjempe

↑ Prosjektet PowerPoor vil studere energifattigdom i Norge

energifattigdom. Det vil også se på energifattigdom som mulig barriere for å gjennomføre det grønne skiftet. Prosjektet ledes fra Fridtjof Nansens Institutt med SUM, CICERO, Durham Universitet og Statistisk sentralbyrå som forskningspartnere.

- **Upcirc (sendt til NFR)** – Senter for utvikling og miljø (SUM) ved UiO ledet en søknad i 2022 som springer ut fra Include, der Include-forskere fra SUM, CICERO og insam deltok, sammen med University of Genova (Sveits) og Høgskulen på Vestlandet. Søknaden ble ikke innvilget, men fikk god vurdering (6).
- **Consume (sendt til NFR)** – Include-forskere ved SUM ledet en søknad som springer ut av Include, med deltakere fra Environmental Policy Group (Wageningen University, Nederland) og Institute of Regional Sustainable Development ved Vietnam Academy of Social Sciences (Vietnam).
- **RESULTS – Research for Energy and Sustainability Transformations** er en ny tematisk forskningsgruppe (TRG) som ble innvilget støtte fra UiO:Energi i 2022. Prosjektet adresserer spørsmålet om hvordan man kan generere transformative endringer som er rettferdige og lede til bærekraft. RESULTS er en del av Include, ledes av SUM/UiO og skal bidra til å utvikle større konvergens og sammenheng når det gjelder forskning og ulike initiativer for å fremme omstilling til bærekraft.
- **SAMSKAPET: Utvikling av digital plattform for samskaping** – Include-forskere og kommunikasjonsmedarbeidere søkte og fikk innvilget støtte fra UiO til å utvikle en *Plattform for samskaping*. SAMSKAPET, som

denne infrastrukturen er kalt, er en ny kategori digital infrastruktur for utdannings-, samfunnsvitenskapelig og tverrfaglig forskning, som skal støtte ulike faser av og metoder for samskaping.

- **Innovasjon for lokal fornybar energiproduksjon i Oslo – Energiproduserende infrastruktur** – Prosjektet Energiproduserende infrastruktur ledes av Include-partner Solenergiklyngen, og fikk finansiering av Innovasjonsprogram Oslo i 2022. Prosjektets mål er å styrke innovasjonssystemet i Oslo for solenergi og lokal fornybar energiproduksjon ved å etablere et tverrfaglig samarbeid på tvers av næringsområder.
- **Søknad til Storbymnettverket på bærekraftig forbruk** – Include-forskere sendte inn en søknad til en utlysning fra Storbymnettverket på bærekraftig, sirkulært og redusert forbruk med fokus på befolkningens syn og kommunenes rolle som tilrettelegger. Søknaden ble ikke innvilget.
- **Søknad til Helsedirektoratet på Sunn og bærekraftig mat** – Ikke innvilget.
- **Metodehåndbok, kvalitativ metode** – En Include-forsker utviklet en metodehåndbok for Bane NOR (2022) som beskriver hvordan kvalitativ metode kan benyttes for vurdering av hvordan ulike infrastruktur-investeringer påvirker arealutvikling og trafikkmengder.

Tilgrensende prosjekter, av relevans for Include

- **WINDACCEPT (finansiert av Horizon)** – Postdoc-søknad med utspring i Include, ledet av Institutt for Teknologiske Systemer ved UiO. Revidert søknad ble sendt inn til Horizon Europes finansieringsprogram Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA) og tildelt midler i 2022. Prosjektet heter *A methodology for integrating community acceptance for wind energy into energy system modelling*, og skal utføres av Dr. Paola Velasco-Herrejón og veiledes av Include-forskere. Dagens energisystemmodellering (ESM) benytter primært tekniske og økonomiske parametre, mens sosiale

faktorer, som for eksempel lokale responser på nye vindkraftinstallasjoner i stor grad neglisjeres. Bruk av dagens ESM står derfor i fare for å beregne og foreslå løsninger som ikke er gjennomførbare. WINDACCEPT vil også integrere sosiale variable, som antas å påvirke lokal aksept i ESM ved å bruke vindenergiprojekter i Norge som case.

- **HyValue (FME, finansiert av NFR)** – Include-forskere ved Fridtjof Nansens Institutt (FNI) deltok i en søknad til NFR om en teknisk FME som er relatert til Include, med partnere fra Tyskland, Storbritannia, USA, Australia og Nederland. Søknaden fikk tilslag i 2021 og ble startet opp i 2022. (Prosjektet ble ikke tatt med i Årsrapport for 2021, derfor inkluderes den nå.)
- **Nettverk for diversitet, inkludering og likhet i energiforskningen – EDI+** (finansiert av Engineering and Physical Sciences Research Council – EPSRC). Durham University ledet en søknad som er relevant for Include, med partner Northumbria University fra Storbritannia. Søknaden ble innvilget. Universitetet i Durham leder nettverket som har som mål å oppnå større grad av diversitet, inkludering og likhet i energiforskning. Nettverket skal rekruttere, trene og støtte forskere som jobber innen energiforskning slik at de får mulighet til å drive fram forbedringer i egne institusjoner. Nettverket skal tilby møteplasser for medlemmer gjennom workshops, seminarer og ulike arrangementer.

Pågående deltakelse i internasjonale prosjekter

Fusilli – deltakelse i Horizon 2020 – prosjekt

Oslo kommune deltar i Horizon 2020 prosjektet Fusilli – Fostering the urban food system transformation through innovative living labs implementation, der 12 europeiske byer deltar. Som en del av dette, jobber Oslo kommune med sin kantine i Karvesvingen for å få på plass mer bærekraftig og sunn mat i kantiner. Include følger tiltakene for å dokumentere mulige effekter, holdninger til bærekraftig og sunn mat samt barrierer.

Kommunikasjon

Kommunikasjon

Smakebiter fra Includes kommunikasjon i 2022

Kommunikasjonsaktiviteten i Include er høy, og både forskere og partnere bidrar til dette. Her er noen smakebiter fra våre aktiviteter i 2022.

Energi: Energisituasjonen i 2022

Include-forskere og partnere bidro med rundt 20 bidrag i norske medier og internasjonale kanaler om energisituasjonen. I kronikker og intervjuer i blant annet Aftenposten, Dagens Næringsliv, Teknisk Ukeblad og NRK Ytring redegjorde de for samfunnsmessige konsekvenser, spesielt for sårbare grupper, av de mange tiltakene som har vært oppe til debatt det siste året. Innspillene henviste på tilgang på kraft, hensynet til miljø samt rettferdig fordeling. Include-forskere bidro også til kunnskap og formidling om likestillingsutfordringer knyttet til energi. Forskergruppen startet opp et nytt prosjekt på energifattigdom i Norge og definerte begrepet i Store Norske Leksikon. Include-partner Forbrukerrådet har vært svært aktive i mediene og drevet påvirkningsarbeid mot reguleringsmyndigheten.

Energi: Filmer for Nordisk ministerråd

En Include-forsker ble intervjuet av et film-team innleid av Nordisk ministerråd til en serie filmer kalt «Nordic Energy Research». Innslagene ble blant annet benyttet i en film om desentraliserte energisystemer og energiløsninger utenfor strømmettet, lagt ut i oktober 2022. I intervjuet tok hun til orde for at likhet og inkludering må komme i første rekke, for så å tilpasse teknologi og marked til disse grunnleggende hensynene.

Fra magasinet Apollon

Om lag hvert tredje minutt passerer en lastebil bygrensa – fyllt opp med stein, grus og forurenset gravemasse fra alle byggeprosjektene. Nabolommene er blitt fyllplasser.

Tittals millioner tonn stein og grus: Oslo vil ha grønn byutvikling – dumper enorme mengder grå masse i andres natur

Takst: Tone Mækelien
 De fleste bygger i naturtypen er med å bygge ut nye områder. Det er viktig å tenke på hvordan vi kan bygge ut disse områdene på en måte som ikke skaper store mengder grå masse. I tillegg er det viktig å tenke på hvordan vi kan bygge ut disse områdene på en måte som ikke skaper store mengder grå masse. I tillegg er det viktig å tenke på hvordan vi kan bygge ut disse områdene på en måte som ikke skaper store mengder grå masse.

overordnede drivkreftene når det gjelder urbanisering, byutvikling og planlegging påvirker situasjonen i Lillestrøm når det gjelder mulighetene for å få til en energigivning, bærekraftig og inkluderende by- og stedsutvikling.

Forbruk, holdninger og utslippsulikhet

I en kronikk på forskning.no skriver to Include-forskere om det store klimaavtrykket av nordmenns forbruk og hva forskningen sier om hvordan vi kan endre på det. De viser hvor vanskelig det kan oppleves for hver og en av oss å redusere eller endre vårt personlige forbruk. En viktig grunn er at det meste av forbruket vårt er sosialt betinget. Forbruket er med på å definere hvordan vi kan delta i samfunnet. Skal vi få til forbruksendringer må det tenkes helhetlig, tilrettelegges og skapes gode alternativer, skriver forfatterne. I tillegg har vår partner FIVH bidratt på arrangement i regi av Besteforeldreaksjonen med innlegg om holdninger til klima- og miljø samt om Norges bidrag til global ressurs- og klimarettferdighet.

Lokalt klimaarbeid: Svake klimaplaner i mange kommuner

Include har i samarbeid med forskningsinstitusjoner i flere deler av landet vurdert klimaplanene til tretten norske kommuner. Forskerne kom til at bare tre av planene kunne få godkjent karakter. Funnene er presentert i en vitenskapelig artikkel, men de fikk også medieoppslag gjennom en sak på forskning.no. Includes deltaker i studien uttaler i den saken at hun ikke er overrasket over at bare et mindretall av kommunene satser på klimatiltak. Hun oppfatter det som et resultat av at dette har vært nedprioritert på statlig nivå, og at det har vært lite fokus på kommunene som klimaaktør inntil for noen år siden.

Steder i endring: Oppslag i Apollon om massedeponier

En Include-forsker er intervjuet i Apollon om massedeponier fra byggeprosjekter. Han peker på at infrastrukturprosjekter og kompakt byutvikling skaper et stort behov for steder å dumpe grus-, jord- og steinmasser. Grunneiere og entreprenører tjener mye på å ta imot massene, som til sammen utgjør mange millioner tonn i året. Men bortkjøring av masser fører til store CO₂-utslipp, og massedeponiene får negative konsekvenser for lokalbefolkning, planter, dyr og miljø i de områdene de plasseres.

Steder i endring: Innspill til et folkemøte arrangert av Bjerke bydelsutvalg

En Include-forsker har vært engasjert av Miljøforum og Sletteløkka Vel til å utrede hvilke effekter og konsekvenser det vil ha å redusere hastighet og veikapasitet i Trondheimsveien fra Sinsenkrysset til Grorud fra fire til to felt. Dette inngår i den store diskusjonen om reallokering av vei- og bilareal til andre transportmidler og annen bruk, og å gjøre de ytre byområdene mer klimavennlige, attraktive, levende og inkluderende. Resultatene ble presentert for Bjerke bydelsutvalg og på et stort folkemøte på Linderud organisert av Miljøforum og Sletteløkka Vel.

Steder i endring: Innlegg på åpent møte om utviklingen av Kjeller-området

En Include-forsker holdt et innlegg på et åpent folkemøte om utviklingen av Kjeller-området i Lillestrøm kommune. Temaet for møtet var å diskutere hvordan man kan ivareta historien til flyplassen på Kjeller og samtidig få til en bærekraftig byutvikling. Fokuset for innlegget var hvordan de

Forskere vurderte klimaplanene til tretten norske kommuner. Bare tre av dem fikk god karakter

I Hurdal sentrum skal husene få gress og solceller på taket. Mens i Rendalen har de ingen planer for å redusere utslipp.

forskning.no

Lokalt klimaarbeid: Lokalt omstillingsarbeid i kommunene

Miljødirektoratet og KS arrangerer og bidrar med innlegg om kommuners omstillingsarbeid i egne seminarer, podkaster og på fylkesvise klimasamlinger. Som eksempel kan nevnes et webinar om klima- og arealeffektiv transport, podkast om rettferdig omstilling og innlegg for Innlandet Fylkeskommune om sirkulær økonomi og det grønne skiftet. Include-forskere har også bidratt med innlegg, intervjuer og samtaler om lokalt omstillingsarbeid. En Include-forsker deltok for eksempel i EKKO på NRK P2 og snakket om klimabudsjett i kommuner. Videre har Hurdal kommune holdt innlegg for Kommunal- og distriktsdepartementet om sin sentrumsplan. Asker kommune har holdt mange innlegg om sitt ombrukssenter på ulike konferanser og på Klimasats-forum.

Lokalt klimaarbeid: Publikasjoner om medvirkning og byspredning

Lillestrøm kommune har i 2022 egne publikasjoner på medvirkning og byspredning. I medvirkningspublikasjonen oppsummeres deres innbyggerundersøkelse. Byspredningspublikasjonen er utgitt i forbindelse med deres kommuneplanarbeid.

Utdanning: Kronikk om utdanningens betydning for klimaomstilling

I en kronikk i Klassekampen i april kritiserte Include-forskere den siste rapporten fra FNs klimapanel for å overse utdanningens viktige rolle i en nødvendig omstilling. Kronikken påpeker at FN-rapporten nevner utdanning, men at den har et for snevert perspektiv på utdanningens rolle. Klimaendringene gjør at vi blir utfordret i vår evne som mennesker og samfunn til å lære, til å orientere oss, til å påvirke og samarbeide i en kompleks verden som er i rask endring. Det gjør at utdanning blir en nøkkel til omstilling.

Egne arrangementer

Partnerforum og lunsjseminarer

I 2021 introduserte vi Include Partnerforum. Partnerforum er en serie seminarer eller verksteder som blir arrangert sammen med partnerne våre med tema av interesse for dem og forskere i Include. I 2022 hadde vi tre partnerforum, henholdsvis på temaene regional plan i Viken, bynært landbruk og omstillingskompetanse. Flere av våre partnere har kommet tilbake i etterkant og understreket at disse forumene er nyttige for dem med tanke på innspill til eget arbeid. Viken fylkeskommune meldte for eksempel følgende tilbake til oss:

«Include og Viken fylkeskommune arrangerte partnerforum sammen den 27.04.22. Tema var Regional planlegging og sosialt rettferdig omstilling til lavutslipps-samfunnet, og det var interessante innledninger fra ulike perspektiv. Gruppearbeidet var lagt opp med ulike stasjoner hvor gruppene sirkulerte, og diskuterte utfordringene, kunnskap, hvilke ressurser vi kan spille på og hva vi må slutte å gjøre for ulike tema ... Vi lærte oss en nyttig metode for komme videre i noen problemstillinger vi står i. Metoden som ble brukt av Include, brukte vi videre bl.a. for å drøfte ulike problemstillinger knyttet til det regionale planarbeidet i rådsområdesamling. Den gir deltagerne mulighet for å komme gjennom flere komplekse problemstillinger på en effektiv måte.»

Vi arrangerte også tre lunsjseminarer i Include i 2022 inkludert et med tema «Hva vet vi om bioenergi og massedeponier fra et samfunnsvitenskapelig ståsted?». De to andre seminarne dreide seg om klima og kulturell kapital samt rettferdige strømpriser og støtteordninger.

Include partnerforum og lunsjseminarer i 2022

Måned	Type seminar og tema	Innledere lunsjseminar/ deltakere partnerforum
Januar	Include lunsj: Hva vet vi om bioenergi og massedeponier fra et samfunnsvitenskapelig ståsted	Bjørnar Sæther, ISS (UiO) Asbjørn Torvanger, CICERO
April	Partnerforum: Regional planlegging og sosialt rettferdig omstilling til lavutslipps-samfunnet	CICERO, ISS (UiO), Viken Fylkeskommune
April	Lunsjseminar: Klima og kulturell kapital: klasseforskjeller i meninger og interesse for klima- og miljøspørsmål	Magne Flemmen, ISS(UiO) Arve Hansen, SUM (UiO)
April	Partnerforum: Lokalmat og bynært landbruk som omstillingsstrategi	UiT, SUM (UiO), Tromsø kommune, Troms og Finnmark Fylkeskommune, Viken Fylkeskommune
Mai	Partnerforum: Omstillingskompetanse	IPED (UiO), insam, SUM (UiO), Asker kommune, Trefokus, Lillestrøm kommune, Oslo kommune
November	Lunsjseminar: Rettferdige strømpriser og støtteordninger	Bente Halvorsen, Statistisk sentralbyrå Ulrikke Wethal, SUM (UiO) Katinka Kristine Holtmark, Økonomisk Institutt (UiO)

Include's international research conference 2022 – Climate Emergency! Climate Crisis! A symposium on responsibility, inclusion and place-based action

I år arrangerte vi en internasjonal forskerkonferanse, som ble avholdt i Durham i England i september. Includes forskningspartner Durham University hadde hovedansvaret for arrangementet i samarbeid med SUM ved UiO. Konferansen omtales nærmere i kapittel 7.

Forskersamling

Pandemien i 2020 og 2021 ga begrensede muligheter for forskerne i Include til å møtes fysisk for faglig utveksling og samarbeid. I mai 2022 inviterte vi derfor alle forskere til en to dagers samling hvor Includes forskning ble presentert og diskutert. Dag to av samlingen ble viet til diskusjon av nye forskningsmuligheter, kommunikasjon og hvordan samarbeidet i Include fungerer. Det var stort faglig engasjement både blant forskere og stipendiater, og vi fikk mange gode innspill til videre arbeid. Samlingen ble krydret med sangkor, gitarspill, en mini-konsert og diktlesning.

← Forskersamling på Voksenåsen i Oslo

Arrangementer med eksterne

Include – eksterne arrangementer i 2022

Måned	Konferanse/Seminar	Medarrangør
Januar	Biodrivstoff og fornybar energi	FME Bio4Fuels
April	Energikrisen – mer enn en priskrise. Vitenskapsakademiet	FME NTRANS
Vår 2022	Akademiaprotester	SUM (UiO)
Mai	Grønn Praksis	Kristiansand kommune, Agder fylkeskommune, KS
August	Arendalsuka: eget arrangement med tema «En rettferdig energiomstilling»	FNI, SUM (UiO), Viken county
September	Energisituasjonen i Europa – hva nå?	FME NTRANS
September	Frokostseminar mat, landbruk og klima	CICERO med prosjektene PLATON og VOM
Desember	Hal Wilhite forelesning: Kan vi styre milliardærene som ødelegger jorda?	SUM (UiO)

Småskala drivhus ↑

Include på Arendalsuka: En rettferdig energiomstilling

Include deltok med et eget arrangement på Arendalsuka i 2022, i tillegg til at flere av våre partnere hadde arrangementer med Include-relevante tema. «En rettferdig energiomstilling» var tittelen på Includes kveldsmøte, som samlet et fullsatt kafé-lokale. To Include-forskere presenterte sine arbeid på blant annet energifattigdom og nordmenns holdninger til strøm. De ble fulgt opp med en kraftig appell fra en av senteret fylkespartnere om sterkere satsing på kommunal og fylkeskommunal klima- og energiinnsats. Etter innledningene var det politikerdebatt mellom statssekretær i Olje- og energidepartementet og to medlemmer av Energi- og miljøkomiteen på Stortinget.

↑ Paneldebatt på Arendalsuka med Andreas Bjelland Eriksen (Ap), Bård Ludvig Thorheim (H) og Ole Andre Myhrvold (Sp). Møteleder: Ruth Astrid L. Sæter

Grønn Praksis

Konferansen Grønn Praksis 22 ble arrangert av Kristiansand kommune, Agder fylkeskommune, KS og Include. Konferansen foregikk samtidig med Miljøuka i Kristiansand. Grønn Praksis er en arena for alle som ønsker å styrke lokalt og regionalt omstillingsarbeid. På konferansen i mai 2022 var kommunesektoren, næringslivet og akademia representert. Include-forskere bidro med innlegg om bærekraftig omstilling og finansieringspakker; rettferdig omstilling; deling som omstillingsstrategi og bylogistikk. Flere av våre partnere hadde også innledninger og deltok i diskusjoner blant annet Aasmund Bunkholt fra Trefokus som snakket om treinnovasjon, Lillestrøm kommune ved

Sølvi Tellefsen om bibiloteket som bærekraftsarena og KS ved Kjetil Bjørklund med refleksjoner om kommunesektorens rolle i omstilling. insam fasiliterte konferansen.

Frokostseminar på mat, landbruk og klima

Include, sammen med CICERO og prosjektene PLATON og VOM, inviterte til frokostseminar 27. september om mat, landbruk og klima. Her holdt Include-forskere innlegg om lokalmat som omstillingsstrategi.

Akademiaprotester

Våren 2022 arrangerte studenter og ansatte på SUM ved UiO, i samarbeid med Include, tre akademiaprotester på

←
Akademiaprotest
på Blindern.
Foto: Martin Toft

Frederikkeplassen på Blindern i Oslo. Protestene hadde fokus på politikernes utilstrekkelige håndtering av klima- og naturkrisen. Budskapet var at gapet mellom hva vitenskapen sier og hva politikerne gjør, er for stor til å tie stille. Klima- og naturkrisen krever fundamentale, transformativ endringer som forutsetter nytenkning for å gi muligheter for en positiv samfunnsutvikling. Akademia står i en særstilling med hensyn til å vise hvordan vi kan tenke nytt rundt biologisk og kulturelt mangfold, nye forbruks- og produksjonsmønstre og samfunnsutviklingen. Include-forskere bidro med innledninger.

Arrangementer og møter i samarbeid med andre FMEer

Include, i samarbeid med FME Bio4Fuels, arrangerte i januar 2022 et webinar om «Public Acceptance of BioFuels and Renewable Energy». FME NTRANS tok initiativ til en rekke workshops med tema energikrisen i Europa, der Include-forskere deltok i to sammenhenger. Include-forskerne bidro også i NTRANS sitt arbeid med en FME policy brief om energisituasjonen, som skal utgis i 2023. Include-forskere har også hatt flere møter med FME ZEN i 2022, med tanke på å innlede et felles prosjekt i 2023.

Intern kommunikasjon

Ledelsen i Include gjennomfører hvert år enkeltmøter med partnerne våre hvor vi snakker om deres engasjement i Include og får deres vurdering av Includes arbeid. Vi benytter også anledningen til å få innspill til faglig rapportering og ta opp spørsmål i tilknytning til økonomisk rapportering. Vår erfaring er at denne formen for jevnlig kommunikasjon bidrar til god involvering av partnere. Vi kan raskt adressere deres tilbakemeldinger, og vi får også verdifulle innspill til hvilke spor arbeidet med Include setter i deres organisasjon.

Høsten 2022 hadde Include-ledelsen også fysiske enkeltmøter med hver av våre forskningspartnere/-enheter ved UiO og deres forskere som deltar i Include. (Møtet med UiT i Tromsø ble holdt digitalt.) Formålet med denne runden var å styrke kontakten med og mellom forskerne, avklare forventninger og løfte faglige og praktiske spørsmål. Det kom mange gode innspill til videre arbeid. Vi fikk i enda sterkere grad forankret rutiner i forbindelse med prosjektarbeid og rapportering.

Includes rapportserie og notat-serien Resultater og anbefalinger

Include har etablert to skriftlige typer utgivelser for formidling av forskningen. I 2021 lanserte vi serien «Resultater og anbefalinger». Der presenteres korte sammendrag av resultater fra Includes forskning, rettet mot beslutningstakere. Includes rapportserie som ble lansert i 2022, har et noe lengre format og er rettet mot våre partnere og andre relevante beslutningstakere og samfunnsaktører. Her presenteres tematikken, resultater og anbefalinger i et populærvitenskapelig format. Vi utga ti «Resultater og anbefalinger» i 2022 og fem Include rapporter.

Includes rapport 5/2022

Includes «Resultater og anbefalinger» og rapporter 2022

Tema	Serie	Nummer
Behandling av rettferdighetsproblemer i byvekstvalene	Resultater og anbefalinger	01/2022
Kjønnsperspektiver på rettferdig omstilling	Resultater og anbefalinger	02/2022
Ny nettleiemodell for norske husholdninger	Resultater og anbefalinger	03/2022
Bioenergi frå skogen i den grønne omstillinga i Noreg – balanse mellom produksjon og andre samfunnsinteresser	Resultater og anbefalinger	04/2022
Muligheter for solenergi i boligselskaper i Norge, Danmark og Sverige	Resultater og anbefalinger	05/2022
Energy Ageism – er alder en eksklusjonsfaktor i Norges energiomstilling?	Resultater og anbefalinger	06/2022
Tatt av vinden? Endring i norske kommuners holdninger til vindkraft	Resultater og anbefalinger	07/2022
Bærekraftig arealbruk i kommuner med lav befolkning	Resultater og anbefalinger	08/2022
Det er lettere å snakke om klima i byen enn på bygda – en undersøkelse av folkevalgtes oppfatninger	Resultater og anbefalinger	09/2022
Attraktive og bærekraftige lokalsamfunn – Grønne soner	Resultater og anbefalinger	10/2022
Lokale initiativer for bærekraftig forbruk: Asker kommune	Rapport	1/2022
Lokalt partssamarbeid for bærekraft i kommunesektoren. Et notat om tillitsvalgtes rolle i det kommunale klima- og miljøarbeidet	Rapport	2/2022
Det er lettere å bevare tiurleik i småskalaproduksjon	Rapport	3/2022
Kommuner som pådrivere for korteste kretsløp. En studie om lokalmat i Tromsø kommune	Rapport	4/2022
Lokale energimuligheter. Rapport fra en casestudie av energi-initiativ på Utsira	Rapport	5/2022

09

Innovasjon og spor av Include

Innovasjon og spor av Include

«Vi har behandlet og godkjent fremdriftsrapporten for 2022. Den gir et godt bilde av aktiviteten i 2022. Det er veldig positivt at dere skriver så fylldig og konkret om samarbeidet med brukerpartnerne og hvordan disse bruker kunnskap fra Include for å utvikle virksomheten sin. Det er ikke alltid så lett å beskrive dette for samfunnsvitenskap, men dere gjør det på en god måte. Veldig bra et dere er så aktive med nye søknader og at dere lykkes så bra.»

Tone Ibenholt, Norges forskningsråd 16. desember 2022

Etter tre års virksomhet begynner forskningen i Include å sette spor, både blant våre deltakende partnere og i omkringliggende virksomheter. Som et samfunnsvitenskapelig forskningscenter er det viktig å ha et bevisst forhold til innovasjonsbegrepet. Rapporteringsstrukturen til vår hovedfinansør, Forskningsrådet, er preget av et språk som først og fremst er utviklet for å måle virkninger av tekniske FME-er, som blant annet innebærer å telle nye patenter, som er mindre relevant i samfunnsforskningen. Vi legger derfor vekt på å begrunne hvordan vi arbeider med og teller innovasjoner.

En viktig hensikt med Includes tette samarbeid med partnere og andre beslutningstakere er at praksisnær forskning skal føre til innovasjon (se kapittel 5 for beskrivelse av partnerstyrte prosjekter, som retter seg direkte mot praksis, påvirkning og innovasjon).

Vi regner innovasjon som nye eller forbedrede løsninger eller kunnskap som enten kan brukes på mikronivå eller på makronivå. Med referanse til CenSES Innovasjonsstudie 2019 anser vi at kunnskapen kan medføre *direkte* forslag til konkrete endringer eller gi en *indirekte* bakgrunnsforståelse som åpner for endringer. De nye eller forbedrede løsningene/kunnskap kan både brukes på mikronivå (for en enhet eller enkeltperson) eller på makronivå (som krever endringer på tvers av flere interessenter, gjerne mellom privat, offentlig, sivil sektor og befolkning). Denne definisjonen gir rom for å fange opp de ofte mer indirekte og/eller systemiske innovasjonene som kan komme ut av samfunnsvitenskapelig forskning. Vi bruker denne definisjonen når vi rapporterer på resultatindikatorer for innovasjon, som inkluderer effekter eller spor av Include ('impact'). Tabellen under viser en oversikt over innovasjoner i Include 2022. Vi kommenterer enkelte av innovasjonene ved å gjengi organisasjonenes egne uttalelser.

Rapporterte Include-innovasjoner i 2022

Innovasjonstelling Include 2022	
Introduksjon av nye/forbedrede metoder/modeller/teknologi for verdiskapning	
Organisasjoner/institusjoner (bedrifter) utenfor prosjektet som vi har påvirket	
1	Lede Nett AS – Samarbeid med Include-forskere påvirket utformingen av ny nettleie-tariffmodell
2	Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) – Bestilte rapport fra Include om muligheter og barrierer for klimaomstilling i distriktene
3	Education International – Utdanningsforbundet har tatt inn Include-perspektiver om rettferdig omstilling i innspill til internasjonal rapport fra EI om utdanning for bærekraftig utvikling
4	Stortinget – Et av forslagene fremmet av Høyres stortingsgruppe om solenergi, som fikk flertall i Stortinget, er i tråd med anbefalinger fra Includes forskningsprosjekt om solenergi i borettslag
Organisasjoner/institusjoner i prosjektet som vi har hatt "indirekte" impact på (påvirkning på prosesser osv)	
5	Forbrukerrådet – Includes arbeid med energifattigdom har vært avgjørende inn i strategi og påvirkningsarbeid overfor reguleringsmyndigheten i lys av strømkrisen
6	Asker kommune – Include har deltatt aktivt i Askers prosjektgruppe for ombruk og bidratt til økt forståelse i prosjektgruppen av behov hos og spenningslinjer mellom ulike aktører i kommunen
7	Miljødirektoratet – Forskning fra Include om energirettferdighet brukt som kunnskapsgrunnlag for diskusjoner rundt støtteordninger til omstilling (Klimasats og Enova)
8	Tromsø kommune – Includes forskning på bynært landbruk og korteste kretsløp for mat brukes som kunnskapsgrunnlag for Tromsø kommunes arbeid med revidering av kommunens landbruksplan
9	Viken fylkeskommune – Includes metodikk for gruppearbeid har blitt tatt i bruk i Vikens regionale planarbeid
Organisasjoner/institusjoner i prosjektet som vi har hatt «direkte» impact på (konkrete strategidokument/aktiviteter osv)	
10	Universitetet i Oslo – Elementer av Includes miljø- og reisestrategi har blitt tatt opp av Senter for utvikling og miljø, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, og i UiOs nye reise-policy og reisebyråavtale. Include bidrar også aktivt til UiOs bærekraftarbeid, bla. Klimautvalget 2050 og tiltaksplan for klima og bærekraft

Rapporterte Include-innovasjoner i 2022

Innovasjonstelling Include 2022	
Nye aktører, aktiviteter, produkter	
Nye prosjekter i eksisterende organisasjoner (partnerstyrte prosjekter osv.)	
11	Tromsø kommune – På initiativ fra Tromsø kommune har Include gjennomført et prosjekt om bynært landbruk i Tromsø
12	KS – I samarbeid med Include har KS ledet et forprosjekt om småskalalandbrukets rolle i klima- og miljøomstilling, med planer om videre prosjekter
13	Lillestrøm kommune – I samarbeid med Include leder Lillestrøm kommune et prosjekt om bruk av spillteknologi i utdanning for bærekraft
14	Asker kommune – I samarbeid med Include leder Asker kommune et prosjekt om hvordan barn og unge kan involveres i klimaarbeidet i Asker
Nye prosesser som prosjektet har bidratt til	
15	Metodikk for gruppearbeid – videreutviklet av Include og tatt i bruk av Viken fylkeskommune
16	Grønt partssamarbeid i kommunesektoren – utvikling av tillitsvalgtes mulige rolle i klima- og miljøarbeid

Lede Nett AS (1): Økt fokus på kundeperspektiver i arbeid med nye nettariffer for strøm

«Utbyttet vi som nettselskap har hatt av samarbeidet med ForTa/Include-forskerne om den nye nettleien er, for det første, at fremhevingen av kundeperspektivet førte til en 'mer forsiktig' utforming av tariffen enn det som opprinnelig var tenkt. Forskerne delte funn fra intervjuer og understreket ting vi til dels var klar over, for eksempel at ikke alle kunder har mulighet til å være fleksible og at mange kan bli stresset av å skulle tilpasse seg store prisforskjeller mellom dag og natt. ... Behovet for forenkling ble i stor grad utslagsgivende for den modellen som nå er innført, med trappetrinn for hhv. kapasitets- og energiledd. Kapasitetsleddet i den nye tariffen gjør mesteparten av 'jobben' med å motivere til utflating av forbruket. Dette leddet er gradert og fastsettes ut fra et gjennomsnitt av kundens 3 høyeste målte uttak, hvilket innebærer at husholdningene betaler ut fra

hva de faktisk bruker av kapasitet og energi. Et annet eksempel omhandlet energileddet, der forskerne ga innspill om at det kan være nyttig for kundene å kunne bruke strøm billigere i helgene.»

Ivan Schytte, Lede Nett AS

Kommunal og distriktsdepartementet (2): Økt, intern bevissthet om klimaomstilling i distriktene

Høsten 2021 fikk Include-forskere i oppdrag fra Kommunal og distriktsdepartementet (KDD) å skrive en rapport som belyste muligheter og barrierer ved klimaomstilling i distriktene. KDD har i 2022 beskrevet hvilken betydning rapporten har hatt for deres arbeid:

«Etter at rapporten ble utarbeidet, ble politisk ledelse i kommunaldepartementet orientert om funnene i rapporten i et notat. Dette notatet ble også sendt til embets-

Foto: piquesels.com

verket i Klima- og miljødepartementet med rapporten som et vedlegg. Totalt sett kan vi si at notatet nok har gitt en faglig bevissthet i hvert fall i vår avdeling. Dette gjør at vi kan ta bedre valg når det kommer til prioriteringer.»

Utdanningsforbundet (3): Rettferdig omstillingsperspektiver tatt inn i internasjonalt arbeid på fagforeningenes rolle i bærekraftig utdanning

Utdanningsforbundet er del av den globale hovedsammenslutningen Education International (EI). I 2022 har de bidratt til en rapport fra EI med tittel «Educators on a Heating Planet. Shaping Education Unions' Vision for a Just Transition». EI har, i tillegg til utdanning for bærekraftig utvikling, rettferdig omstilling høyt på agendaen. Utdanningsforbundet har også bidratt i og aktivt formidlet resultatene fra et EI-prosjekt på fagforeningenes rolle: «Education for social change: The role of educational trade unions in addressing sustainable environmental development.» Her har forskerne sett på hvordan utdanning bidrar til sosiale endringer og 'grønn omstilling'.

Stortinget (4): Vedtak om solenergi vedtatt – fulgte Includes anbefalinger

Forskere i Include har undersøkt muligheter og barrierer for å bygge ut solenergi i boligselskap i Norge. Basert på dette, publiserte de et notat (Resultater og anbefalinger 05/2022) som peker på ulike hindre for å bygge solenergi i borettslag, blant annet manglende mulighet til å dele strømmen mellom beboerne i en blokk og mellom flere bygninger. Erfaringer fra Danmark og Sverige har vist

at mulighet til fellesmåling i borettslag er en viktig forutsetning for at borettslag skal kunne installere solenergi. Videre påvirker manglende mulighet til å fordele kraften mellom flere bygg lønnsomheten i prosjekter. Notatet medførte medieoppmerksomhet med to artikler i Teknisk Ukeblad, og i oktober 2022 la Høyres stortingsgruppe frem flere forslag blant annet knyttet til sol, som fikk flertall i Stortinget. Ett av forslagene var særlig i tråd med Includes anbefalinger:

«Stortinget ber regjeringen vurdere et midlertidig eller tidsbegrenset fritak fra konsesjonsplikt for å etablere lavspenningsledninger til nabobygg for salg av kraft.»

Dette forslaget går i retning av at det skal bli lettere å dele kraft mellom flere bygg i samme nabolag, og at et tidligere forslag som ble lagt frem av Reguleringsmyndigheten for energi (RME) og Skatteetaten (som begrenser deling av strøm til ett bygg) utvides til også å omfatte flere bygg i et nabolag eller borettslag. Vedtaket innebærer at regjeringen skal se på saken, men forslagene som ble vedtatt var ikke bindende.

Forbrukerrådet (5): Økt faglig tyngde på energisårbarhet gjennom samarbeidet i Include

Forbrukerrådet trekker fram at Includes arbeid har påvirket hvordan de jobber med energisårbarhet:

«Med de økende strømprisene har energifattigdom i Norge blitt et stadig mer akutt samfunnsproblem.

Vi i Forbrukerrådet har fått nye perspektiver og verdifull kunnskap om energisårbarhet gjennom vår deltakelse i Include og deres nettverk av forskere som jobber med strøm. Dette har påvirket vår egen strategi med hensyn til hvordan vi selv jobber med tematikken. Forbrukerrådet har laget et notat om sårbare strømkunder og jobbet aktivt for at reguleringsmyndigheten har foreslått å redusere påslaget på strøm til forbrukere som mottar leveringspliktig kraftleveranse fra netteier (såkalt pliktstrøm). Over tid har deltakelsen i Include vært avgjørende for oss med hensyn til å gjøre oss trygge på at våre anbefalinger er faglig fundert.»

Andreas Strandskog, Forbrukerrådet

Asker kommune (6) forståelse for behov og spenningslinjer i forbindelse med forbruk og ombruk

I Include-prosjektet *Bærekraftig forbruk og ombruk* framhever Asker kommune følgende:

«Siden høsten 2021 har prosjektleder Ulrikke Wethal deltatt i prosjektgruppen som jobber med etableringen av et ombrukssenter og en digital plattform for ombruk i Asker kommune. Prosjektgruppa har hatt ukentlige møter og Wethal har deltatt aktivt i diskusjonene og delt innsikter fra forskningslitteraturen og egen datainnsamling med husholdninger, ombruks- og næringsaktører. Dette kunnskapsgrunnlaget har vært et viktig bidrag til konseptutviklingen og økt forståelsen for behov hos og spenningslinjer mellom ulike aktører (inkludert befolkningen) i Asker kommune.»

Miljødirektoratet (7): Økt bevissthet om rettferdig omstilling hos norske kommuner

Miljødirektoratet framhever at rettferdig omstilling i økende grad er i kommunenes bevissthet som en del av klimaomstillingsarbeidet. Miljødirektoratet og Enova har begge støtteordninger for klimatiltak, og i Klimasats vektlegges reduksjon av klimagassutslipp og omstilling til lavutslippssamfunnet. Men Miljødirektoratet oppfordrer også kommunene til å oppgi andre positive effekter. Flere kommuner oppgir for eksempel i søknader til Klimasats at sirkulærøkonomiske tiltak kan gi arbeidstrening til dem som skal inn i arbeidslivet igjen. Andre positive effekter kan være bedre helse ved areal- og transporttiltak, hvor for eksempel kommuner har fått Klimasats-midler til el-sykkelsatsing. I møter og kommunikasjon om disse støtteordningene og rettferdig omstilling har forskning fra Include blitt brukt som kunnskapsgrunnlag.

Tromsø kommune (8, 11): Relevans av bynært landbruk og revisjon av landbruksplan

Include-forskeres arbeid med bynært landbruk som klima- og miljøomstillingsstrategi har gitt viktige innspill til Tromsø kommunes arbeid med landbruk og landbruksplanen. 'Bynært landbruk' kom i stand som et Include-prosjekt ledet av Tromsø kommune og resulterte i en Include-rapport (nr 4/2022). Kommunen ønsker å ta med rapporten til politisk orientering i kommunen. Representanter fra seksjon for Klima, miljø og landbruk i Tromsø kommune uttaler:

«Studien om kortreiste kretsløp for mat, som ble gjennomført av Include forskerne fra UiT og SUM i tett samarbeid med vår avdeling, har gitt oss viktige innspill til vårt arbeid mot landbruket og spesifikt til revidering av landbruksplanen vår. Rapporten fra studien hjelper oss til å se relevans av lokalmat i et bærekrafts- og klimaomstillingsperspektiv. Den gir oss også et faktagrunnlag i videre diskusjoner, og belyser hvordan vi kan ta en rolle og samarbeide bedre på tvers i kommuneorganisasjonen for å fremme kortreiste matkretsløp. Vi ønsker å ta med rapporten til politisk orientering i kommunen og at forskerne bak presenterer den.»

Viken fylkeskommune (9, 15): Ny metodikk for gruppearbeid tatt i bruk

Viken fylkeskommune var medarrangør for Include Partnerforum i april, der en *ny metode for gruppediskusjoner* ble utprøvd med suksess. Include har videreutviklet en metodikk for gruppearbeid basert på en grunnstruktur utviklet av forskere fra NIBR og OsloMet. Metoden lar grupper sirkulere til ulike moderatorer, der de får høre oppsummeringer av den forrige gruppens konklusjoner, i følgende sekvens: utfordringer, eksisterende kunnskap, ressursbehov for å oppnå mer rettferdig tilgang til systemet og hva bør man begynne med/slutte å gjøre for å oppnå rettferdig tilgang til systemet? Viken har tatt i bruk metoden i egen virksomhet. En Include-forsker er også medlem av ekstern referansegruppe for utarbeidelse av regional planstrategi for Viken.

Nærmere om metodikken, her med transportsystem som eksempel: Tanken bak gruppearbeidet er å dekke over mange samfunnsfelt innen en gitt sesjon, for eksempel et seminar, samtidig som arbeidet struktureres og det gir et materiale å arbeide ut fra i etterkant. Metodikken er bygget på en 4x4-struktur. De fire spørsmålene i den horisontale raden i figuren under er lik fra gang til gang, mens samfunnsfeltene som skal dekkes i den horisontale raden til venstre vil avhenge av hva man er interessert i å

Ny metodikk for gruppearbeid

Tema	Runde 1: Utfordring	Runde 2: Kunnskap	Runde 3: Ressurser vi kan spille på	Runde 4: Hva må vi gjøre/slutte å gjøre
Rettferdig tilgang til transportsystemet	Gruppe 1	Gruppe 4	Gruppe 3	Gruppe 2
Rettferdig fordeling av stedsutviklingens negative konsekvenser	Gruppe 2	Gruppe 1	Gruppe 4	Gruppe 3
Innbyggerinvolvering i utvikling av areal- og transportsystemet	Gruppe 3	Gruppe 2	Gruppe 1	Gruppe 4
Nødvendige tilpasninger når klimatiltak skal innføres på mindre steder	Gruppe 4	Gruppe 3	Gruppe 2	Gruppe 1

jobbe med i sesjonen. Figuren er hentet fra gruppearbeidet som ble arrangert på Include Partnerforum 27.04.22.

Gangen i gruppearbeidet, med eksempel på tema, Rettferdig tilgang til transportsystemet:

- Moderator for dette temaet tar imot gruppe 1 for diskusjon om *utfordringer* knyttet til rettferdig tilgang til transportsystemet. Moderator skriver ned kulepunkt og foreslår mot slutten av bolken (f.eks. 10 minutter) et sett med punkt som skal tas med videre.
- Moderator tar imot Gruppe 4, oppsummerer kort hva som har blitt sagt om utfordringer og ber gruppe 2 diskutere *hva slags kunnskap man har om dette temaet*. Igjen foreslår moderator et sett med punkt som tas videre.
- Moderator oppsummerer kort hva gruppe 1 og 4 har sagt og ber gruppe 3 fokusere på *ressurser som kan brukes til å oppnå mer rettferdig tilgang til transportsystemet*.
- Til sist får Gruppe 2 kort presentert hva de tre andre gruppene har sagt om temaet. Denne gruppen bes om å *fokusere på hva man må begynne/slutte å gjøre* for å oppnå en mer rettferdig tilgang til transportsystemet.

Moderator oppsummerer til slutt kort i plenum hva de fire gruppene har sagt om utfordringer, kunnskap, ressurser og hva man må begynne/slutte for å oppnå en mer rettferdig tilgang til transportsystemet. Tilsvarende gjøres for de tre andre temaene. Notatene fra de fire moderatorene renskrives og sendes som kulepunkt til deltakerne i gruppearbeidet.

Includes miljøstrategi påvirker UiO (10)

Includes egen miljøstrategi har fått mye oppmerksomhet i 2022. Ledelsen ved UiO har benyttet strategien som inspirasjon for sitt arbeid, og ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi (ISS) har den påvirket utformingen av miljøstrategi og reisepolicy. Ansatte ved Seksjon for innkjøp sentralt ved UiO har uttrykt at de vil ta i bruk Includes miljøstrategi samt øvrige innspill fra Include når de skal stille miljøkrav i forbindelse med anbudsrunder for valg av UiO sitt kommende reiseselskap. Seksjon for innkjøp uttalte: «Vi kommer til å rette blikket mot miljø både i revideringen av reisepolicy, men også i anbudet og her ser jeg at deres egen reisepolicy og miljøstrategi vil brukes som en inspirasjon» Include spilte også inn et erfaringsdokument basert på bestilling og gjennomføring av gruppetogreise til Durham, der vi pekte på behovet for å få tilsendt tilbud på togreiser like raskt som flyreiser, at oppsett av reiserute må være gjennomførbart og presentert i et oversiktlig format, at indirekte CO₂-utslipp må inkluderes,

↑ Togbytte i Brussel på vei hjem fra konferanse i Durham

både for togreiser og flyreiser, og at reiseselskapet må kunne tilby konkurransedyktige priser på hoteller i Europa, inkludert lavpris-hoteller.

Includes forskere som er knyttet til Det utdanningsvitenskapelige fakultet (UV) ved UiO har bidratt til UVs nye bærekraftstrategi. Strategien reiser eksplisitt spørsmålet om hvordan utdanning kan øke studenters handlingsberedskap i utviklingen av bærekraftige samfunn. Strategien ser bærekraft i sammenheng med endringer i betingelser for læring og undervisning, økende digitalisering og informasjons-mangfold og endring i kunnskap, verdier og normer. UVs strategi er fundert på et bredt bærekraftbegrep og peker mot bærekraft som et problemkompleks som har betydning for flere utdanningsvitenskapelige forskningsfelt, praksisfelt og for samfunnets mulighet for omstilling og innovasjon, og ikke minst for studieprogrammene som utdanner studenter som også vil møte utfordringene i sine yrkesliv. Endring er tett knyttet til kunnskapsutvikling, innovasjon og det å ta kunnskap i bruk. Include bidrar også aktivt til UiOs bærekraftarbeid, blant annet via Klimautvalget 2050 og Tiltaksplan for klima og bærekraft.

Nye, øvrige prosjekter ledet av partnerne (12, 13, 14)

Forskerne og partnerne samarbeidet tett i en rekke prosjekter ledet av partnere: *Småskalalandbrukets rolle i klima- og miljøomstillingen* (KS) og *Spillet om klima* (Lillestrøm kommune) samt *Ung klimaledelse* (Asker kommune), som har bidratt til flere innovasjoner for å unngå skinnmedvirkning og for å utvikle en modell som fremmer medborgerskap for barn og unge i Asker.

Grønt partssamarbeid i kommunesektoren (16): Lokale tillitsvalgtes mulige rolle i klima- og miljøarbeid

I tett samarbeid mellom flere fagforbund, KS og Include-forskere arbeides det med å utrede og utvikle lokale tillitsvalgtes rolle i kommunalt klima- og miljøarbeid og hvordan miljø-, klima- og bærekraftarbeid kan integreres i det lokale partssamarbeidet i kommunene. En rapport om dette nybrottsarbeidet er utgitt (Include Rapport 2/2022). Prosjektet, 'Grønt partssamarbeid i kommunesektoren', har en rekke partnere som sitter tett på arbeidet om tillitsvalgtes rolle i det kommunale klima- og miljøarbeidet (Utdanningsforbundet, Fagforbundet, NITO og KS).

Øvrige innovasjoner og tegn på spor av Include

Spor hos TreFokus

TreFokus nevner i mange sammenhenger at de er partner i Include. Dette inngår i deres totale bærekraftsarbeid. TreFokus uttaler:

«Vi har de senere årene forsøkt å bli en mer «komplett aktør» i forhold til bærekraftig byutvikling. Ikke bare være opptatt av bærekraftig byggeri, men også alt det som skjer «mellom byggene». I denne sammenheng er Include en fin arena og en bra kraftsamling.»

Include har nytteverdi for Viken kommunes Klimabarometer

Viken fylkeskommune var partner i Klimabarometer 2022 og fikk spille inn fem egne spørsmål til undersøkelsen, som utføres av Kantar. Spørsmålene fra Viken ble utarbeidet i samarbeid med Include-forskere i forbindelse med Klimabarometer 2021, og to av disse ble videreført i 2022.

SAMSKAPET: Utvikling av digital plattform for samskaping

Kommunikasjonsmedarbeiderne i Include (ved SUM og CICERO) er, sammen med leder av WP4, i gang med å lage en nettløsning for å presentere funn fra senteret som kan danne grunnlag for erfaringsutveksling, deling og samskaping. På bakgrunn av arbeidet med en slik *Plattform for samskaping* ble det søkt og innvilget støtte fra UiO til forskningsinfrastruktur. SAMSKAPET, som denne infrastrukturen er kalt, er en ny kategori digital infrastruktur for utdannings-, samfunnsvitenskapelig og tverrfaglig forskning. Den skal støtte ulike faser av og metoder for samskaping.

Samskaping er basert på at ulike sektorer, som offentlige, private og frivillige organisasjoner utvikler løsninger gjennom langvarige og likeverdige samarbeidsrelasjoner. Her har UiO en sentral rolle og ambisjon om å styrke dialogen med omverdenen og arbeide for at kunnskap tas i bruk. Søknaden springer ut av punktet i UiOs Strategi 2030 om at UiO skal bidra til bærekraftig samfunnsutvikling og grønn omstilling.

Samskaping har til nå ikke vært støttet av egen forskningsinfrastruktur på det humanistiske og samfunnsfaglige feltet, og søknaden innebærer derfor pionerarbeid på feltet. Samskaping er særlig relevant for gjenstridige problemer ('wicked problems') vi står ovenfor som samfunn. I søknaden legges vekt på arbeidet med klima- og energiomstilling, demokratisk fornyelse, og gjennomgripende skoleutvikling knyttet til utdanning for bærekraftig utvikling. Dette er tema som spenner svært vidt, og som derfor gir verdifulle og ulike innspill til hvordan en slik infrastruktur bør utformes.

Arbeid med innovasjon gjennom publiseringsarbeid og nettverk

En Include-forsker på engelsk side er medredaktør for det nystartede tidsskriftet "Nordic Journal of Innovation in the Public Sector", som hadde sin første utgivelse i november 2022. Ph.d.-gruppen i Include er i gang med et felles, konseptuelt arbeid om sosial rettferdighet og inkludering. Include rekrutterte to offentlige ph.d.-er og én nærings-ph.d. i 2022, som forventes å bidra til innovasjon. Vi vil fortsette arbeidet i partnernære prosjektet samt rekken med Include Partnerforum for å sikre videre innovasjon.

10

Vedlegg

VEDLEGG A

Pågående prosjekter

Pågående prosjekter i 2022. Master- og sommerprosjekter er ikke inkludert.

Energisystemer i endring (WP1)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partner
Flexeffect: Muliggjørende og begrensende faktorer	Forstå hvordan ulike husholdningsgrupper forstår og benytter tilgjengelig informasjon om nett-tariffer og forbruk og deres holdninger til kapasitetsprising.	Hanne Sæle SINTEF Energy Research, CICERO, Viken, NVE, Istad Nett, Forbrukerrådet, Energi Norge
Flexeffect: Erfaringer fra pilotprosjekter	Undersøke hvordan ulike virkemidler for å utjevne strømbruk påvirker ulike husholdningsgruppers strømbruk over døgnet, energipraksis og motivasjon for energisparing.	Karina Standal, CICERO, SUM (UiO), Otago University, Viken, NVE, Istad Nett, Forbrukerrådet, Energi Norge
Flexeffect: Kommunen som energipioner	Forklare hvorfor en kommune blir energipioner, identifisere barrierer i denne prosessen og klargjøre hvordan barrierene er håndtert.	Tor Håkon Jackson Inderberg, FNI, CICERO, SUM (UiO), Kongsberg Kommunale Eiendom
Flexeffect: Fleksibel strømbruk i Norge og Sverige – en sammenlikning	Undersøke hvordan nasjonale reguleringer for utjevning av strømbruk over døgnet er utviklet i Norge og Sverige og belyse politisk gjennomførbarhet av ulike virkemidler for utjevning av strømbruk.	Tor Håkon Jackson Inderberg, FNI, Lund University, NVE, Viken, Istad Nett, Forbrukerrådet
Energifattigdom i Norge	Styrke forståelsen av energifattigdom, og generere kunnskap om årsaker, konsekvenser og avbøtende alternativer til energifattigdom for norsk kontekst.	Tor Håkon Jackson Inderberg, FNI, SSB, SUM, CICERO, Durham University, Forbrukerrådet Klimastiftelsen, NBBL, Viken FK
Strømtøtte i Skandinavia	Bidra med kunnskap om: den mer detaljerte utformingen av strømtøtte ordningene i Norge, Sverige og Danmark; bakgrunnen for landenes valg med hensyn til utforming av ordningene; og i hvilken grad og hvordan ulikheter i design av ordningene påvirker evnen til å nå både utsatte grupper og realisere mål om klimaomstilling.	Jørgen Wettestad, FNI, STV (UiO), NVE, Viken FK, Troms Kraft, Istad nett, Forbrukerrådet, Solenergiklyngen

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partner
Departementers styring av arbeid med klima og utslippsreduksjoner i underliggende etater	Bidra med kunnskap om i hvilken grad og hvordan arbeid med klima og utslippsreduksjoner inngår i departementenes styring av statens direktorater; og undersøke hva som forklarer variasjonen både innad i departementene og mellom departementene når det gjelder vektleggingen av klimaarbeid og utslippsreduksjoner i tildelingsbrev og instruksjoner til underliggende direktorater.	Lars Gulbrandsen, FNI. Brukerpartnere ønskes.
Windaccept	Utvikle en ny metodologi for å integrere levekårsaspekter og andre sosiotekniske parametre i energisystem-modellering. Dette vil kunne bidra til å definere sosialt aksepterte scenarier for fornybar energi i Norge og samtidig gi en bedre forståelse for hvordan Europa kan oppnå avkarbonisering.	Paola Velasco Herrejón, UiO
Clean energy package (CEP)	Kartlegge norske politikeres og relevante aktørers perspektiver på CEP og gjennomføringen av denne og identifisere effekter av CEP for norsk fornybarsektor samt lokale energiløsninger.	Kacper Szulecki SUM (UiO), FNI, Solenergiklyngen
Bærekraftige energipraksiser (PhD)	Undersøke hvordan ulike husholdninger bruker strøm i hverdagen og si noe om hvordan forskjeller eller likheter i hverdagslig bruk av strøm kan forstås gjennom det teoretiske rammeverket til energirettferdighet.	Eivind Hjort Matthisen, FNI
Sosiale faktorer i energisystem-modellering (PhD)	Undersøke hvordan sosiale aspekter ved energisystemer kan integreres i teknisk-økonomisk modellering av energi- og kraftsystemer for å fremme sosialt rettferdig design av slike systemer.	Oskar Vågerö, ITS (UiO)
Energifattigdom (PhD)	Forstå sentrale årsaker til, erfaringer med og håndtering av energifattigdom i norske husholdninger, og effekten av gjeldende og alternativ politikk til å redusere problemet.	Karianne Krohn Taranger, FNI

Steder i endring (WP2)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partnere
Byplanlegging etter koronakrisen	Undersøke konsekvensene av COVID-19 på økonomi, mobilitet, velvære og helse i ulike befolkningsgrupper og steder i Oslo-området, samt mulige endringer i mål, planer og strategier blant offentlige og private byutviklingsaktører som arbeider med å utvikle en kompakt og bærekraftig by.	Lars Böcker, TØI, ISS (UiO), A-lab, Viken FK
Byspredning	Vurdere myndigheters muligheter til å styre arealutvikling i klimavennlig retning på en sosialt rettferdig måte.	Aud Tennøy, TØI, Lillestrøm, A-lab, Helsedirektoratet, Ullensaker, Viken FK
Elektriske kjøretøy og prosumenter	Undersøke geografisk distribusjon av elbileier-skap/bruk og installasjon av solceller, mulige sammenhenger mellom disse, samt sammenheng med sosioøkonomisk status og romlige faktorer som tetthet og boligtype.	Lars Böcker, TØI, FNI, Istad Nett, Viken FK, FIVH, Solenergiklyngen
Virkelig offentlig byrom	Undersøke eksisterende offentlige og halv-offentlige rom med søkelys på hvordan de rammer inn og legger til rette for sosiale praksiser, om de er sosialt inkluderende og bidrar til stedsidentitet og mulighetene for å utvikle sosialt inkluderende byrom.	Per Gunnar Røe, ISS (UiO), Bærum, Lillestrøm, A-lab, Oslo, Viken FK, Trefokus
Masseforvaltning	Studere styrende prinsipper og etablerte praksiser rundt masseforvaltning for å bidra til mer sirkulære løsninger.	Bjørnar Sæther, ISS (UiO), IOR (UiO), Civitas, Hurdal, TreFokus, Viken FK
Vestre Billingstad	Bidra til å utvikle Vestre Billingstad til et sosialt inkluderende og miljøvennlig boligområde.	Asker, ISS (UiO), IPED (UiO), SUM (UiO), insam, eiendomsutviklere, mobilitetsaktører, Future Built
Kvardagsliv under COVID-19	Forstå i hvilken grad og på hvilke måter koronakrisen har forsterket eller endret husholdningers rutiner og vaner knyttet til reise, mat og fritid.	Arve Hansen, SUM (UiO), Helsedirektoratet, TØI
Bærekraft og forbruk	Forstå forbruk som en del av hverdagslivets geografier og praksiser, inkludert hvordan produksjon og provisjonssystem påvirker forbruksmønstre.	Arve Hansen, SUM (UiO), FIVH, Spire
Bærekraftig proteinforbruk (PhD)	Kartlegge barrierer og muligheter for å oppskalere bærekraftig proteinbruk i norske husholdninger.	Johannes Volden, SUM (UiO)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partnere
Inkluderende byrom (PhD)	Undersøke hva som utgjør velfungerende og gode byrom i nylig etablerte urbane boligområder.	Sigrid Jerpstad, Rambøll Management Consulting/ISS (UiO)
Staten som system-bygger for elektrisk infrastruktur i transportsektoren (PhD)	Undersøke hvilken rolle staten har tatt som system-bygger i overgangen til elektrisk infrastruktur i transportsektoren og eventuelle forskjeller mellom Norge og Sverige.	Daniel Molin, Miljødirektoratet/ISS (UiO)
Boligmobilitet og flyttemønstre (PhD)	Undersøke hvordan boligmobiliteten og flyttemønstre har endret seg sosialt og romlig for innbyggere med ulike former for kapital og i ulike husholdningssituasjoner.	Marieke van den Star, ISS (UiO)

Kommuner som endringsaktører (WP3)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partnere
Klimabudsjett	Undersøke hvordan klimabudsjett som ledelsesverktøy, kan bidra i norske kommuners omstillingsprosesser mot lavutslippssamfunn.	Mette Talseth Solnørdal, UiT, SUM (UiO), Civitas, Oslo, Tromsø, Miljødirektoratet, Troms og Finnmark FK, KS, Solenergiklyngen, Viken FK, Lillestrøm, Bærum, Ullensaker
Grønt partssamarbeid	Undersøke potensial for å inkludere spørsmål om bærekraft og klima i kommunale arbeidslivsrelasjoner.	David Jordhus-Lier, ISS (UiO), KS, Utdanningsforbundet
Bærekraftig forbruk og ombruk	Undersøke hvordan lokale initiativ for bærekraftig forbruk forstås og brukes av innbyggerne, samt hvilken rolle kommunen har og kan ha i å tilrettelegge for utvikling og utvidelse av disse.	Ulrikke Wethal, SUM (UiO), Oslo, Asker, Spire, Miljødirektoratet, FIVH, Viken FK
Kortreist mat	Undersøke om og på hvilken måte lokalmat kan bidra til klima- og miljøomstilling og kommunens rolle i arbeidet.	Hege Westskog, SUM (UiO), CICERO, UiT, insam, KS, Tromsø, Hurdal, Oslo, Spire, A-lab
Medvirkning	Bidra med ny kunnskap om forholdet mellom perifere områder i mellomstore byer og byen selv når det gjelder initiering og implementering av klimaomstillingstiltak med tanke på sosiale effekter og medvirkning.	Sigrid Stokstad, Institutt for offentlig rett (UiO), SUM (UiO), IPED (UiO), ISS (UiO) Ullensaker, Lillestrøm, Asker, A-lab, Viken FK

Kommuner som endringsaktører (WP3)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partnere
Bærekraftig arealbruk i kommuner med lav befolkning	Undersøke nasjonale myndigheters delegering av forventninger, ansvar og ressurser til mindre kommuner tilknyttet klimavennlig arealbruk, hvordan kommunene jobber med dette, hvordan kommunene opplever de statlige forventningene og virkemidlene, og hvilke implikasjoner dette arbeidet har for sosial rettferdighet på lokalnivået.	Anders Tønnesen, CICERO, SUM (UiO), Troms og Finnmark FK, Viken FK
Survey befolkning	Undersøke husholdningers oppfatninger og holdninger til lokalt klimaarbeid og hvordan dette varierer med tanke på blant annet sosio-demografiske variable og verdigrunnlag.	Marianne Aasen, CICERO, SUM (UiO), Miljødirektoratet, Helsedirektoratet, Asker, Bærum, FIVH, Oslo
Småskalalandbruk	Belyse hvordan småskalaliv leves der deler av livsgrunnlaget hentes fra lokale skogs- og jordressurser og om og på hvilken måte småskalalandbruk bidrar til bærekraftig lokalsamfunnsomstilling.	Kjetil Bjørklund, KS, SUM (UiO), CICERO Spire, Viken FK, Trefokus
Rettferdige avgifter	Undersøke hvordan tilbakebetalingssystemer for karbonavgifter påvirker virkningen av karbonavgiftene og virkningen på investeringer i grønn teknologi samt bidra til et bredere kunnskapsgrunnlag om fordelingsvirkningene av prising av klimautslipp mer generelt.	Katinka Holstmark, UiO, TØI
Sirkulærøkonomi (PhD)	Undersøke hvordan kommuner kan oppnå en omstilling til sirkulær økonomi gjennom samarbeidsstyring.	Ingrid Christiansen, CICERO
Flernivåstyring byvekst (PhD)	Undersøke policy-prosesser i byvekst-avtalene med tanke på rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet.	Kirsten Hegsvold, TØI
Kommuner og samskaping (PhD)	Studere hvordan samarbeidsnettverk mellom aktører i og utenfor kommuneorganisasjoner bidrar til kommuners arbeid med klimaomstilling.	Iris Leikanger, SUM (UiO)
Klimabudsjett som verktøy for omstilling	Studere hvordan norske kommuner implementerer og arbeider med klimabudsjett som et verktøy for klimaomstilling.	Julie Høie Nygård, UiT

Intervensjoner (WP4) and Læring på tvers av landegrenser (WP5)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partnere
Ung klimaledelse	Bidra til omstilling til lavutslippssamfunnet gjennom økt medvirkning fra barn og unge og sikre at barn og unge får en reell stemme i utviklingen av nærmiljøene i Asker, i tråd med Barnekonvensjonen og Plan- og bygningsloven.	Ole Smørdal, IPED (UiO), Asker.
EVU i klimaomstilling	Undersøke betingelser og muligheter for at UiO kan tilby nye undervisningstilbud i omstillingskompetanse og -ledelse.	Ole Smørdal, IPED (UiO), ISS (UiO), Asker, EngageLab, KS
Hovinbyen: Sosial inkludering og samskaping i Hovinbyen	Bidra til omstilling til lavutslippssamfunnet gjennom økt medvirkning spesielt fra barn og unge og gjennom praksisutvikling relatert til medvirkning.	Ole Smørdal, IPED (UiO), CICERO, ISS (UiO), Spire, Pådriv, Oslo, Trefokus
Spillet om klima	Organisere et samarbeid om utvikling av et klimaspill for kommunesektoren med formål om å utvikle e-demokrati spesielt for barn og unge i arbeidet med klimautfordringer i kommunen.	Sølvi Tellefsen, Lillestrøm, IPED (UiO), Insam, CICERO
PostDoc-prosjekt: digitale dialoger og samskaping	Skape nye arenaer for å engasjere barn og unge i arbeid med autentiske problemer som gjelder omstilling til lavutslippssamfunnet for å bygge ny kunnskap sammen som bidrar til fremskritt i klasseromsfelleskapets kunnskap, men også i et større samfunnsperspektiv.	UiO (IPED), Lillestrøm, Asker, Insam, Pådriv, Spire
Undervisnings- og læringspraksiser for bærekraftig utvikling (PhD)	Undersøke hvordan en læringsenhet i kommunen arbeider for å utvikle læreres undervisningspraksis for bærekraftig utvikling ved å involvere ulike aktører og forskjellige skoler i kommunen.	IPED (UiO), Asker, FIVH
Durham climate action plan	Undersøke hva vi kan lære av britiske kommuner om muligheter for mer inkluderende klimaplaner.	Chima Michael Anyadike-Danes Durham University, Durham County Council

Syntese, utdanning og kommunikasjon (WP6)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partnere
Includes miljøstrategi	Sørge for at Includes aktiviteter gjennomføres på en mest mulig miljøvennlig måte.	Hege Westskog, SUM (UiO)
Konseptutvikling	Utvikling av egnede konsepter for syntesearbeidet i Include.	Kacper Szulecki, SUM (UiO)
Dokumentering av samfunnseffekter	Utvikle metoder og rutiner for god dokumentasjon av Includes effekter på samfunnet.	Tanja Winther, SUM (UiO)
Ordlister Include	Bidra til klargjøring av sentrale begreper i Include for partnere og sentrale målgrupper og publisere noen sentrale og utvalgte begreper i norske oppslagsverk som Store Norske Leksikon for å nå et større publikum.	Per Gunnar Røe, ISS (UiO)

Avsluttede prosjekter

Master- og sommerprosjekter er ikke inkludert.

WP	Avsluttet	Tittel	Prosjektleder
WP1	2021	Gender energy transition	Karina Standal, CICERO karina.standal@cicero.oslo.no
WP1	2021	Bioenergi	Asbjørn Torvanger, CICERO asbjorn.torvanger@cicero.oslo.no
WP1	2022	Winds of change	Per Ove Eikeland, FNI (per-ove.eikeland@fni.no)
WP1	2022	Solceller i borettslag	Marie Byskov Lindberg, FNI (mblindberg@fni.no)
WP1	2022	Lokalen	Mikkel Vindegg (CICERO) mikkel.vindegg@cicero.oslo.no
WP1	2022	Grønn industri	Mari Lie Larsen, FNI (mllarsen@fni.no)
WP2	2021	Massedeponier	Bjørnar Sæther, ISS bjornar.sather@sosgeo.uio.no
WP2	2022	Bærekraftig byregional utvikling	Per Gunnar Røe, ISS (p.g.roe@sosgeo.uio.no)
WP2	2022	Bærekraftige boligprosjekter	Rolf Jacobsen, Gaia Arkitekter (rolf@gaiaarkitekter.no)
WP3	2022	Byvekstavtaler	Anders Tønnesen, CICERO, anders.tonnesen@cicero.oslo.no
WP3	2021	Lokal stedsutvikling – partnerledet prosjekt	Reidunn Mygland, insam reidunn@insam.no
WP3	2021	Klimaomstilling i distriktene	Hege Westskog, SUM, hege.westskog@sum.uio.no
WP3	2022	KK-nettverk	Kjetil Bjørklund kjetil.bjorklund@ks.no
WP3/ WP4	2021	Omstillingskompetanse – partnerledet prosjekt	Nina Solberg, insam nina@insam.no
WP3/ WP4	2021	Eksistensielle trusler fra klimaendringer: grunnlag for en transformativ læringsagenda	Jennifer Joy West, CICERO j.j.west@cicero.oslo.no
WP5	2022	Koronastrategier	Claire Dungey, Durham University (claire.e.dungey@durham.ac.uk)
WP6	2020	Reiseregistrering	Iris Leikanger, SUM iris.leikanger@sum.uio.no

VEDLEGG B

Personell

Forskere

Navn	Stilling	Institusjon	Kjønn	Arbeids-pakke
Tanja Winther	Professor, Head of Include	SUM, UiO	F	WP1
Hege Westskog	Senior Researcher, FME Coordinator	SUM, UiO	F	WP3
Arve Hansen	Researcher	SUM, UiO	M	WP2
Øyvind Sundet	Researcher	SUM, UiO	M	WP1
Kacper Szulecki	Researcher	ISV, UiO	M	WP1
Per Gunnar Røe	Professor	ISS, UiO	M	WP2
Bjørnar Sæther	Professor	ISS, UiO	M	WP2
Magne Flemmen	Professor	ISS, UiO	M	WP1
David Jordhus-Lier	Professor	ISS, UiO	M	WP3
Karen O'Brien	Professor	ISS, UiO	F	WP2
Ole Smørdal	Researcher	IPED, UiO	M	WP4
Anja Amundrud	Postdoc	IPED, UiO	F	WP4
Sigrid Stokstad	Researcher	IOR, UiO	F	WP3
Marianne Zeyringer	Associate Professor	ITS, UiO	F	WP1
Lene Foss	Professor	UiT	F	WP3
Mette Solnørdal	Researcher	UiT	F	WP3
Elin Anita Nilsen	Associate Professor	UiT	F	WP3
Camilla Houeland	Researcher	FAFO	F	WP3
Tor Håkon Jackson Inderberg	Research Professor	FNI	M	WP1
Jørgen Wettestad	Research Professor	FNI	M	WP1
Lars H. Gulbrandsen	Research Professor	FNI	M	WP1

Forskere

Navn	Stilling	Institusjon	Kjønn	Arbeids-pakke
Ole Kristian Fauchald	Research Professor	FNI	M	WP1
Jon Birger Skjærseth	Research Professor	FNI	M	WP1
Marie Byskov Lindberg	Senior Researcher	FNI	F	WP1
Per Ove Eikeland	Senior Researcher	FNI	M	WP1
Kendra Dupuy	Senior Researcher	FNI	F	WP1
Mari Lie Larsen	Research Fellow	FNI	F	WP1
Torbjörg Jevnaker	Research Fellow	FNI	F	WP1
Anders Tønnessen	Senior Researcher	CICERO	M	WP3
Monica Guillen-Royo	Senior Researcher	CICERO	F	WP3
Tom Erik Julsrud	Research director	CICERO	M	WP1
Nina Holmelin	Senior Researcher	CICERO	F	WP3
Marianne Aasen	Senior Researcher	CICERO	F	WP1
Mikkel Vindegg	Senior Researcher	CICERO	M	WP1
Karina Standal	Senior Researcher	CICERO	F	WP1
Asbjørn Torvanger	Senior Researcher	CICERO	M	WP1
Lars Böcker	Senior Researcher	TØI	M	WP2
Aud Tennøy	Research director	TØI	F	WP2
Petter Christiansen	Senior Researcher	TØI	M	WP3
Tanu Priya Uteng	Chief Researcher Officer	TØI	F	WP2
Katinka Holtmark	Senior Researcher	TØI/UiO	F	WP3
Susanne Normann	Researcher	Nordlandsforskning	F	WP

Forskere

Navn	Stilling	Institusjon	Kjønn	Arbeidspakke
Lars Wang	Advisor, CEO	insam	M	WP3
Nina Solberg	Advisor	insam	F	WP3
Bård Sødal Grasbekk	Advisor	insam	M	WP3
Kristiane Brudevoll	Advisor	insam	F	WP3
Rolf Jacobsen	Consultant	Gaia Arkitekter	M	WP2
Eivind Selvig	Consultant	Civitas	M	WP2
Simone Abram	Professor	Durham University	F	WP5
Andres Luque Ayala	Associate Professor	Durham University	M	WP5
Gavin Bridge	Professor	Durham University	M	WP5
Chima Michael Anyadike-Danes	Researcher	Durham University	M	WP5
Kirsten Jenkins	Lecturer	Edinburgh University	F	WP5

Postdoktor-forskere med finansiell støtte fra Includes budsjett

Navn	Nasjonalitet	Periode	Kjønn	Arbeidspakke
Ulrikke Bryn Wethal	Norwegian	2019–24	F	WP2, WP3

Ph.d. studenter med finansiell støtte fra Includes budsjett

Navn	Nasjonalitet	Periode	Kjønn	Arbeidspakke
Oskar Vågerö	Swedish	2020–24	M	WP1
Ingrid Christensen	Norwegian	2021–24	F	WP3
Eivind Hjort Matthiasen	Norwegian	2021–24	M	WP1
Johannes Rudfjord Volden	Norwegian	2021–24	M	WP2
Julie Høie Nygård	Norwegian	2022–26	F	WP3
Sigrid Jerpstad	Norwegian	2022–25	F	WP2
Marieke van der Star	Dutch	2022–26	F	WP2
Neha Singh	Norwegian	2022–25	F	WP4
Kirsten Hegsvold	Norwegian	2021–24	F	WP3
Daniel Molin	Swedish	2022–25	M	WP2
Karianne Taranger	Norwegian	2022–25	F	WP1
Iris Leikanger	Norwegian	2021–24	F	WP3

Kommunikasjon og forskningsstøtte

Navn	Tilknytning	Kjønn	Arbeidspakke
Erik Berge	SUM, UiO	M	WP6
Astrid Arnslett	CICERO	F	WP6
Bente Bakken	UiO:Energi	F	WP6
Anna Valberg	FNI	F	WP6
Sindre Hoff	SUM, UiO	M	WP2, WP3
Thea Sandnes	SUM, UiO	F	WP3
Selma Schwendsen Lindgren	FNI	F	WP1
Karolina Zieniewicz	ISS, UiO	F	WP1
Neha Singh	IPED, UiO	F	WP4
Karianne Krohn Taranger	FNI	F	WP1
Fitwi Wolday	TØI	M	WP2, WP3

Administrativ og finansiell støtte

Navn	Tilknytning	Kjønn
Marius Bergh	SUM, UiO	M
Terje Røysum	SUM, UiO	M
Kristoffer Ring	SUM, UiO	M
Knut Kjæreng	SUM, UiO	M
Gitte Egenberg	SUM, UiO	F
Galina Loginova	ISS, UiO	F
Synneva Laastad	ISS, UiO	F
Trine Labahå	IPED, UiO	F
Kari-Anne Ulfsnes	IPED, UiO	F
Ilze Gehe	ISV, UiO	F
Malin Dahlberg Løvereide	ISV, UiO	F

Administrativ og finansiell støtte

Navn	Tilknytning	Kjønn
Øyvind Henden	IOR, UiO	M
Elisabeth Wenger-Hagene	IOR, UiO	F
Suzanne Tærud Day	CICERO	F
Sigrid Rian Song	CICERO	F
Claes Lykke Ragner	FNI	M
Gøril Heimland	UiT	F
Christian Hansen	UiT	M
Lisbeth Kjelstrup	TØI	F
Espen Refstie	TØI	M

Includes styremedlemmer og vararepresentanter

Navn	Tilknytning	Kjønn	Rolle
Vebjørn Bakken	UiO	M	Board member
Marianne E. Lien	UiO	F	Substitute
Kristin Halvorsen	CICERO	F	Board member
Frode Longva	CICERO	M	Substitute
Iver Neumann	FNI	M	Board member
Lars Gulbrandsen	FNI	M	Substitute
Matteo Chiesa	UiT	M	Board member
Edel O. Elvevoll	UiT	F	Substitute
Randi Julie Haldorsen	Viken	F	Board member
Tyra Marie Risnes	Viken	F	Substitute
Sofie Ringdal	Spire	F	Board member
Cari Anna King	Spire	F	Substitute
Aasmund Bunkholt	TreFOkus	M	Board member

Includes styremedlemmer og vararepresentanter

Navn	Tilknytning	Kjønn	Rolle
Sandra Skretting	TreFouks	F	Substitute
Kjetil Bjørklund	KS	M	Board member
Ernst Kloosterman	Tromsø kommune	M	Board member
Anja Johnsen	Tromsø kommune	F	Substitute

Includes internasjonale advisory board-medlemmer

Navn	Tilknytning	Kjønn
Alan Warde	Manchester University, UK	M
Janet Stephenson	University of Otago, NZ	F
Roger Keil	York University, CA	M
Desmond McNeill	University of Oslo, NO	M
Mariëtte de Haan	Utrecht University, NL	F
Michèle Knodt	TU Darmstadt, DE	F
Lars Coenen	HvL, NO	M
Simin Davoudi	Newcastle University, UK	F
Katarina Eckerberg	Umeå University, SE	F

Sommerprosjekter (ferdigstilt i 2022)

Navn	Tilknytning	Kjønn	Arbeidspakke
Johanne Nyen	FNI	F	WP1
Anne Sofie Hovden	IOR	F	WP3
Florina Baru	IOR	F	WP3
Cecilie Agathe Blomberg Wæringsaasen	SV, UiO	F	WP1
Maria Aspen Neerland	SV, UiO	F	WP1
Håkon Tomter	ECON	M	WP1

Mastere (ferdigstilt i 2022)

Navn	Kjønn	Arbeidspakke
Marit Ytterdal	F	WP4
Annika Barlinn Kjelstad	F	WP4
Peder Ressem Østring	M	WP1
Milla Bjerkestrand*	F	WP2
Marie Elverud Skålnes	F	WP2
Ingrid Andrea Rabben Holland	F	WP3
Ada Weisser-Svendsen Eldevik	F	WP1
Eliška Šottová	F	WP1
Benedicte Elisabeth Hestnes Andresen	F	WP2
Yngve Bråten	M	WP2

Partnerrepresentanter

Navn	Tilknytning	Kjønn
Julie Sjøwall Oftedal	A-lab	F
Magnus Berg Jørgensen	A-lab	M
Pål Erik Olsen	A-lab	M
Geir Haaversen	A-lab	M
Anniken Reinertsen	A-lab	F
Olle Jönsson	A-lab	M
Geir Haaversen	A-lab	M
Bjørn Nordby	Asker kommune	M
Anja Østerli	Asker kommune	F
Gyrid Mangersnes	Asker kommune	F
Mari Ugland Grønstøl	Asker kommune	F
Elin Schönberg Røe	Asker kommune	F

Partnerrepresentanter

Navn	Tilknytning	Kjønn
Cato Steinsvåg	Asker kommune	F
Bente Støa	Asker kommune	F
Kenneth Dahlgren	Aspelin Ramm	M
Anne Bertine Fagerheim	Bærum kommune	F
Unni Larsen	Bærum kommune	F
Christoffer Klyve	FIVH	M
Astrid Bjerke	FIVH	F
Elisabeth Riise Jenssen	FIVH	F
Hanne Gustavsens	FIVH	F
Siv Elin Ånestad	FIVH	F
Inger Lise Blyverket	Forbrukerrådet	F
Andreas Strandskog	Forbrukerrådet	M
Janne Strandrud	Helsedirektoratet	F
Kadri Tammur	Helsedirektoratet	F
Heidi Fadum	Helsedirektoratet	F
Henriette Rognlien	Hurdal kommune	F
Gerhard Eidså	Istad Nett AS	M
Hallvard Benum	Kongsberg kommunale eiendom (KKE)	M
Kjetil Bjørklund	KS	M
Jørn Inge Dørum	KS	M
Berit Hessel	Lillestrøm kommune	F
Marianne Larsen	Lillestrøm kommune	F
Øyvind Daaland Lesjø	Lillestrøm kommune	M
Øyvind Wahl	Lillestrøm kommune	M
Lise Svenning Jensen	Miljødirektoratet	F

Partnerrepresentanter

Navn	Tilknytning	Kjønn
Julie Sjøwall Oftedal	A-lab	F
Magnus Berg Jørgensen	A-lab	M
Pål Erik Olsen	A-lab	M
Geir Haaversen	A-lab	M
Bjørn Nordby	Asker kommune	M
Anja Østerli	Asker kommune	F
Gyrid Mangersnes	Asker kommune	F
Mari Ugland Grønstøl	Asker kommune	F
Cato Steinsvåg	Asker kommune	F
Bente Støa	Asker kommune	F
Christina Ek Reindal	Asker kommune	F
Solve Brenn Jerm	Asker kommune	M
Anne Bertine Fagerheim	Bærum kommune	F
Claes Book	Bærum kommune	M
Kristin Molstad	Bærum kommune	F
Maia Comtet	Bærum kommune	F
Unni Larsen	Bærum kommune	F
Astrid Bjerke	FIVH	F
Elisabeth Riise Jenssen	FIVH	F
Hanne Gustavsens	FIVH	F
Tonje E. Orsten Kristiansen	FIVH	F
Siv Elin Ånestad	FIVH	F
Andreas Strandskog	Forbrukerrådet	M
Kadri Tammur	Helsedirektoratet	F
Heidi Fadum	Helsedirektoratet	F

Partnerrepresentanter

Navn	Tilknytning	Kjønn
Henriette Rognlien	Hurdal kommune	F
Gerhard Eidså	Istad Nett AS	M
Hallvard Benum	Kongsberg kommunale eiendom (KKE)	M
Kjetil Bjørklund	KS	M
Guro Bøe Wensaas	KS	F
Marianne Larsen	Lillestrøm kommune	F
Kai Roger Gjestemoen	Lillestrøm kommune	M
Øyvind Daaland Lesjø	Lillestrøm kommune	M
Sidsel Bjerke Hommersand	Lillestrøm kommune	F
Sølvi Tellefsen	Lillestrøm kommune	F
Øyvind Wahl	Lillestrøm kommune	M
Lise Svenning Jensen	Miljødirektoratet	F
Espen Larsen	Miljødirektoratet	M
Kirvil Stoltenberg	Miljødirektoratet	F
Sandrine Benard	Miljødirektoratet	F
Benedicte Langseth	NVE	F
Cecilie Karina von Hirsch	Oslo kommune	F
Astrid-Johanne Svensson	Oslo kommune	F
Cecilie Bergmann	Oslo kommune	F
Signe Nyhuus	Oslo kommune	F
Hilde Solli	Oslo kommune	F
Line Tveiten	Oslo kommune	F
Eyvind Fredriksen	Oslo kommune	M
Veronica Sund	Oslo kommune	F
Tora Tokvam Drægni	Oslo kommune	F
Gustavo P Andrade	Oslo kommune	M

Partnerrepresentanter

Navn	Tilknytning	Kjønn
Astrid Ståledotter Landstad	Oslo kommune	F
Sandra Skretting	Pådriv	F
Trine Kopstad Berentsen	Solenergiklyngen	F
Ola Rostad	Solenergiklyngen	M
Cari Anna King	SPIRE	F
Elise Åsnes	SPIRE	F
Lise Saga	SPIRE	F
Nora May Engeseth	Spire	F
Sofie Ringdal	Spire	F
Aasmund Bunkholt	TreFokus	M
Øystein Olav Miland	Troms og Finnmark fylkeskommune	M
Synnøve Lode	Troms og Finnmark fylkeskommune	F
Bjørn Inge Pettersen	Troms Kraft	M
Laurence Frémon-Pitras	Troms Kraft	F
Anja Johnsen	Tromsø kommune	F
Ernst Kloosterman	Tromsø kommune	M
Per Sjøgren	Tromsø kommune	M
Anna Lundstein	Ullensaker kommune	F
Grethe Frank Strand	Ullensaker kommune	F
Maria Rasmussen	Ullensaker kommune	F
Anne Cathrine Ekroll	Ullensaker kommune	F
Åge Vebostad	Ullensaker kommune	M
Jeta Limani Andreassen	Ullensaker kommune	F
Ingrid Convery	Utdanningsforbundet	F
Trond Harsvik	Utdanningsforbundet	M

Partnerrepresentanter

Navn	Tilknytning	Kjønn
Charlotte Forsberg	Viken fylkeskommune	F
Fanny Pindsle	Viken fylkeskommune	F
Randi Julie Haldorsen	Viken fylkeskommune	F
Guri Bugge	Viken fylkeskommune	F
Inger Johanne Strand	Viken fylkeskommune	F
Gerd Jacobsen	Viken fylkeskommune	F
Pia Audhild Eide Husstad	Viken fylkeskommune	F
Hilde Rønning	Viken fylkeskommune	F
Tyra Risnes	Viken fylkeskommune	F
Amra Kalac	Viken fylkeskommune	F
Eli Nakken Lundquist	Viken fylkeskommune	F
Rina Kamilla Yamamoto	Viken fylkeskommune	F

VEDLEGG C

Finansiell oversikt

BUDSJETT

Include budsjett 8 år (1000 NOK)

Forskningsinstitusjoner	NFR	Egenfinansiering	Totalt
Universitetet i Oslo	47 732	47 367	95 099
UiT – Norges arktiske universitet	7 226	1 884	9 110
Fridtjof Nansens Institutt- FNI	11 703	2 100	13 803
CICERO	12 179	2 600	14 779
TØI	10 230	1 050	11 280
OsloMet	610	248	858
Durham University	5 320	0	5 320
Forskningsinstitusjoner, totalt	95 000	55 249	150 249
Partnere		19 389	19 389
Include, totalt	95 000	74 638	169 638

(Tall i 1000 NOK)

KOSTNADER

Rapporterte kostnader i 2022 (1000 NOK)

Forskningsinstitusjoner	KOSTNADER			FINANSIERING	
	Budsjett	Forbruk	Forbruk vs budsjett (%)	Egen-finansiering	NFR
Universitetet i Oslo	15 949	15 898	100 %	8 598	7 000
UiT – Norges arktiske universitet	3 316	1 920	58 %	247	1 673
Fridtjof Nansens Institutt- FNI	2 449	2 687	110 %	300	2 387
CICERO	2 964	3 197	108 %	401	2 797
TØI	2 449	1 562	64 %	0	1 562
Durham University	1 389	595	43 %	0	595
Totalt, forskningsinstitusjoner	28 516	25 859	91 %	9 546	16 013
Partnere	2 675	2 329	87 %	2 629	0
Totalt, Include	31 191	28 189	90 %	12 175	16 013

(Tall i 1000 NOK)

VEDLEGG D

Publikasjoner

Akademiske publikasjoner

2022

Aasen, Marianne, Marit Elisabeth Klemetsen, and Arild Vatn. 2022. 'Folk og klima: Utvikling i nordmenns oppfatninger om klimaendringer, klimapolitikk og eget ansvar 2018–2021'. 2022:07. Vol. 2022. CICERO Senter for klimaforskning.

Andersen, Mikael Skou, Lotte Christensen, Jakob Donner-Amnell, Per Ove Eikeland, Barbara Hedeler, Roger Hildingsson, Bengt Johansson, et al. 2022. 'To Facilitate a Fair Bioeconomy Transition, Stronger Regional-Level Linkages Are Needed'. *Biofuels, Bioproducts and Biorefining* 16 (4): 929–41. <http://dx.doi.org/10.1002/bbb.2363>.

Anyadike-Danes, Chima Michael. 2022. 'The Anthropology of Post-Colonialism'. *The Network for Contemporary Anthropological Theory*.

Bern, Aleksander, and Per Gunnar Røe. 2022. 'Architectural Competitions and Public Participation'. *Cities: The International Journal of Urban Policy and Planning* 127: 12. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cities.2022.103730>.

Bredvold, Torjus Lunder, and Tor Håkon Jackson Inderberg. 2022. 'Shockingly Cold and Electricity-Dependent in a Rich Context: Energy Poor Households in Norway'. *Energy Research & Social Science* 91. <http://dx.doi.org/10.1016/j.erss.2022.102745>.

Foss, Lene and Joakim Krantz. 2022. 'Ansvarsfullt ledarskap – vägen framåt. Kontextuella aspekter på skolchefens arbete'. In *Skolchefers arbete- att leda ansvarsfullt i en föränderlig tid* (pp.154-161) Gleerups.

Foss, Lene and Joakim Krantz. 2022. 'Att leda ansvarsfullt i en föränderlig tid'. In *Skolchefers arbete- att leda ansvarsfullt i en föränderlig tid* (pp.12-33) Gleerups.

Greene, Mary, Katherine Ellsworth-Krebs, Johannes Rudjord Volden, Emmet Fox, and Manisha Anantharaman. 2022. 'Practicing Culture: Exploring the Implications of Pre-Existing Mobility Cultures on (Post-) Pandemic Practices in Norway, Ireland, and the United States'. *Sustainability: Science, Practice, & Policy* 18 (1): 483–99. <https://doi.org/10.1080/15487733.2022.2091328>.

Greene, Mary, Arve Hansen, Claire Hoolohan, Elisabeth Süßbauer, and Lorenzo Domaneschi. 2022. 'Consumption and Shifting Temporalities of Daily Life in Times of Disruption: Undoing and Reassembling Household Practices during the COVID-19 Pandemic'. *Sustainability: Science, Practice, & Policy* 18 (1): 215–30.

Haarstad, Håvard, Kristin Edith Abrahamsen Kjærås, Per Gunnar Røe, and Kristian Tveiten. 2022. 'Diversifying the Compact City: A Renewed Agenda for Geographical Research'. *Dialogues in Human Geography*, 20.

Hansen, Arve. 2022. *Consumption and Vietnam's New Middle Classes: Societal Transformations and Everyday Life*. Consumption and Public Life. Palgrave Macmillan.

Henry, Colette, Susan Coleman, Barbara Orser, and Lene Foss. 2022. 'Women's Entrepreneurship Policy and Access to Financial Capital in Different Countries: An Institutional Perspective'. *Entrepreneurship Research Journal* 12 (3): 227–62. <http://dx.doi.org/10.1515/erj-2022-0234>.

Hoolohan, Claire, Sigrid Wertheim-Heck, Fanny Devaux, Lorenzo Domaneschi, Sophie Dubuisson-Quellier, Martina Schafer, and Ulrikke Bryn Wethal. 2022. 'COVID-19 and Socio-Materiality Bounded Experimentation in Food Practices: Insights from Seven Countries'. *Sustainability: Science, Practice, & Policy* 18 (1): 16–36. <https://doi.org/10.1080/15487733.2021.2013050>.

Akademiske publikasjoner

Inderberg, Tor Håkon Jackson, and Ian Bailey. 2022. 'Anchoring Policies, Alignment Tensions: Reconciling New Zealand's Climate Change Act and Emissions Trading Scheme'. *Politics and Governance* 10 (1): 290–301.

Moynat, Orlane, Johannes Volden, and Marlyne Sahakian. 2022. 'How Do COVID-19 Lockdown Practices Relate to Sustainable Well-Being? Lessons from Oslo and Geneva'. *Sustainability: Science, Practice, & Policy* 18 (1): 309–24.

Røe, Per Gunnar, Kristin Edith Abrahamsen Kjærås, and Håvard Haarstad. 2022. 'The Spatialities of the Nordic Compact City'. In *Socio-Spatial Theory in Nordic Geography: Intellectual Histories and Critical Interventions*, 191–206. Springer Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-04234-8>.

Skjærseth, Jon Birger, Per Ove Eikeland, and Tor Håkon Jackson Inderberg. 2022. 'Biofuelling the Energy Transition in Nordic Countries: Explaining Overachievement of EU Renewable Transport Obligations'. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics* 22: 825–42. <http://dx.doi.org/10.1007/s10784-022-09587-2>.

Smith, Ida Dokk, Julia Kirch Kirkegaard, and Kacper Szulecki. 2022. 'A Functional Approach to Decentralization in the Electricity Sector: Learning from Community Choice Aggregation in California'. *Journal of Environmental Planning and Management* 66 (6): 1305–35. <http://dx.doi.org/10.1080/09640568.2022.2027233>.

Standal, Karina, and Hege Westskog. 2022. 'Understanding Low-Carbon Food Consumption Transformation through Social Practice Theory: The Case of Community Supported Agriculture in Norway'. *International Journal of Sociology of Agriculture and Food* 28 (1): 7–23. <http://dx.doi.org/10.48416/ijisaf.v28i1.452>.

Szulecki, Kacper. 2022. 'Does Security Push Democracy out of Energy Governance?' In *Energy Democracies for Sustainable Futures*, 293–99. Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-822796-1.00031-0>.

Volden, Johannes, and Arve Hansen. 2022. 'Practical Aeromobilities: Making Sense of Environmentalist Air-Travel'. *Mobilities* 17 (3): 349–65. <https://doi.org/10.1080/17450101.2021.1985381>.

Westskog, Hege, Nils Aarsæther, Grete K. Hovelsrud, Helene Amundsen, Jennifer Joy West, and Ragnhild Freng Dale. 2022. 'The Transformative Potential of Local-Level Planning and Climate Policies. Case Studies from Norwegian Municipalities'. Edited by Michael Hardman. *Cogent Social Sciences* 8 (1): 2033457. <https://doi.org/10.1080/23311886.2022.2033457>.

Wethal, Ulrikke, Katherine Ellsworth-Krebs, Arve Hansen, Sejal Changede, and Gert Spaargaren. 2022. 'Reworking Boundaries in the Home-as-Office: Boundary Traffic during COVID-19 Lockdown and the Future of Working from Home'. *Sustainability: Science, Practice and Policy* 18 (1): 325–43. <https://doi.org/10.1080/15487733.2022.2063097>.

Wikstrøm, Ragnhild Dahl, and Per Gunnar Røe. 2022. 'Sustainable Mobility Transitions in Suburbia – Exploring (Dis)Connections between Transport Planning and Daily Mobility'. *Urban Research & Practice*, September, 1–24. <https://doi.org/10.1080/17535069.2022.2119430>.

Rapporter, populærvitenskapelig formidling og mediebidrag

Berentsen, Trine Kopstad. 2022. 'Enige om forslag til ny nettleie». *Nrk.no*, 17. mars 2022.

Eikeland, Per Ove. 2022a. 'Mer kontroll til forbrukerne er en vei ut av strømpriskrisen'. *Aftenposten*, 2022.

———. 2022b. 'Tyskland er hardt rammet av energikrisen. Årsakene går mange tiår tilbake.' *Aftenposten*, 2 January 2022.

———. 2022c. 'Flere i EU ønsker makspris på gass'. *Klassekampen*, 30 August 2022.

———. 2022d. 'Leyen er lei høye priser'. *Klassekampen*, 31 August 2022.

———. 2022e. 'Disse landene rammes av Putins energikrig'. *VG*, 9 September 2022.

———. 2022f. 'Mer kontroll til forbrukerne er en vei ut av strømpriskrisen (fullversjon)'. *Forskersonen.no*, 9 November 2022.

Gulbrandsen, Lars Harald. 2022a. 'Utslippskutt hjemme eller ute? Støre-regjeringens hodepine: Norges klimamål er i det blå'. *Aftenposten Innsikt*, 2022.

———. 2022b. 'Vind i kommuneseilene'. *Aftenposten Innsikt*, 2022.

———. 2022c. 'Lokal handlefrihet kan gi naturtap'. *Aftenposten Innsikt*, 8 January 2022.

———. 2022d. 'Høyre vil ha mer vindkraft på land'. *Aftenposten*, 17 March 2022.

———. 2022e. 'Vindkraftutbygging handler om mye mer enn kostnadsanslag'. *Aftenposten (morgenutg. : trykt utg.)*, 20 May 2022. <http://www.aftenposten.no/>.

———. 2022f. 'Das Geschäft nach dem Öl: Norwegen setzt auf Windkraft – und Deutschland profitiert'. *Der Tagesspiegel*, 25 May 2022.

———. 2022g. 'EU reknar gass og kjernekraft som berekraftige investeringar'. *NRK.no*, 7 June 2022.

———. 2022h. 'Mange kraftliner under utbygging: -Legg meg med ein klump i magen kvar natt', 26 June 2022.

———. 2022i. 'Regjeringen vil ta alle klimakutt hjemme', 4 July 2022.

———, dir. 2022j. 'Norske klimagassutslipp kun ned med 0,3% i 2021'. *Studio 2 NRK P2*.

Hansen, Arve, dir. 2022. 'How Meat Consumption Has Changed in Vietnam'. *Tra Da Chats*.

Holland, Ingrid and David Jordhus-Lier. 2022. 'Lokalt partssamarbeid for bærekraft i kommunesektoren. Et notat om tillitsvalgte rolle i det kommunale klima- og miljøarbeidet'. [Include Rapport 2/2022](#).

Holtmark, Katinka Kristine, and Ragnhild Camilla Schreiner. 2022. 'Samfunnet vil tape på strømstøtte til næringslivet'. *Dagens næringsliv*, 2022.

Holtmark, Katinka Kristine, and Åsmund Sunde Valseth. 2022. 'Legg om strømstøtten, nå!' *Dagens næringsliv*, 2022.

Knain, Erik, Alfredo Jornet Gil, Ole Smørdal, and Elin Sæther. 2022. 'Nøkkelen FN's klimapanel ikke snakker om'. *Klassekampen – Avis*, 2022.

Berentsen, Trine Kopstad. 2022. 'Slipp solkraften fri!'. Kronikk, publisert på Solenergiklyngens Hjemmesider.

Lillestrøm kommune, avdeling for strategi og analyse. 2022. Oppsummering av innbyggerundersøkelse. Innbyggerinvolvering og medvirkning. Oktober 2022

Lindberg, Marie Byskov. 2022a. 'Fornybar energi kan løse fremtidens energikriser. Men hva skal vi gjøre mens vi venter på det grønne skiftet?' *Teknisk Ukeblad*, 2022.

———. 2022b. 'Ny tysk Putin-panikk: – Truer med demokratisk kollaps'. *Nettavisen Økonomi*, 2022.

———. 2022c. 'Tyskland har tatt et upopulært grep i gasskrigen mot Putin'. *Aftenposten*, 2022.

———. 2022d. 'Våtere, varmere og villere: Hva betyr fremtidens klima for Norges kraftsituasjon?' *Teknisk Ukeblad*, 2022.

———. 2022e. 'NVE: Nå blir det lettere med solceller i borettslag og sameier'. *Teknisk Ukeblad*, 14 October 2022.

———. 2022f. 'Solenergiklyngen om NVEs delingsmodell: – Faller på sin egen urimelighet'. *Teknisk Ukeblad*, 14 October 2022.

Riise, Anja Bakken. 2022. 'Luksusen som varmer opp kloden'. *Vårt Land*. 2022.

Rapporter, populærvitenskapelig formidling og mediebidrag

Rosendahl, Knut Einar, and Diderik Lund. 2022. 'Oljeskattepakken gir kraftig subsidiering fortsatt'. *Dagens næringsliv*, 2022.

Røe, Per Gunnar. 2022. 'Gentrifisering'. In *Store Norske Leksikon (Nettutgaven)*. snl.no: Store norske leksikon. <https://snl.no/gentrifisering>.

Solnørdal, Mette Talseth, Sigve Ysland Pedersen and Hege Westskog. 2022. 'Kommuner som pådrivere for kortreiste kretsløp. En studie om lokalmat i Tromsø kommune'. *Include Rapport 4/2022*.

Szulecki, Kacper. 2022a. 'La tardía transición energética de Polonia: ahora o nunca'. *Agenda Pública*, 2022.

———. 2022b. 'Tror krigen vil prege klimatoppmøtet: – Har eksponert Europas hykleri'. *E24*, 2022.

Szulecki, Kacper, and Jamie Kendrick. 2022. 'A History of Struggle: Environmental Protests in Poland'. *Green European Journal*, 2022.

Szulecki, Kacper, and Waldemar Rapior. 2022. 'Kolej to myślenie zbiorowością, lotnictwo i samochód – indywidualizm', 2022.

Sæther, Bjørnar. 2022. 'Oslo vil ha grønn byutvikling – dumper enorme mengder grå masse i andres natur'. *Apollon*. 2022.

Vindegg, Mikkel og Karina Standal. 2022. 'Lokale energimuligheter. Rapport fra en casestudie av energi-initiativ på Utsira'. *Include Rapport 5/2022*.

Westskog, Hege. 2022. 'Rike land koker kloden – hvem tar regninga'. *Fri tanke*, 1 January 2022.

Westskog, Hege, and Line Hårklau. 2022. 'I hytte og vær'. *I hytte og vær*, 15 June 2022.

Westskog, Hege, and Anders Tønnesen. 2022. 'Klimaomstilling og sunt bondevett'. *Klimaomstilling og sunt bondevett*, 27 September 2022.

Westskog, Hege, Thea Sandnes, Mikkel Vindegg, Kjetil Bjørklund and Bjørnar Sæther. 2022. 'Det er lettere å bevare turløp i småskalaproduksjon'. *Include Rapport 3/2022*.

Wethal, Ulrikke Bryn, and Arve Hansen. 2022. 'Å uffe seg over høyt forbruk fører ikke til endring', 2022.

Wethal, Ulrikke Bryn, and Sindre Cottis Hoff. 2022. 'Lokale initiativer for bærekraftig forbruk: Asker kommune'. *Include Rapport 1/2022*.

Winther, Tanja. 2022a. 'Renewable Energy and Public Participation in the Nordics'. *Nordic Energy Research*. 2022. https://www.youtube.com/watch?v=cYE7l_mNzsg.

———. 2022b. 'Strømstøtten kunne vært mer målrettet'. *Strømstøtten kunne vært mer målrettet*, 10 April 2022.

———, dir. 2022c. *Off Grid and Decentralized Energy Systems in the Nordics*. <https://www.youtube.com/watch?v=AmlVTOAr0Nc>.

Winther, Tanja, and Tor Håkon Jackson Inderberg. 2022. 'Myndighetene bør sikre at alle grupper har tilgang til en viss mengde rimelig strøm'. *Myndighetene bør sikre at alle grupper har tilgang til en viss mengde rimelig strøm*, 2022. <http://www.aftenposten.no/>.

Winther, Tanja, Torjus Lunder Bredvold, and Tor Håkon Jackson Inderberg. 2022. 'Energifattigdom'. In *Store Norske Leksikon (Nettutgaven)*. Store Norske Leksikon. <https://snl.no/energifattigdom>.

Resultater og anbefalinger

2022

10/2022 – [Attraktive og bærekraftige lokalsamfunn – Grønne soner](#)

09/2022 – [Det er lettere å snakke om klima i byen enn på bygda – en undersøkelse av folkevalgtes oppfatninger](#)

08/2022 – [Bærekraftig arealbruk i kommuner med lav befolkning](#)

07/2022 – [Tatt av vinden? Endring i norske kommuners holdninger til vindkraft](#)

06/2022 – [Energy Ageism – er alder en eksklusjonsfaktor i Norges energiomstilling?](#)

05/2022 – [Muligheter for solenergi i boligselskaper i Norge, Danmark og Sverige](#)

04/2022 – [Bioenergi frå skogen i den grønne omstillinga i Noreg – balanse mellom produksjon og andre samfunnsinteresser](#)

03/2022 – [Ny nettleiemodell for norske husholdninger](#)

02/2022 – [Kjønnsperspektiver på rettfærdig omstilling](#)

01/2022 – [Behandling av rettfærdighetsspørsmål i byveksttaltene](#)

2021

08/2021 – [Norges klimaplan – et rettfærdig prosjekt?](#)

07/2021 – [Lokalmat som omstillingsstrategi](#)

06/2021 – [Forprosjekt: Masseforvaltning og massedeponier i Oslo og Viken](#)

05/2021 – [Bygulvet – hvordan påvirker det arbeidet med å utforme attraktive og inkluderende byrom?](#)

04/2021 – [Forbruk og kvardagsliv under lockdown: Covid-19, sosial praksis og bærekraftig omstilling](#)

03/2021 – [Den rurale periferens rolle i byutviklingsprosesser i Lillestrøm og Ullensaker kommune](#)

02/2021 – [Er Norges «grønne» skifte bærekraftig? Opplevelser blant grupper med nedsatt funksjonsevne](#)

01/2021 – [Kommunen som energipionér: en studie av Vestsiden Ungdomsskole i Kongsberg](#)

Presentasjoner og formidling

Aasen, Marianne. 2022a. 'Befolkning og lokalt klimaarbeid'. Presented at the Brukerseminar Include, March 17.

———. 2022b. 'Boomers, Gen X, Millenials & Gen Y'. Presented at the Klimafestivalen varmere våtere villere, September 3.

———. 2022c. 'Hva må man tenke på når man lager befolkningsundersøkelser?' Presented at the Brukerseminar Include, September 21.

Amundrud, Anja. 2022. 'Spillet om klima: Introduksjon til forskning på bruk av spill i undervisning'. Presented at the Klimaspillet – heldags samling med workshop, October 6.

Anderson, Ben. 2022. 'The logic of emergency in crisis times: Exception, urgency, interval, hope'. Presented at the 2022 international symposium of Include in Durham.

Andreassen, Hege Fantoft, and Marianne Aasen. 2022. 'Resultater fra ACTprosjektet'. Presented at the Fagseminar for Klimaetaten Oslo Kommune, Oslo.

Anyadike-Danes, Chima Michael. 2022. 'A Post-Coalitional Gift: Heated Mine Water in County Durham'. Presented at European Association of Social Anthropologists 2022 Meeting. 2022.

———. 2022b. 'Commoning-Decommoning Dynamics in climate and Energy Politics'. Presented at European Association of Social Anthropologists 2022 Meeting.

———. 2022c. 'Treasures and Gifts: Some Preliminary Thoughts on the Framing of Geothermal Energy from Mines'. Presented at Minewater Heat Interdisciplinary Workshop. Durham. 28th of March. 2022.

———. 2022d. 'Westminster Notions and North-Eastern Realities: Imagining Decarbonised Automobility in Post-Coalitional County Durham'. Presented at the 2022 international symposium of Include in Durham.

Berentsen, Trine Kopstad. 2022a. 'Hvordan kan landets energiklynger bidra til å øke tempoet i energiomstillingen?'. Presented at Arendalsuka. 2022

———. 2022b. 'Europa roper etter energi. Hva kan Norge og norsk næringsliv gi?'. Presented at Arendalsuka. 2022

———. 2022c. 'Norge trenger rimelig og kortreist solkraft – hvilke endringer trengs i dagens kraftsystem?' Moderated at Arendalsuka. 2022

Berge, Unni. 2022. 'Experiences with EV policies in Norway'. Presented at the 2022 international symposium of Include in Durham.

Bjørklund, Kjetil. 2022a. 'Hovedprosjekt småskalalandbruk, ideer til prosjekt og videre planer'. Presented at Referansegruppemøte kortreist og småskala 29 September 2022.

———. 2022b.. 'Kortreist kvalitet og sirkulær økonomi'. Presented at Vest-Telemark-tinget 19.04.2022.

———. 2022c. 'Kvar ligg gevinstane i eit aktivt klimaarbeid? Hvordan insitusjonalisere klimaarbeid i verksemda og utnytte lokale fortrinn enno betre?' Presented at Klimakonferansen Vestland, Førde 24–25 November. 2022

———. 2022d. 'Prosjekt småskalalandbruk – motivasjon og bakgrunn'. Presented at Referansegruppemøte Kortreist og småskala. 2022.

———. 2022e. 'Refleksjoner om Grønn Praksis'. Presented at Grønn Praksis 2022 in Kristiansand.

———. 2022f. 'Sirkulær økonomi'. Presented at Topplederforum Klima- og energinettverket i Vestfold og Telemark 28 Oktober 2022.

———. 2022g. 'Sirkulær økonomien i det grønne skiftet». Presented at Innlandet SV 7 May 2022.

Böcker, Lars. 2022a. 'Kollektivtransport etter COVID: Reisevaner, reiseopplevelser og reisebehov i endring?' Presented at the Kollektivforum Årskonferanse, March 30.

———. 2022b. 'Road Tolls, Car Dependence and Electoral Consequences'. Presented at the TRIPOP workshop, July 6.

———. 2022c. 'Socio-Spatial Distribution of New EV Purchases in a High Adoption Context'. Presented at the 2022 international symposium of Include, Durham, September 14.

———. 2022d. 'Transportatferd under pandemien'. Presented at the PLATON workshop, October 5.

Presentasjoner og formidling

Britton, Jess. 2022. 'Local governance and policy needs for smart, flexible energy systems'. Presented at the 2022 international symposium of Include in Durham.

Bugge, Guri. 2022. 'Erfaringer fra omstillingsarbeid i praksis . Hvor trykker de kommunale skoene i praksis? Hva må til for at kommunene skal unngå å være til hinder for omstillingen, men snarere gi positive bidrag?'. Presented at Arendalsuka 2022.

Bunkholt, Aasmund. 2022. 'Samarbeid og prosesser som gir gjennomføringskraft'. Presented at Grønn Praksis 2022 in Kristiansand.

———. 2022b. 'Send hva som helst, hvor som helst, når som helst'. Presented at Grønn Praksis 2022 in Kristiansand.

———. 2022c. 'Treinnovasjon gir sosial bærekraft og sirkulære bygg'. Presented at Grønn Praksis 2022 in Kristiansand.

Christensen, Ingrid. 2022a. 'Samarbeidsstyring og kommunens rolle i omstillingen til en sirkulær økonomi'. Presented at the Include forskersamling, May 24.

———. 2022b. 'Collaborative Governance in the Transition to a Circular Economy: A Study of Circular Initiatives in Norwegian Municipalities'. Presented at the The 2022 international symposium of Include, Durham, September 14.

Cross, Jamie. 2022. 'Thoughts for inspiration'. Presented at the 2022 international symposium of Include in Durham.

Dupuy, Kendra E, and Mari Lie Larsen. 2022a. 'Green Industry Geographies'. Presented at the INCLUDE research gathering, Oslo, May 24.

———. 2022b. 'Green Industry Geographies'. Presented at the Nordic Environmental Social Science (NESS) Conference, June 6.

———. 2022c. 'Green Industry Geographies'. Presented at the INCLUDE research conference, Durham, September 14.

Eikeland, Per Ove. 2022a. 'EUs krisepolitikk på energiområdet – Hvordan påvirkes Norge'. Presented at the Styremøte Fridtjof Nansens Institutt, August 11.

———. 2022b. 'Hvordan påvirkes Norge av EUs energipolitikk'. Presented at the Norges Energidager, October 20.

———. 2022c. 'Participation in Equinor-NUPI Roundtable on Energy Security'. Presented at the Equinor-NUPI Political Risk Forum on Energy Security in Europe, November 21.

Eikeland, Per Ove, Karianne Krohn Taranger, Tor Håkon Jackson Inderberg, and Lars Harald Gulbrandsen. 2022. 'A Wind of Change: Explaining Shifts in Municipal Stand on Windpower by Policy Feedback from Energy Justice Considerations'. Presented at the Energy and Climate Transformations: 3rd International Conference on Energy Research & Social Science, Manchester.

Flemmen, Magne. 2022. 'Klima og kulturell kapital: Klasseforskjeller i meninger og interesse for klima- og miljøspørsmål' Presented at the Include lunch seminar: Klima og kulturell kapital: Klasseforskjeller i meninger og interesse for klima- og miljøspørsmål

Gabrielsen, Neha Singh. 2022. 'Democracy and Citizenship, and Education for Sustainable Development. Teaching Practices and Work to Promote Adolescents' Participation in a Municipality'. Presented at the Climate Emergency! Energy Crisis! A symposium on responsibility, inclusion and place-based action, September 14.

Gathen, Erik. Presentation at Miljødirektoratet's webinar 'Klimavennlige anskaffelser i kommunene'. 2022.

Granmo, Lars Petter. 2022. 'Tromsø kommunes landbruksplan'. Presented at Include Partnerforum Troms – bynært landbruk 27 April 2022.

Grene, Mary. 2022. 'Covid-19, sustainability and everyday life: Reflections on practice-based approaches to consumption under disruption'. Presented at Include seminar series Consumption and sustainability.

Guillen-Royo, Monica. 2022a. 'Kommuner som pådriver for kortreiste kretsløp: Fusilli case'. Presented at the WP3-møte INCLUDE, February 28.

———. 2022b. 'Bærekraftige matvalg -case Fusilli prosjektet'. Presented at the WP3- møte, September 29.

Presentasjoner og formidling

Gulbrandsen, Lars Harald. 2022. 'Fornybar energi: Hvordan sikre et samordnet kunnskapsgrunnlag på tvers?' Presented at the Klima, naturmangfold og arealkonferansen, November 23.

Gulli, Tore (Bærum kommune). Presentation at Miljødirektoratet's webinar 'Klima- og arealeffektiv varetransport'. 2022.

Gustavsen, Hanne. 2022. 'Hva mener vi (befolkningen) om miljø og klima?'. Presented at Åpent møte i regi av Besteforeldreaksjonen om FIVH sin befolkningsundersøkelsen fra 2021.

Halvorsen, Bente. 2022. 'Hvordan fordeler høye kraftpriser og strømstøtte seg i befolkningen?' Presented at the Include lunch seminar: Rettferdige strømpriser og støtteordninger.

Hansen, Arve. 2022a. 'Household Consumption and the Net-Zero Society: The Cases of Norway and Vietnam'. Presented at the Human development and new human resources for Vietnam's net-zero goals, Hanoi.

———. 2022b. 'Forbruk – den store elefanten i bærekraftsrommet'. Presented at the Faglig-pedagogisk dag, UiO, March 11.

———. 2022c. 'Researching Sustainable Consumption in Vietnam and Norway: Consumers, Political Economy and Everyday Practices'. Presented at the Consumption, daily life and sustainable development: International experiences and lessons for Vietnam, July 10.

———. 2022d. '(Un)Sustainable Consumption and Everyday Life'. Presented at the Pint of Science Oslo 2022, September 5.

Hansen, Arve, and Ulrikke Bryn Wethal. 2022a. 'Meat Consumption and Reduction in Norway: Social Sites, Materials, Agency'. Presented at the Transforming MEAT 2022: Climate, Culture, Animals.

———. 2022b. 'Negotiating Sustainable Consumption in Everyday Life: Projects, Practices and Provision'. Presented at the Climate Emergency! Energy Crisis! The 2022 International Symposium of Include.

———. 2022c. 'Negotiating Sustainable Consumption in Everyday Life: Projects, Practices and Provision'. Presented at the ESA Sociology of Consumption Conference 2022.

———. 2022d. 'The Power of the Pølse: Foodscapes, Convenience Food and Everyday Geographies of Meat Consumption and Reduction in Norway'. Presented at the Royal Geographical Society Annual International Conference.

Hansen, Arve, Ulrikke Bryn Wethal, Johannes Volden, and Øyvind Sundet. 2022. 'Kjøttskam eller ribbeglede?' Presented at the Fagkveld ved ISS, December 10.

Hansen, Espen Nedland and Jon Moxnes Steineke. 2022. 'Samfunnsplanlegging i Viken'. Presented at Include partnerforum in Oslo 27 April 2022 Regional planlegging og sosialt rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet – utgangspunkt i Vikenområdet.

Helstad, Kjetil. 2022. 'Landbrukets betydning i Arktis og som del av klima- og miljøomstilling'. Presented at Include Partnerforum Troms – bynært landbruk 27 April 2022.

Hepsø, Marit. 2021. 'Forbud mot mineralolje til byggvarme i 2022'. Presented at the Webinar: Oljeforbud på byggeplasser, hva nå?

Holtmark, Katinka Kristine. 2022a. 'Hva er det offentlige rolle i den grønne omstillingen?' Presented at the Seminar FN-sambandet, November 5.

———. 2022b. 'Hva er effektene av strømstøtte på effektivitet og fordeling?' Presented at the INCLUDE Lunsj: Rettferdige strømpriser og støtteordninger, November 25.

Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2022a. 'Framtidens energimarked – og behovet for inkluderende omstilling. Eksempler fra vindkraftprosesser og energifattigdom'. Presented at the FELLESYMPOSIUM NTVA-DNVA 2022: ENERGISITUASJONEN I EUROPA – HVA NÅ?

———. 2022b. 'Samfunnsforskningens rolle i energiomstilling. Deltakelse i paneldebatt.' Presented at the Arendalsuka.

———. 2022c. 'Include: Some Challenges for Norway's Energy Policies'. Presented at the International Energy Agency (IEA): dybdehøring IDR/ERR (In Depth Review/Emergency Response Review) av Norges energisektor, January 25.

———. 2022d. 'Muligheter og utfordringer i et nytt konsesjonssystem for vindkraft'. Presented at the Invitert internseminar hos Olje- og energidepartementet, April 28.

Presentasjoner og formidling

———. 2022e. 'Energifattigdom "på norsk": Hva er det og hva kan vi gjøre med det?' Presented at the Arendalsuka, August 15.

———. 2022f. 'A Social and Political Energy Transition: The Example of the Norwegian Electricity System'. September 14.

———. 2022g. 'Norges kraftsektor i endring: Politiske utfordringer, drivere, og retning(er)'. Presented at the POL3525 – Naturressursforvaltning og pol. øk., October 18.

———. 2022h. 'En sosialt rettferdig energiomstilling? Eksempler fra vindkraftprosesser og energifattigdom'. Presented at the Styremøte, porteføljestyret NFR, October 23.

Inderberg, Tor Håkon Jackson, Per Ove Eikeland, and Karianne Krohn Taranger. 2022. 'Can Energy Transitions Be Just? Insights from Include and Windpower Processes in Norway'. Presented at the Geopolitics, climate change and the search for justice: The prospects for energy cooperation between Nordic and Latin American countries, September 5.

Jordhus-Lier, David. 2022a. 'Grønt partssamarbeid i kommunesektoren'. Presented at the Yrkesseksjonskonferanse Samferdsel og Teknisk.

———. 2022b. 'The Role of Local Union Representatives in Just and Sustainable Transitions'. Presented at the Climate Emergency! Energy Crisis! A symposium on responsibility, inclusion and place-based action.

———. 2022c. 'Klimakrisa, samfunnsvitenskapen og arbeidslivsforskningen'. Presented at the AFIs instituttseminar, October 24.

Klyve, Helene. Presentation at Miljødirektoratet's webinar 'Utslippsfrie anleggsplasser i kommunene – hva er mulig?'. 2022.

Knuth, Sarah. 2022. 'Decarbonising and Securing Households Under Climate Threat: What Tools, and Whose Futures?' Presented at the 2022 international symposium of Include in Durham.

Langseth, Benedicte. 2022. 'Regelverk og bakgrunn for vurderinger av fjernvarmereguleringen'. Presented at Norges Energidager 21–22 October 2022

Laupsa, Herdis. 2022. 'Hva krever og forventer staten av kommunenes klimaarbeid, og hva kan staten gjøre for kommunene?' Presented at Klimasamling for kommunene i Viken, arrangert av Miljødirektoratet.

Leikanger, Iris. 2022a. 'Co-Producing Local Sustainability?' Presented at the Include forskersamling.

———. 2022b. 'Hva betyr medvirkning i kommuners arbeid med omstilling?' Presented at the NFR site visit ved FME Include.

———. 2022c. 'Responses to Keynote Presentation by Janet Stephenson Titled "Culture and Energy Transitions"'. Presented at the Climate Emergency! Energy Crisis! A symposium on responsibility, inclusion and place-based action.

Lindberg, Marie Byskov. 2022. 'Kraftmarkedet i skuddlinja Hvordan og hvorfor fungerer (ikke) markedet?' Presented at the KAN KRAFTMARKEDET ELEKTRIFISERE NORGE? Debatt på Arendalsuka.

Lindberg, Marie Byskov, and Tor Håkon Jackson Inderberg. 2022a. 'Lokal energi i borettslag? Hindre og muligheter for å installere solceller'. Presented at the Arendalsuka.

———. 2022b. 'Egenproduksjon av strøm i borettslag'. Presented at the Forskesamling FME INCLUDE, May 24.

Matthiasen, Eivind Hjort. 2022a. 'Energifleksibilitet for alle – en ønskedrøm?' Presented at the Ut av Akademia.

———. 2022b. 'Forståelsen av forbrukeres evne til å omstille seg til bærekraftige praksiser: Like forutsetninger eller en ønskedrøm?'. Presented at the Include Forsker-samling, May 24.

———. 2022c. 'Understanding Consumer's Capacity to Transition to Sustainable Energy Practices: A Level Playing Field or a Pipe Dream?' Presented at the Climate Emergency! Energy Crisis! A symposium on responsibility, inclusion and place-based action, September 14.

Miljødirektoratet. 2022. Klimapodcast 47: 'Rettferdig omstilling', with Anders Tønnesen, CICERO

Miljødirektoratet. 2022. Klimapodcast 49: 'Utslippsfrie lastebiler', with blant annet Petter Christiansen fra klimaetaten i Oslo Kommune.

Presentasjoner og formidling

Miljødirektoratet. 2022. Klimapodcast 53: 'Å bygge på det man har', with blant annet Åsmund Bunkholt, TreFokus.

Miljødirektoratet. 2022. Klimapodcast 54: '– Sett tydelige mål og få med folket', with Gunn Marit Helgesen, KS.

Miljødirektoratet. 2022. Klimapodcast 55: 'Møbel-alkymi i kommunal regi', with blant annet Anja Østerli i Asker kommune.

Miljødirektoratet. 2022. Klimapodcast 56: 'Klima-arbeidets tre dimensjoner', with Dina Hestad i cChange.

Millmore, Tracy. 2022. 'Developing Electric Vehicle infrastructure in Local Authorities, the method and best practice in County Durham'. Presented at the 2022 international symposium of Include in Durham.

Mygland, Reidunn, and Hege Westskog. 2022. 'Rettferdig omstilling'. Presented at the Grønn Praksis Kristiansand.

Nordby, Bjørn. 2022. 'Om ombrukssenteret Om igjen'. Presented at Konferanse: Smaken av Asker og Bærum: 21 March 2022

Nordgård-Melander, Magna. 2022. 'Lokalmat og bynært landbruk – muligheter og barrierer. Perspektiver fra produsent'. Presented at Include Partnerforum Troms – bynært landbruk 27 April 2022

Riise, Anja Bakken. 2022. 'Hvordan kan rike Norge bidra til global ressurs- og klimaretferdighet?'. Presented at Åpent møte i regi av Besteforeldreaksjonen.

Rognlien, Henriette. 2022. 'Samfunnsutvikling og sentrumsplanen i Hurdal'. Presented to Kommunal og Distriktsdepartementet, regionalpolitisk avdeling, 21 September 2022.

Røe, Per Gunnar. 2022a. 'Conceptualising, Designing and Performing the City Floor: An Appropriation of the Urban Commons'. Presented at the Planning and place: montage, post-human, milieu (seminar).

———. 2022b. 'Presentasjon av Include-senterets forskning på by- og stedsutvikling'. Presented at the Dialogmøte.

———. 2022c. 'Skaper kompakt byutvikling eksklusive og ekskluderende soner og rom?'. Presented at the Samfunnsgeografisk vinterseminar.

———. 2022d. 'Konseptualisering, design og utøvelse av bygulvet – en appropriasjon av byens allmenninger og fellesrom'. Presented at the 'Site visit' fra Norges forskningsråd, February 6.

———. 2022e. 'Presentasjon av Include – forsknings-senter for sosialt inkluderende energiomstilling'. Presented at the Samfunnsgeografisk vinterseminar, March 17.

———. 2022f. 'Fra bygd til by – Asker i urbaniseringens tidsalder'. Presented at the Medlemsmøte i Asker Rotary, March 28.

———. 2022g. 'Sosial bærekraft og offentlig rom'. Presented at the Workshop om sosial bærekraft, April 22.

———. 2022h. 'Include – forsknings-senter for sosialt inkluderende energiomstilling'. Presented at the Include partnerforum, April 27.

———. 2022i. 'Oppsummering av forskersamling'. Presented at the Include forskersamling, May 24.

———. 2022j. 'Byutvikling, mobilitet og rettferdighet'. Presented at the Inspirasjonssamling for forskningsdagene, August 11.

———. 2022k. 'Energismart byutvikling, mobilitet og rettferdighet'. Presented at the Inspirasjonssamling før forskningsdagene, August 11.

———. 2022l. 'Designing Public Space in the Energy Smart and Compact City – an Appropriation of the Urban Commons'. Presented at the DEI Annual Research Symposium "Earth, Wind & Fire", September 13.

———. 2022m. 'Lillestrøm og Kjeller i urbaniseringens tid'. Presented at the Fremtidens Kjeller, September 29.

———. 2022n. 'Why Is Energy Transition Controversial?'. Presented at the Public launch of researcher school Empowered Futures, September 29.

———. 2022o. 'Byutvikling og ulikhet i Bjørvika'. Presented at the Fagseminar om Bjørvika i forbindelse med utdelingen av Oslo bys arkitekturpris, October 13.

———. 2022p. 'Møteplasser – nabolaget i nablaget'. Presented at the Oslo arkitekturtriennale 2022: Samspillet om nabolagene, October 13.

Presentasjoner og formidling

Røe, Per Gunnar, and Milla Skjeklesæther Bjerkestrand. 2022. 'Designing Public Space in the Compact City – the Social Performativity of the City Floor'. Presented at the Storbykonferansen.

Rosendal, G. Kristin, and Jon Birger Skjærseth. 2022. 'Balancing Climate and Nature in Renewable Energy Development: The Stormy Case of Norwegian Wind Power'. Presented at the NESS Conference.

Sjögren, Per. 2022a. 'Bakgrunn for prosjekt på bynært landbruk og hvordan Includes arbeid vil brukes videre'. Presented at Referansegruppemøte kortreist og småskala 29 September 2022.

———. 2022b. 'Bynært landbruk i Tromsø kommune'. Presented at Include Partnerforum Troms – bynært landbruk 27 April 2022.

Skjærseth, Jon Birger. 2022a. 'Hydrogen som klimaløsning i EU og Norge: Status og utsikter'. Presented at the Brukerseminar.

———. 2022b. 'Norway's Hydrogen Strategy'. Presented at the Rundebordskonferanse.

———. 2022c. 'Norway's Hydrogen Strategy: Punching the Air or above Its Weight?'. Presented at the Institute for Advanced Sustainability Studies – Seminar.

———. 2022d. 'The Emergence of a European Hydrogen Market'. Presented at the Seminar, UiB.

———. 2022e. 'The Evolution of EU Climate Policies: From Single Instruments to Policy Packages'. Presented at the UBC study tour, University of British Columbia.

———. 2022f. 'Vindkraft og politisk dynamikk – fra EU press til lokal motstand. Hva kan vi lære fra land til hav?'. Presented at the NTRANS/North Wind, Seminar.

———. 2022g. 'Participation in Equinor-NUPI Roundtable on Energy Security in Europe'. Presented at the Roundtable on energy security in Europe, November 21.

Smørdal, Ole. 2022a. 'Breivoll fabrikk – bærekraft gjennom samskaping?'. Presented at the Workshop UC5: Bærekraftig innovasjon og omstilling i urbane områder.

———. 2022b. 'SPARK Social Innovation Educational Forum: Erfaringer fra partnerskap mellom offentlige, private og sosiale aktører'. Presented at the SPARK Social Innovation Educational Forum, March 15.

———. 2022c. 'Inclusion and Hovinbyen'. Presented at the UC5 Kick-off seminar on Sustainable innovation and transition of urban areas, August 6.

———. 2022d. 'Inkludering og samskaping på Breivoll'. Presented at the Breivoll fabrikk workshop, August 23.

Smørdal, Ole, and Anja Amundrud. 2022a. 'Deltagelse og inkludering på Breivoll'. Presented at the Samling #2 Arena Den produktive boligbyen – Breivoll, January 6.

———. 2022b. 'IPEDs deltakelse i INCLUDE – et forsknings-senter for sosialt inkluderende energiomstilling'. Presented at the Lunsj med påfyll, March 28.

———. 2022c. 'Samling #1 Arena Breivoll'. Presented at the Samling #1 Arena Breivoll, March 30.

———. 2022d. 'Deltagelse og inkludering på Breivoll'. Presented at the Planleggingsmøte Arena, August 2.

———. 2022e. 'Samskaping og digitale plattformer'. Presented at the Workshop Breivoll fabrikk, September 22.

Smørdal, Ole, Anja Amundrud, and Neha Singh Gabrielsen. 2022. 'Mot nye EVU-tilbud innen bærekraftig omstilling'. Presented at the Lunsjseminar for ansatte ved UV, April 27.

Solberg, Nina. 2022. 'Omstillingskompetanse for et bærekraftig lavutslippssamfunn'. Presented at Include partnerforum omstillingskompetanse, 19 May 2022.

Solnørdal, Mette Talseth. 2022. 'Presentation om Include og sosialt inkluderende omstilling. Gjeste forelesning i fordypningskurs på masternivå ved UiT'. Presented at the Master fordypningskurs på Handelshøgskolen ved UiT, January 9.

Solnørdal, Mette Talseth, and Hege Westskog. 2022. 'Lokalmat som klima- og miljøomstillingsstrategi.' Presented at the Partnerforum Include, April 27.

Solomin, Isak og Geir Rossebø. Presentation at Miljødirektoratet's webinar 'Klimavennlig drift og vedlikehold og veier'. 2022.

Standal, Karina. 2022a. 'A consumer perspective on the energy transition'. Presented at the PhD course – From Energy Systems to Energy Justice, January 9.

Presentasjoner og formidling

———. 2022b. 'Rettførdig omstilling'. Presented at the Forskningsrådets energiforskningskonferanse 2022, June 12.

———. 2022c. 'Betydningen av lokale energiløsninger i omstillingen'. Presented at the Arendalsuka 2022: Er lokale energiløsninger veien til klimaomstilling? August 16.

Star, Marieke Elisabeth van der. 2022. 'PhD-Workshop during Include Conference Durham, UK'. Presented at the PhD-workshop during Include conference Durham, September 14.

Stephenson, Janet. 2022. 'Culture and energy transitions'. Presented at the 2022 international symposium of Include in Durham.

Stokstad, Sigrid. 2022. 'Bidrar plan- og bygningslovens krav om medvirkning til sosialt rettførdig overgang til lavutslippssamfunnet?' Presented at the Faglunsi naturressurgrupper, September 9.

Szulecki, Kacper. 2022a. 'The Politics of Energy Transition: Energy, Democracy, and Justice'. Presented at the Departmental seminar, March 12.

———. 2022b. 'Polskie elektrownie jądrowe? Wiele pytań, niewiele odpowiedzi.' Presented at the GLIWICKIE KONWERSATORIUM INTELIGENTNA ENERGETYKA, December 20.

Szulecki, Kacper, Solveig Aamodt, Ida Dokk Smith, Camilla Houeland, Tanja Winther, and Kathrine Sund-Henriksen. 2022. 'Energy Security: Are Rich Country's Climate Policies Colonialism in Green?' Presented at the Achieving sustainable development: Bridging the gap between research and policy – Annual Oslo SDG Initiative conference, October 31.

Szulecki, Kacper, Jan Osicka, and Kirsten Jenkins. 2022. '(Dis)Connected Fields: Mapping the Development of the Energy Justice and Energy Democracy Research'. Presented at the ECPR General Conference, August 22.

Sæther, Bjørnar. 2022. 'Når grønn byutvikling forbruker den bynære naturen' Presented at the Include lunch seminar: Hva vet vi om bioenergi og massedeponier fra et samfunnsvitenskapelig perspektiv?

Tellefsen, Sølvi and Nina Solberg. 2022. 'Fra utlån til innovasjon og klimaomstilling med Lillestrøm Culture HUB'. Presented at Grønn Praksis 2022 in Kristiansand.

Tennøy, Aud. 2022a. 'Arealstruktur, arealutvikling og kollektivtransportens konkurransekraft.' Presented at the Kollektivtrafikkforeningens introduksjonskurs.

———. 2022b. 'Klimavennlige, attraktive og levende byer – hvordan bør arealene fordeles for å oppnå det?' Presented at the Oslo Aps programkomite, January 6.

———. 2022c. 'Effekter av redusert hastighet og veikapasitet i Trondheimsveien mellom Grorud og Sinsen: Analyse basert på tidligere erfaringer i Oslo.' Presented at the Bjerke bydelsutvalg, May 5.

———. 2022d. 'Klimavennlige, attraktive og levende byer – hvordan bør arealene fordeles for å oppnå det?' Presented at the Klimavennlige, attraktive og levende byer – hvordan bør arealene fordeles for å oppnå det?, May 24.

———. 2022e. 'Areal- og transportutvikling for klimavennlige, attraktive og levende byer.' Presented at the Byutviklingsverksted i trehusbyen Levanger, August 30.

———. 2022f. 'Effekter av redusert hastighet og veikapasitet i Trondheimsveien mellom Grorud og Sinsen: Analyse basert på tidligere erfaringer i Oslo.' Presented at the Folkemøte om Trondheimsveien, September 5.

———. 2022g. 'Trenger vi Ring 1?' Presented at the Stram Lunsj, debatt, September 13.

———. 2022h. 'Kjellerutviklingen'. Presented at the Ekstern referansegruppe for Kjellerutviklingen på Lillestrøm, September 15.

———. 2022i. 'Hvordan økt veikapasitet påvirker arealutvikling og trafikk.' Presented at the Klimasamling for kommunene i Viken, October 18.

———. 2022j. 'Klimavennlige, attraktive og levende byer – hvordan bør arealene fordeles for å oppnå det?' Presented at the En unormal gatenormal: Foregår det en stille revolusjon i Oslos gater? December 5.

Torvanger, Asbjørn. 2022. 'Kan bioenergi fra skogen bli viktig i den grønne omstillinga?' Presented at the Include lunch seminar: Hva vet vi om bioenergi og massedeponier fra et samfunnsvitenskapelig perspektiv?

Presentasjoner og formidling

Tønnesen, Anders. 2022a. 'Sustainable Land Use in Low-Populated Municipalities'. Presented at the Climate Emergency! Energy Crisis!

———. 2022b. 'Sirkulærøkonomi – kommunens rolle'. Presented at the Innspillseminar arrangert av partiet Høyre, January 13.

———. 2022c. 'Include: Forskningscenter for Miljøvennlig Energi – FME Samfunn (2020–27)'. Presented at the Planforum, March 14.

———. 2022d. 'Innbyggerinvolvering og tilpasning av klimapolitikk til ulike kontekster'. Presented at the Partnerforum, April 27.

———. 2022e. 'Klimavennlig arealutvikling i små kommuner'. Presented at the Forskersamling Include, May 25.

———. 2022f. 'Klima- og energikrisen i et rettførdighetsperspektiv'. Presented at the Grønn Praksis, May 31.

———. 2022g. 'Medvirkning og klimaomstilling i et rettførdighetsperspektiv'. Presented at the Seminar, June 20.

———. 2022h. 'Bærekraftig arealbruk i kommuner med lav befolkning'. Presented at the Referansegruppemøte, September 27.

———. 2022i. 'Natur- og klimakrise – hver for seg eller løsning i sammenheng?' Presented at the eglobal plan- og klimakonferanse i Ålesund, October 25.

Tønnesen, Anders, Monica Guillen-Royo, and Sindre Cottis Hoff. 2022. 'Understanding Sustainability Policies in Rural Settings – A Case Study of Land-Use Management in Four Norwegian Municipalities'. Presented at the Climate Emergency! Energy Crisis!, Durham, September 14.

Tveiten, Line. 2022. 'Bymiljøetatens erfaringer så langt med bærekraftig og sunn mat i kantinen i Karvesvingen 3'. Presented at Referansegruppemøte kortreist og småskala 29 September 2022.

Vågerö, Oskar. 2022a. 'Korleis definerast rettførdig fordeling av energi-relatert infrastruktur? Perspektiv frå modellering av energisystem'. Presented at the Korleis definerast rettførdig fordeling av energi-relatert infrastruktur? Perspektiv frå modellering av energisystem, May 24.

———. 2022b. 'Just Modelling'. Presented at the Climate Emergency! Energy Crisis! A symposium on responsibility, inclusion and place-based action, September 15.

Vindegg, Mikkel. 2022. 'Lokale energimuligheter: En casestudie av energi-initiativ på Utsira'. Presented at the Include forskersamling, March 24.

Volden, Johannes. 2022a. 'Tomorrow's Foods, Today's Practice? Visceral Encounters with Alternative Proteins in Everyday Life'. Presented at the RGS-IBG Annual International Conference, February 9.

———. 2022b. 'Doing (Food) without Meat? Accomplishing Substitution and Qualifying Substitutes in Household Food Practices'. Presented at the ESA RN05 – Sociology of Consumption, March 9.

———. 2022c. 'Tomorrow's Food Today? Barriers and Opportunities for Alternative Proteins in Household Food Practices'. Presented at the What's Up Wednesday, September 11.

———. 2022d. 'Transitioning Food Consumption from Conventional Meat and towards Alternative Proteins: Perspectives on Justice and Inclusion'. Presented at the Climate Emergency! Energy Crisis! A symposium on responsibility, inclusion and place-based action (PhD session), September 15.

———. 2022e. 'Kjøttets framtid i forbruket: Muligheter og barrierer for å legge om matvaner fra konvensjonelt kjøtt til alternative proteiner og kjøttreducerende praksiser fra et forbrukerperspektiv'. Presented at the Onsdagsmøtet, October 13.

———. 2022f. 'The Emergence of Cell-Cultured Meat: A Brief Introduction'. Presented at the The Emergence of Cell-Cultured Meat, November 17.

———. 2022g. 'Kommentar til forelesning av Richard Wilk'. Presented at the Hal Wilhite Memorial Lecture, December 13.

Westskog, Hege. 2022a. 'Klimaomstilling i distriktene'. Presented at the Lunsjseminar Miljødirektoratet, January 3.

———. 2022b. 'Lokalmat som omstillingsstrategi – noen foreløpige resultater'. Presented at the WP3 Include-forskersmøte, February 28.

Presentasjoner og formidling

———. 2022c. 'Kommunenes rolle i omstilling til lavutslippssamfunnet'. Presented at the Klimakonferanse Hallingdal, March 16.

———. 2022d. 'Småskalalandbruk prosjekt – fokus og metode'. Presented at the e. Referansegruppemøte kortreist og småskala, March 31.

———. 2022e. 'Kommunenes rolle i omstilling til lavutslippssamfunnet – Hole'. Presented at the Workshop klima- og miljøplan Hole kommune, April 5.

———. 2022f. 'Deling som bærekraftig omstillingsstrategi'. Presented at the Grønn Praksis Kristiansand, May 31.

———. 2022g. 'Hva er klima- og miljøomstilling? Forståelsesrammer og behov for transformasjon'. Presented at the Etter- og videreutdanning masterkurs bærekraftig omstillingsledelse, September 11.

Westskog, Hege, and Thea Sandnes. 2022. 'Forprosjekt småskalalandbruk'. Presented at the Referansegruppemøte kortreist og småskala, September 29.

Westskog, Hege, Ole Smørdal, and Nina Solberg. 2022. 'Mot nye EVU-tilbud innen klima- og miljøomstilling'. Presented at the Partnerforum, May 19.

Westskog, Hege, and Mikkel Vindegg. 2022. 'Lokalmat som omstillingsstrategi'. Presented at the Frokostseminar Kulturhuset, September 27.

Wethal, Ulrikke Bryn. 2022a. 'Ombruk i Asker kommune'. Presented at the NFR site visit, February 2.

———. 2022b. 'The Norwegian Sausage: Exploring Meaning and Materiality in "Convenient" Meat Consumption'. Presented at the AAG Annual Meeting, February 25.

———. 2022c. 'Hvordan kan vi få bukt med den norske bruk-og-kast-mentaliteten?' Presented at the Temamøte hos Klima- og Miljødepartementet (KLD), June 12.

———. 2022d. 'Ubehagelige samtaler: Forbruk'. Presented at the Åpningen av Domus Bibliotheca, September 21.

———. 2022e. 'Frokost i Klimahuset: Hvordan endret forbruket seg under koronakrisen?' Presented at the Frokost i Klimahuset, October 13.

———. 2022f. 'Hvordan forholder folk seg til strøm i en forbrukssammenheng?' Presented at the INCLUDE Lunsj: Rettferdige strømpriser og støtteordninger, November 25.

———. 2022g. 'Overforbruk: Grønnvasker vi oss selv med deling og gjenbruk?' Presented at the Ubehagelige samtaler, December 12.

Wethal, Ulrikke Bryn, and Sindre Cottis Hoff. 2022a. 'Lokale initiativer for bærekraftig forbruk: Asker kommune'. Presented at the KGB kommunenettverk om gjenbrukssentere og bærekraft.

———. 2022b. 'Lokale initiativer for bærekraftig forbruk: Asker kommune'. Presented at the Referansegruppemøte, June 4.

———. 2022c. 'Everyday Life and the Circular Economy: Exploring Households' (Lack of) Engagement with Circular Consumption in Asker, Norway'. Presented at the European Sociological Association: RN5 – Midterm Meeting of the Research Network of Sociology of Consumption, August 31.

Winther, Tanja. 2022a. 'Energy Security: Are Rich Country's Climate Policies Colonialism in Green?' Presented at the Oslo SDG Initiative Annual Conference: Achieving sustainable development: Bridging the gap between research and policy.

———. 2022b. 'Wider Issues of Social Acceptance in the Energy Transition with Learnings from Cases'. Presented at the Public Acceptance of BioFuels and Renewable Energy, January 27.

———. 2022c. 'Pathways to Just Transition – Authors' Views'. Presented at the Gender and Energy: Empowering women as the key players of just energy transitions Launch Event for First Volume on Gender and Energy, March 3.

———. 2022d. 'What Is Fair? Reflections on Energy Transitions and Fairness from a Bottom-up Perspective'. Presented at the Fair Energy Transition Webinar, March 31.

———. 2022e. 'Socially Inclusive Transition'. Presented at the MA course Durham University: Context and challenges, April 11.

———. 2022f. 'Forbrukersperspektiver'. Presented at the Energikrisen – mer enn en priskrise, April 25.

Presentasjoner og formidling

———. 2022g. 'Deltakelse under workshop: bidrag til vitenskapelig rådgivning for politikkutforming'. Presented at the Klima, energiutfordringen og den menneskelige faktoren, July 2.

———. 2022h. 'Refleksjoner rundt kjønn i energi-omstillingen'. Presented at the Kvinnedagen 2022: Hvordan kan klimapolitikk være rettferdig? August 3.

———. 2022i. 'En rettferdig energiomstilling: "Fleksible strømkunder"'. Presented at the Include på Arendalsuka: En rettferdig omstilling, August 15.

———. 2022j. 'Hva innebærer sosialt rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet?' Presented at the Klimakonferanse for kommunene i Viken, October 17.

———. 2022k. 'Den sosiale dimensjonen i energiomstillingen – hvorfor og hvordan?' Presented at the Landsmøte i NITO, November 23.

Winther, Tanja, and Simone Almond Abram. 2022. 'Introduction to Conference'. Presented at the Include International Conference 2022: Climate Emergency! Energy Crisis! A symposium on responsibility, inclusion and place-based action, September 14.

Wøhncke, Lars Henning. Presentation at Miljødirektoratet's workshop 'Elektrifisering av bussdrift'. 2022

Østerli, Anja. 2022a. 'Bærekraftig forbruk'. Presented at utvalgsmøte samfunnstjenester Asker kommune, 2xDesember 2022.

———. 2022b. 'Bærekraftig forbruk'. Presented at Avfall Norge ombruksnettverk, 15 September 2022.

———. 2022c. 'Om Ombrukssenteret Om igjen'. Presented at Dialogkonferanse for leverandører 12 January 2022

———. 2022d. 'Om Ombrukssenteret Om igjen'. Presented at Klimasats-forum Sirkulær – 1. samling, 8 September 2022.

Design:
Anagram Design as

Bilder fra Includes bildebank:
Benjamin Ward
Erik Berge
Hege Westskog

Kontakt:
Tanja Winther, Leder av Include
tanja.winther@sum.uio.no

Hege Westskog, FME-kordinator
hege.westskog@sum.uio.no

Erik Berge, Kommunikasjonsansvarlig
erik.berge@sum.uio.no

Besøksadresse:
Senter for utvikling og miljø
Sandakerveien 130
1. og 2. etasje
0484 Oslo

Postadresse:
Pb. 1116
Blindern
0317 Oslo

<https://www.sum.uio.no/include/>

Følg oss på Twitter! @FME_Include
Følg oss på Facebook /FMEInclude

Norwegian Centre
for Environmentfriendly
Energy Research

Include er finansiert av Norges Forskningsråd gjennom FME-ordningen (Forskningssentre for Miljøvennlig Energi), partnere i Include og UiO Energi.

Include | Forskningscenter for sosialt
inkluderende energiomstilling

www.sum.uio.no/include/
PB 1116 Blindern, 0317 Oslo

Besøksadresse: Sandakerveien 130
0484 Oslo, Norge